

ÆSTETISKE LÆREPROCESSER I UNDERVISNINGEN

LULAB projekt

Af lærerstuderende på VIA, hold 19.09 og 20.06

Redigeret af Patrick Jespersen, Josefine Larsen, Caroline
Deichmann og Victor Fisker
April 2021

Indholdsfortegnelse

FORORD VED STUDERENDE PÅ 19.09 OG 20.06.....	2
FRA LATINSKE GLOSER TIL SANSELIGE OPLEVELSER.....	3
ET OPGØR MOD STIGMATISERINGEN OM ET BIBLIOTEK SOM TRIVIELT	8
RUGBRØDSGNASK OG DIGTSKRIVNING	14
VI LÆRER IKKE KUN MED ØJNENE	18
”KÆRE 7.D. I DAG SKAL I DØ”	22
MED KROPPEN FORREST IND I HISTORIEN - ÆSTETISKE LÆREPROCESSER PÅ GAMMEL ESTRUP	26
TILSAMMEN EVNER ALLE MERE	31
AISTHESIS; HVEM KAN SIGE MIG, HVAD DET ER? JA, KORREKT SVAR, FREDERIK, DET ER JO BARE ÆSTETIK.....	36
SKRIV MED LIV.....	40
GAMMEL MUSIKKULTUR MODERNISERES OG SKABER GLÆDE HOS FOLKESKOLEELEVER.....	44
DELTAGELSESMULIGHED OG DEN ”SJOVE SKRIFTLIGHED”	47
ELEVERNES SANSER SKAL SKÆRPES	51
SKUESPIL I DANSK.....	55
FORDYBELSE I FOLKESKOLEN - GENNEM ÆSTETISKE OPLEVELSER	59
KAN DER VÆRE ÆSTETIK I EN ONLINE SKOLE?.....	61
ÆSTETISK LÆRING I DEN VIRTUELLE UNDERVISNING	66
DILEMMABASERET UNDERVISNING BAG EN SKÆRM	70
AT LÆRE INDHOLD GENNEM FORM.....	75
HVORDAN BRUGER VI VERDEN OMKRING OS?.....	79
ONLINESKOLE I NATUREN	83
DIGITAL DANNELSE PÅ DAGSORDENEN	88

Forord ved studerende på 19.09 og 20.06

Vi har sammen med vores undervisere deltaget i et LULAB-projekt om æstetiske læreprocesser.

LULAB står for *Læreruddannelsen som udviklingslaboratorium* og omhandler udvikling af gode undervisnings- og arbejdsformer, der gennem eksperimenterende og undersøgende arbejdsformer har til formål at ruste de studerende til at blive gode undervisere. Dette foregår gennem en variation af projekter, hvor de studerende har mulighed for at undersøge forskellige arbejdsprocesser, didaktiske temaer og læringsteorier samt udvikle og afprøve undervisningsforløb og didaktiske øvelser i praksis. De studerende indgår i forskellige samarbejder og prøver deres projekter af på forskellige "øvebaner". Dette kan foregå f.eks. med læreruddannelsens undervisere, eksterne aktører og institutioner og/eller med andre studerende. (Kilde: Lulab-publikation)

Æstetiske læreprocesser

LULAB-projektet, der ligger til baggrund for denne artikelsamling, udgår af et interessefelt omkring æstetiske læreprocesser og disses betydning for elevernes læring og udvikling. I folkeskolen tilstræber man, at eleverne møder eksterne læringsrum i den såkaldte "åbne skole". Her kan læringen flyttes ud i lokalområdet på de omkringliggende kulturinstitutioner, der tilbyder en bred variation af undervisningstilbud. Projektet beskæftiger sig med anvendelsen af æstetiske læreprocesser for os som studerende og hvordan vi kan inddrage disse for eleverne i skolen.

I projektet deltager to hold studerende fra hhv. 1. og 2. årgang med udgangspunkt i de pædagogiske moduler. Vi har igennem projektet sommetider haft fælles undervisning, hvor vi i sparringsgrupper har samarbejdet om æstetiske læreprocesser. Idet vi kommer fra forskellige moduler og har haft to forskellige undervisere, oplever vi at have fået flere teoretiske perspektiver igennem sparring og dialog. Ligeledes har det givet os inspiration til udvikling af vores undervisningsaktiviteter.

Vi blev i grupper tilknyttet en kulturinstitution fra lokalområdet, hvor vi skulle undersøge, hvordan der arbejdes med åben skole og æstetiske læreprocesser på forskellige måder. Det være sig både hvordan der arbejdes med udformningen af undervisningsforløb, formidling, og hvordan den givne kulturinstitution fungerer som læringsrum for eleverne, der besøger dem. Ud fra disse undersøgelser udvalgte vi et særligt fokuspunkt omkring æstetiske læreprocesser. Herefter arbejdede vi med udformningen af undervisningsaktiviteter og øvelser, der blev afprøvet i praksis, f.eks. i praktikken eller på holdene.

Denne artikelsamling er produkt af de overvejelser, undersøgelser og eksperimenter, som vi har gjort os i samarbejde med vores respektive kulturinstitutioner. Artiklerne beskriver, hvilke indtryk og erfaringer vi har taget med os fra vores besøg på kulturinstitutionerne. Slutteligt har hver gruppe en øvelse, der er afledt af vores undersøgelser og som viser forskellige eksempler på, hvordan man kan implementere æstetiske læreprocesser i den konkrete undervisning. Disse øvelser kan tilgås gennem links nederst i hver artikel.

Vi håber, vores artikler kan give inspiration til at inddrage æstetiske læreprocesser i undervisningen.

God læselyst.

Fra latinske gloser til sanselige oplevelser

Af Victor Poulsen, Johan Lysemose og Kathrine Hvelplund Christensen

Sort/hvide informationstavler med latinske betegnelser og lange "faktaromaner" er passé. I stedet bør de støvede skilte erstattes med en flersanselig og opdagelsespræget formidling. Sådan forholder det sig i hvert fald på Kattegatcentret i Grenaa, der forsøger at gøre op med den faktaorienterede formidling, der i høj grad dominerede de zoologiske institutioner.

Virkeliggørelse af viden *inden og under et besøg på Kattegatcentret*

Efter et interview med udstilling- og formidlingsansvarlig ved Kattegatcentret, Frederik Toftgård, stod det klart for os, på hvilket område vi umiddelbart kunne bidrage med mest - nemlig det dansk-faglige og skolerelaterede. Interviewet skabte indsigt i Kattegatcentrets formidlingsstrategi og det faktum, at de ønsker at gå fra en klassisk *objektiv formidling* til en mere *subjektiv formidling*. Med dette menes der i lidt grove træk at gå fra de faktaopbyggede informationstavler om fiskens størrelse og latinske navn til en, for den besøgende, mere personlig og opdagelsespræget oplevelse - en "*virkeliggørelse af viden*" som Frederik Toftgård betegner det. Kattegatcentret har længe gjort brug af en flersanselig undervisning og æstetiske formidlingsstrategier, men fælles for langt det meste er, at det sanselige foregår *under besøget* på institutionen. Vores fokus i denne artikel vil derfor ligge på det lærerfaglige arbejde med æstetiske læringsprocesser *inden* en ekskursion til Kattegatcentret, da vi ser en potentiel stor vidensressource gå tabt, hvis ikke dette forarbejde bliver udført hensigtsmæssigt. Vi har i den forbindelse ladet os inspirere af Kattegatcentrets subjektive formidlingsstrategi, således at der, for eleven, vil opstå en oplevelse af undervisningskontinuitet de to læringsinstitutioner imellem. Vi har i vores samarbejde haft fokus på centrets nyeste udstilling "Frihedens værksted", som omhandler Troels Kløvedal og hans berømte jordomsejlinger med skibet Nordkaperen. "Frihedens værksted" er en såkaldt vandreudstilling og den har dermed været udstillet på flere institutioner før, heriblandt Naturhistorisk Museum i Aarhus. Dette har betydet,

at Kattegatcentret har måttet gentænke udstillingen således, at den passer ind i deres egen formidlingsstrategi.

Fakta om Kattegatcentret

Kattegatcentret er en kulturinstitution, der beskæftiger sig med havet og dets beboere. Kattegatcentret har en tydelig mission, der indebærer at formidle viden, skabe oplevelser og inspirere mennesker til at nyde, forstå og passe på havet.
(Kattegatcentret.dk)

Museer og kulturinstitutioner i undervisningen

Inden vi løfter sløret for vores arbejde, vil vi ganske kort redegøre for, hvorfor man, som lærer, med fordel kan indtænke ekskursioner til museer og andre kulturinstitutioner som en aktiv del af sin undervisning. Et besøg på en kulturinstitution er nemlig en meget anderledes måde at lære på for eleverne, hvilket vækker deres nysgerrighed og skærper deres opmærksomhed og sanser. Museumsdidaktikeren D. Lynn. McRainey mener, at netop denne skærpelse af sanser skaber en dybde og en dimension til fortiden, som kan "*(...)åbne børns øjne, såvel som mund, ører, næse og hånd*" og dermed gøre dem i bedre stand til at forestille sig, hvordan det er eller har været på et givent sted på et givent tidspunkt" (Boritz, 2011).

Dertil kommer, at kulturinstitutionerne jo er eksperter på deres respektive områder og dermed kan formidle indholdet langt mere dybdegående og oftest også på en mere kreativ og anderledes måde i forhold til, hvad eleverne er vant til

“hjemme” på skolen (Ejbye-Ernst, Barfod, & Bentsen, 2017, s. 102).

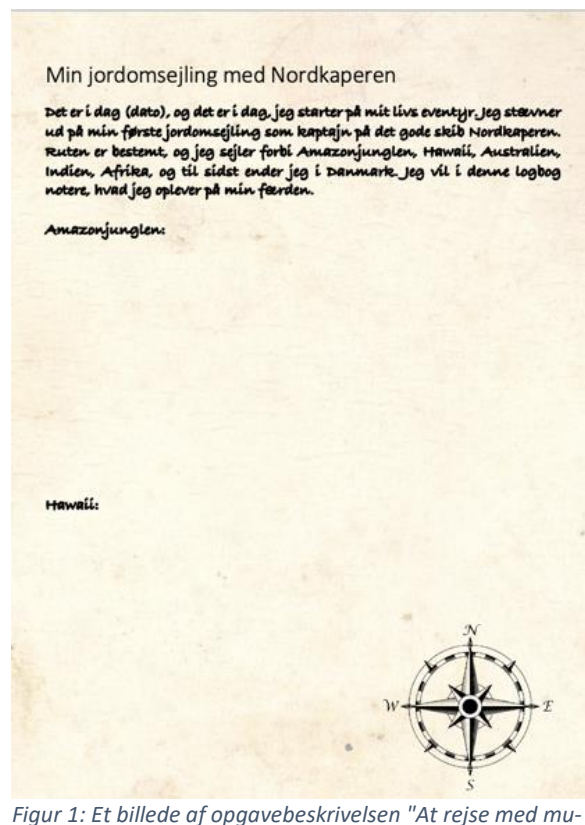
Kulturinstitutioner med ind i klasselokalet

Ovenstående giver indsigt i kulturinstitutioners potentiale til at skabe æstetiske oplevelser hos folkeskoleelever. Men kan mødet med en kulturinstitution udelukkende finde sted gennem et fysisk besøg på kulturinstitutionen, eller kan man, som lærer, i samarbejde med kulturinstitutionen facilitere en æstetisk læringsoplevelse i klasselokalet? Dette spørgsmål har vi undersøgt ud fra en række forskellige teorier på området.

Lektor, cand. pæd. Peter Brodersen mener, at man kan aktivere elevernes faglige *forforståelse* gennem *æstetisk inspiration*. Formålet med dette er at danne en kobling mellem emnet og dets faglige begreber og elevens forforståelse og interesse for emnet. *Æstetisk inspiration* beskriver Brodersen således: “Læreren skaber fokus og opmærksomhed omkring æstetiske eller kunstneriske genstande, således at eleverne fælder smagsdomme og udtrykker sig med æstetisk formsprog. Aktiviteterne kan typisk bestå i at eleverne får *pirringsoplevelser*, *skønhedsoplevelser* og *fremmedoplevelser* (...). (...) De bearbejder et emne ved at møde udtryk, lyd, billeder, bevægelser, sproglige strukturer eller metaforer, og de gør erfaringer med at bearbejde et emne ved at fremstille æstetiske udtryk.” (Brodersen, Hansen, & Ziehe, 2020)

Med afsæt i Brodersens teori om aktiveret forforståelse gennem æstetisk inspiration har vi, med øvelsen “At rejse med musikken”, forsøgt at invitere katteatcentret ind i klasselokalet.

Vi ønsker at skabe en opgave med en *pirringsoplevelse* (Ibid.), hvor eleverne møder forskellige æstetiske udtryk. Vi har bl.a. forsøgt at stille opgaven op således, at den grafisk kan associeres med jordomsejling. Dette har vi gjort ved at ændre baggrunden af opgaven fra den klassiske hvide baggrund til et slidt brunligt udtryk. Papiret får på den måde et udtryk af at være gammelt og stemningsfyldt. Ydermere har vi i selve opgavebeskrivelsen indsat en række billeder, som skal være med til at sætte stemningen af at befinde sig på havet. Skrifttypen har vi ændret til noget, der minder mere om

Figur 1: Et billede af opgavebeskrivelsen “At rejse med musikken”.

en personlig håndskrift. Selve opgaven skal skrives, imens eleverne lytter til en 30 minutter lang lydfil, som varierer mellem forskellig musik fra hele verden adskilt af bølgesprøjt, måger og skibsstøj. Disse lydeffekter er selvfølgelig valgt ud fra deres semantiske sammenhæng med temaet “jordomsejling”. Elevernes “rejsebeskrivelser” skulle gerne ændre sig med musikken, da den (musikken) formentlig vækker forskellige associationer hos eleverne alt efter dens geografiske oprindelse. Med andre ord aktiveres elevernes *forforståelse* gennem en *æstetisk oplevelse*.

Den æstetiske oplevelse

Når vi, i ovenfor beskrevne øvelse, bestræber os på at skabe en “æstetisk oplevelse” hos eleverne, er det, som nævnt, med henblik på at vække elevernes forforståelse for undervisningsindholdet. Men hvad er det præcist, der sker, og hvorfor bliver eleverne anderledes draget og motiveret af æstetiske oplevelser?

I bogen *Æstetik og læring*, refererer Austring og Sørensen til den engelske psykoanalytiker Donald W. Winnicotts teori om “*Det potentielle rum*”.

Winnicott giver i sit teoretiske arbejde et bud på hvorfor, at vi mennesker tager på kulturinstitutioner og generelt beskæftiger os med æstetisk virksomhed. Teorien går i korte træk ud på, at vi alle lever i vor egen personlige *indre verden*, hvilken Winnicott betegner som *subjektverdenen*. Denne subjektverden er omgivet af en anden ydre verden - nemlig *objektverdenen*. *Det potentielle rum* er området mellem disse to verdener - et område hvor kunst og leg finder sted. En form for fantasirum, hvor vi kan bearbejde perceptioner og erfaringer fra objekt- og subjektverdenen, men samtidig et rum, hvor nye oplevelser og erfaringer kan opstå (Austring & Sørensen, 2011, s. 108-109). Når vi præsenterer opgaven "at rejse med musikken" for eleverne, så er det i håbet om, at eleverne, gennem mødet med æstetiske genstande fra objektverdenen, vil åbne deres subjektverden, og at disse to verdener i samspil vil skabe et potentielt rum, hvori nye oplevelser og erfaringer kan opstå.

Corona i kulissen

Udgangspunktet for vores samarbejde blev til gennem et online interview med Frederik Toftgård, da landets coronarestriktioner ikke tillod os at besøge Kattegatcentret fysisk. Her blev vi samtidig gjort opmærksomme på Kattegatcentrets undervisningspolitik og overordnede formidlingsstrategi. Efterfølgende har vi undersøgt institutionens undervisningsmateriale grundigt for at kunne udarbejde noget nyt materiale i samme stil, som omhandlede den nye udstilling. Undervisningsmaterialet skulle kunne passe ind i et online format og måtte samtidig ikke være noget, der skulle finde sted på selve Kattegatcentret, da et sådant undervisningsmateriale fulgte med udstillingen. For at dette materiale kunne blive til, har vi først og fremmest måttet undersøge, hvem Troels Kløvedal var for at nå ind til, hvad vi ville fokusere på. Omdrejningspunktet blev "at rejse", da vi øjnede et dannelsesmæssigt og danskfagligt potentiale i dette begreb.

Et forsøg på at rejse med musikken

Vi ønskede fra projektets start at koble den konkrete æstetiske øvelse sammen med selve formidlingsproduktet til Kattegatcenteret. Vores opmærksomhed faldt derfor på deres kommende

udstilling "Frihedens værksted", som er bygget op omkring plancher og nogle genstande, som Troels Kløvedal har indsamlet. Kattegatcentret ønsker, som nævnt, at tage den oprindelige udstillingen i en anderledes retning ved at skabe en større subjektiv oplevelse, med æstetiske og sanselige elementer. Dette vil de bl.a. ændre ved at gøre den museumsbesøgende til deltagende aktør i udstillingen. Aktøren skal i interaktionen med udstillingen træffe en række beslutninger for sin egen jordomsejling. Her tilføjer Frederik Toftgård: "Dette er en måde, hvorpå vi ønsker at levendegøre Kløvedals levevis, i stedet for udelukkende at præsentere den gennem fakta". På den måde forsøger udstillingen med andre ord at facilitere et *potentielt rum* for oplevelser med jordomsejling. Med inspiration i ovenstående ønskede vi at skabe en danskfaglig æstetisk øvelse, som eleverne kunne lave før et besøg på Kattegatcentret. Øvelsen har vi valgt at kalde "At rejse med musikken". Selve øvelsen var tilpasset den aktuelle nødundervisning under coronapandemien. Øvelsen blev afprøvet i en klasse på 6. årgang, og samlingspunktet var Google Meet. Ud over eleverne i klassen, deltog en studerende som formidler af øvelsen og en praktiklærer. Selve optakten til øvelsen indeholdt en kort præsentation af LULAB-projektet, en introduktion til udstillingen "Frihedens værksted" og Troels Kløvedal efterfulgt af selve øvelsesbeskrivelsen. Selve introduktionen og øvelsen blev filmet og efterfølgende vist til de resterende studerende i gruppen. Udover videomaterialet er selve øvelsen også blevet evalueret af de deltagende elever, vi har således haft mulighed for at revurdere øvelsen efterfølgende. Selve øvelsen var, som sagt, tilpasset online undervisning, men ville også godt kunne anvendes i fysiske undervisning. Gennemføres øvelsen fysisk i klasselokalet, anbefaler vi, at man skaber et anderledes æstetisk udtryk i klassen. Dette kan eksempelvis ske ved at vise en video af et skib, der sejler, af fisk i havet eller andet materiale, som passer til det at være jordomsejlende, på *smartboardet*. Man kunne med fordel også indrette klasseværelsets bordformation som et skib, eller bede eleverne medbringe div. souvenirs og måske pynte klassen med maritime genstande. Man kunne lave nogle runde udskræmninger i pap og sætte dem i vinduerne, så lysindfaldet minder om dét fra et køje. Man kunne tænde stearinlys og eventuelt tage noget tang,

røgelsespinde eller andet maritimt/eksotisk med meget kraftig duft med ind i lokalet. Grundlæggende handler det bare om at *pirre* eleverne rent sanseligt, så de får en skærpet opmærksomhed og nysgerrighed på emnet.

Konklusioner

At æstetisk indlæring og virksomhed kan influere elevens motivation og virkelyst positivt er for os en kendsgerning. Samarbejdet med Kattegatcentret har kun bekræftet dette. Det skal dog nævnes, at arbejdet med at skabe en sanselig og æstetisk oplevelse hos eleverne i et online format er forbundet med visse udfordringer, da man som lærer må finde en måde, hvorpå de æstetiske genstande kan nå eleverne gennem det "virtuelle klasseværelse". Vi, som lærerstuderende, har fået indsigt i æstetisk virksomhed, udtryk, øvelse og teori, som vi kan tage med i vores fremtidige virke som lærere. Her står særligt skolens samarbejde med danske kulturinstitutioner ud som en måde, hvorpå elevernes sanser kan blive skærpet på en ny og anderledes måde. Dermed ikke sagt, at skolerne ikke kan skabe æstetiske oplevelser hos eleverne - snarere tværtimod. Vi er, gennem samarbejdet med Kattegatcentret, blevet opmærksomme på, hvordan man med ganske simple greb kan redidaktisere og gentænke ældre undervisningsmateriale og dermed skabe æstetisk virksomhed i skolen. Så længe man tør "puste støvet" af de gamle sort/hvide infotavler og give dem lidt æstetisk kulør.

Kan man rejse med musikken?

"Nu skal du forestille dig, at du er kaptajn på Nordkaperen, og at du skal ud på din første jordomsejling. På din færd sejler du forbi fem forskellige lande og kontinenter. Imens du sejler jorden rundt, skriver du en logbog på din computer." - Dette er vores første ord i øvelsesbeskrivelsen af *"At rejse med musikken"*. Ordene indikerer, at vi ønsker at tage eleverne med på en rejse - en jordomsejling - og denne skal de selv dokumentere vha. af deres egen personlige logbog. Til at hjælpe eleverne på vej ind i dette eksotiske og maritime univers, gør vi brug af elevernes sanser. Heriblandt høresansen ved verdensmusikken, som ændrer sig i takt med, at eleverne "anduver" et nyt land og synssansen ved opgavens visuelle design og udtryk. Derudover sættes elevernes fantasi også på spil, da de ikke får udleveret et konkret visuelt billede af de lande, de skal besøge, men at de selv skal forestille sig hvordan, der ser ud. Med dette ønsker vi, at eleverne skal få en æstetisk oplevelse, og at de, med deres fantasi, kan *rejse med musikken*.

Litteraturliste:

- Austring, B. D., & Sørensen, M. (2011). *Æstetik og læring*. København : Hans Rietzels Forlag .
- Boritz, M. (2. Februar 2011). Med sans og samling . *Unge Pædagoger*, s. 96-103
- Brodersen, P., Hansen, T. I., & Ziehe, T. (2020). *Oplevelse, fordybelse og virkelyst*. København: Hans Ritzels Forlag .
- Ejbye-Ernst, N., Barfod, K., & Bentsen, P. (2017). *Udeskoledidaktik for lærere og pædagoger* . København: Hans Reitzels forlag.

Titel på øvelsen: At rejse med musikken	
Tid	Øvelsen tager cirka 45 min.
Rekvisitter og rammer	Eleverne skal have adgang til computer m. højttalere eller høretelefoner. Øvelsen kræver rolige omgivelser.
Antal deltagere	Øvelsen er individuel
Aldersgruppe for deltagere	Fx fra 10 år og opefter
Velegnet i forhold til fag	Øvelsen er velegnet til sproglige fag.
Formål/hensigt	Øvelsen mål er at fremme elevernes sprogkundskaber, skriftlighed, fantasi og kreativitet.
<p>Beskrivelse</p> <p>Opgaven går ud på at eleverne skal forestille sig, at de er kaptajn på skibet, Nordkaperen. Her fører de en logbog, over alle de indtryk og oplevelser som de får undervejs, ved at rejse med musikken og deres egen fantasi. Eleverne skal lytte til en lydfil, imens de skriver deres logbog. Hvert land eller kontinent lyder forskelligt og vil måske give eleverne nogle forskellige oplevelser og indtryk gennem musikken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1) Læs opgavebeskrivelsen 2) Start lydfilen 3) Skriv logbogen ud fra det land du befinder dig i, jordomsejlingen starter i Amazonas. 4) Hver gang man hører bølgerne brusen, så er det tegn på at vi er på vej til et nyt land. 5) Vi skal igennem i alt seks lande, og lander til sidst i Danmark. 	
Variation	Skulle øvelsen udføres fysisk, kunne man med fordel indrette klasseværelsets bordformation som et skib. Man kunne bede eleverne medbringe div. souvenirs og måske pynte klassen med maritime genstande. Man kunne lave nogle runde udskæringer i pap og sætte dem i vinduerne, så lysindfaldet minder om dét fra et køje. Man kunne tænde stearinlys og eventuelt tage noget tang, røgelsespinde eller andet maritimt/eksotisk med meget kraftig duft med ind i lokalet.
Tips og særlige opmærksomheder	Opmærksomhedspunkter der kan hjælpe til gennemførelse af øvelsen. Egner sig fx bedst først på dagen, sidst på dagen, i godt vejr, i et stille lokale på skolen, hvis man har adgang til en idrætssal el.a.
Videolink til praktisk demonstration inkl. link til opgavebeskrivelsen	<p>Link til videodemonstration: https://youtu.be/7BQImnzngY</p> <p>Link til opgavebeskrivelsen: https://drive.google.com/file/d/1Ek4KzepnJ2VRuJUjvs10Yq0DnHXsgR6A/view?usp=sharing</p>

Et opgør mod stigmatiseringen om et bibliotek som trivielt

af Monique Jacobsen og Sebastian Sunddal Mikkelsen

I Folkeskolens formålsparagraf står, at folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst. Derfor er det essentielt som kommende lærere at kunne indbyde til æstetiske læreprocesser og benytte sig af kulturinstitutioner i skolens nærmiljø, både som eksterne formidlere og som eksterne læringsrum.

Om LULAB

LULAB står for Læreruddannelsen som udviklingslaboratorium, og handler kort fortalt om udvikling af gode undervisnings- og arbejdsformer gennem iterative processer, hvor undervisere og studerende udvikler, afprøver, undersøger, evaluerer og formidler nye indsigter. Undervisnings- og arbejdsformer er fagligt og didaktisk velgennemtænkte, implicerer konkrete eksperimenter og "øvebaner" for studerende og undervisere samt involverer øvrige relevante aktører (Nielsen, et al., 2020). Generelt set på læreruddannelsen og på skoler er der et stort ønske om at knytte uddannelsen tættere til praksis. Derudover er det også nu, som nævnt i indledningen, et krav i folkeskolen, at eleverne møder eksterne læringsrum i den såkaldte 'åbne skole' (Nielsen, et al., 2020). I den forbindelse er vi blevet tilknyttet et LULAB-udviklingsprojekt, omhandlende *æstetiske læreprocesser*.

Begrebet æstetik

Æstetik som fænomen vedrører skønhed og sansning, i form af det der erfares som smukt, og som vi er tilbøjelige til at tænke udelukkende kommer til udtryk gennem kunst, hvorved æstetiske læreprocesser traditionelt har været hjemmehørende i skolens praktisk-musiske fag. Når der tales om æstetiske læreprocesser, sker det ud fra en erkendelse, at det sanselige udgør en selvstændig dimension af oplevelsesmæssig og erkendelsesmæssig karakter. Og i takt med at man i højere grad anerkender æstetik som en erkendelseform, har interessen for æstetiske læreprocesser også

fundet vej i skolens øvrige fag (Austring & Sørensen i Mottelson, 2019, s. 101). Arbejdet med æstetiske læreprocesser kan principielt foregå i ethvert af skolens fag, for så vidt som der sker en inddragelse af æstetiske dimensioner, som kropslighed, sanselighed, indtryk og udtryk (Mottelson, 2019, s. 101).

Ud fra ovenstående og Austring og Sørensen's opsummering af æstetikforståelse (Austring & Sørensen, 2006, s. 68) har Austring og Sørensen givet deres bud på en nutidig definition af begrebet æstetik. Austring og Sørensen definerer æstetik, som "(...) en sanselig symbolsk form, der rummer en fortolkning af os selv og verden, og som kan kommunikere fra, til og om følelser" (Austring & Sørensen, 2006, s. 68).

Det eksterne læringsrum i Randers Bibliotek

I forbindelse med LULAB-projektet om æstetiske læreprocesser blev vi tilknyttet til kulturinstitutionen Randers Bibliotek, som er Hovedbiblioteket i Randers Centrum. Randers Bibliotek er et folkebibliotek og kommunens største kulturinstitution, med ry for at være i front, når det kommer til formidling og udvikling. Dette sikrer de ved at have en organisation der arbejder systematisk med bl.a. ideudvikling og at have et skarpt øje med nationale og internationale tendenser i forhold til biblioteker og mere overordnet kultur. Organisationen er bestående af flere funktioner, hvor vi har været i samarbejde med holdkoordinatoren for "Skole og uddannelse", Signe Winther Brinkmann (Bibliotek, randersbib.dk, 2021). I vores møde og dialog med

Signe Brinkmann samt observation af et forløb, stod det klart, at Randers Bibliotek er erfarne formidlere, som er optaget af æstetiske læreprocesser som metodisk greb.

Kildekritikeksperimentariet og digital dannelse

I samarbejdet med kulturinstitutionen blev der gjort en bred vifte af arrangementer tilgængelige for os, med henblik på at få indblik i de aktiviteter, tilbud og læringsformer Randers Bibliotek benytter sig af som eksternt læringsrum.

I og med vi fysisk observerede kildekritikeksperimentariet, dannede der sig hurtigt interesse som berørte fokusområder som uformel og formel læring gennem æstetiske læreprocesser i eksterne læringsrum. Dette forløb tilbyder læringsmål, hvor eleverne tilegner sig metodiske og kildekritiske redskaber til informationssøgning. Dette sker gennem et æstetisk metodisk greb, hvor eleverne skal agere digitale forskere, der skal udføre en række eksperimenter med kildekritik og undervejs skabe en collage, hvor de i tekst og billeder viser, hvilke kilder de har arbejdet med, hvordan de har arbejdet med kilderne og hvilke refleksioner, det har ført til. Forløbet strækker sig over en varighed på tre timer inkl. pauser, hvor biblioteket gerne redaktiserer og fokuserer på specifikke emner, hvis dette efterspørges fra klasselæreren (Randers Bibliotek, Bibliotekets skoletilbud, 2020, s. 19).

Som udgangspunkt havde vi planlagt endnu et fysisk fremmøde, hvor vi skulle observere et forløb om digital dannelse. Dette blev aflyst grundet Covid-19 restriktioner. Gennem videre interesse og dialog med Signe W. Brinkmann, tilsendte hun deres materiale omhandlende deres forløb om digital dannelse. Heraf udsprang en ny dimension med læreprocesser i en kreativ proces fra Randers Bibliotek. Dette var medvirkende til at give os videre inspiration til udførelse af en konkret øvelse, hvilket vi kommer nærmere ind på senere. Digital dannelse forløbet var tilskrevet målgruppen 5., 6. og 7. klasser med en varighed på ca. 1,5 timer. Forløbets indholds og vidensområder omfatter også kildekritik, samt digital mobning, kommunikation, sælge data (digitale fodspor), med formålet at klæde eleverne på til at navigere i den digitale

verden, gøre dem opmærksomme på fordele og ulemper ved nettet/socialt medier, og dermed gøre dem moralsk ansvarlige i forhold til at træffe de rigtige valg på sociale medier (Randers Bibliotek, Bibliotekets skoletilbud, 2020, s. 14).

Den formelle og uformelle læring som brobygger i et eksternt læringsrum

I forlængelse af vores optagethed omkring *digital dannelse* og sparring samt dialog herom med Signe Brinkmann blev vi især optaget af fokusområderne; *eksterne læringsrum* og *formel og uformel læring*. Videre fik vi i vores fortsatte arbejde med digital dannelse som emne, også øje på begreberne *kollaborativt samarbejde* og *kooperativt samarbejde*. I forbindelse med vores praktik på 2. niveau skulle Monique gennemføre et forløb om digital dannelse i en 7. klasse, hvorfor det var oplagt at inddrage vores erfaringer fra vores samarbejde med Randers Bibliotek. Endvidere blev begreberne, som vi fandt en optagethed omkring også relevante at inddrage. I det følgende vil vi kort præcisere begreberne både fra hinanden, men også kort skitsere, hvorledes begreberne går forud for hinanden og gør det muligt at se som gensidigt afhængige af hinanden.

Det eksterne læringsrum

Det første vi fik fokus på i forbindelse med vores besøg, var brugen af det *eksterne læringsrum*. Der er flere betegnelser for det fænomen at flytte skolen ud af skolens bygninger. Skolens læringsrum betegnes oftest "*det formelle*", hvorimod det, der sker uden for disse rammer betegnes "*det uformelle*" (Hyllested i Linderoth & Andersen, 2014, s. 1). Den formelle læring refererer til, at det er omfattet af regler eller former. I skolen er undervisningen formel, idet der arbejdes efter bl.a. trin- og slutmål. Den uformelle læring er derimod kendetegnet ved bl.a. at være ikke-sekventiel og undersøgende, hvilket er elementer, der findes i rammer, som ligger uden for skolen (Griffin & Symington i Linderoth & Andersen, 2014, s. 1). Heraf blev vi nysgerrige på, hvordan det eksterne læringsrums anvendelse dermed kan indtænkes som led i forbindelse med elevernes læring. Randers Bibliotek gør sig til eksternt læringsrum bl.a. gennem de uformelle rammer, som de møder eleverne med. Hver gang de afholder et forløb, er det

affødt af et samarbejde mellem klassens underviser og Randers Bibliotek selv, således deres forløb tilbyder at fremsætte nye perspektiver på noget læring, som eleverne, der modtager tilbuddet, har brug for i forbindelse med deres læring i *de formelle rammer*, her forstået som skolen. Det eksterne læringsrum er interessant og deres berettigelse eksisterer dels på baggrund af de mål, som folkeskolen er underlagt, og dels de visioner, der er formuleret omkring samspillet mellem skolen og de eksterne læringsrum (Linderoth & Andersen, 2014, s. 2).

Forskellen mellem formel og uformel læring

Når vi arbejder med æstetiske læreprocesser i en undervisning, er det vigtigt at påpege at den æstetiske virksomhed oftest udspiller sig i uformelle læringsmiljøer, og kan som udgangspunkt ikke målstyres og rammesættes efter specifikke læringsmodeller, men bør udfolde sig efter egne principper. Anvendelsen af æstetiske udtryksformer kan som udgangspunkt ses solistisk, i den forstand at vi som individer arbejder alene med at udtrykke os gennem æstetiske materialer. Men i en undervisningsaktivitet, kan den æstetiske udtryksform foregå i et fællesrum og derfor blive betragtet som kollektiv. Dermed sagt er det vigtigt at understrege, at al æstetisk virksomhed i en undervisning rummer en særlig form for læring, og at den formelle samt uformelle læring går hånd i hånd ved at supplere og kvalificere hinanden. Iværksættelsen af æstetiske læreprocesser hos elever, giver rig mulighed for at udvikle ny brug af sprog, når de kommunikerer og fortolker deres egne oplevelser og fornemmelser af verden, samt vise nye veje og åbne døre til læringslyst, livskraft og viden, de muligvis ikke er klar over de er i besiddelse af. Disse er givne i et samarbejde, da de dermed erfarer muligheder for at anvende denne viden og videreudvikle den i senere læreprocesser. I den kollektive æstetiske læreproces, kan vi definere en særlig type læreproces: den æstetiske fordobling, hvor deltagerne undervejs i en skabende proces kan spejle sig i ikke udelukkende kulturens tilbudte udtryksform, men i de andre deltageres formudtryk (Austring & Sørensen, 2006, s. 171-172).

Kollaborativt og kooperativt samarbejde i forhold til digital dannelse

I den kollektive læreproces er det dermed også spændende at overveje en ny dimension af samarbejde, i form af begreberne *kollaborativt- og kooperativt samarbejde*. Begreberne kollaborativt og kooperativt bliver benyttet i diskussionen om, hvilke samarbejdssystemer der digitalt opleves støttende for læreprocesser og kredser sig om organisering af samarbejde. Ved kooperativt samarbejde vil den fælles opgave oftest kunne uddelegeres til de enkelte elever i samarbejdet, dermed kan de blive uafhængige af hinanden i processen. I den kollaborative forståelse af samarbejde arbejder eleverne i en fælles proces mod et mål, hvor de opleves som gensidigt afhængige af hinanden og hver især bærer et gensidigt ansvar for udbyttet af arbejdet. I det kollaborative samarbejde skal der skabes et fællesskab, hvori opgaven skal løses, og der kræves dermed en høj grad af udveksling og kommunikation mellem deltagerne (Bang & Dalsgaard, 2005).

I og med de to begreber, hver for sig, rummer potentiel læring i samme form som solistiske og kollektive læreprocesser, kan den kollaborative samarbejdsform oftest opleves fordelagtig i en kollektiv læreproces. Dette grunder formentlig i den æstetiske fordobling, der finder sted i kollektive læreprocesser, da fokus på kollaborativt samarbejde kan virke stærkt akkumulativt i elevernes læreproces. Med andre ord vil der foregå en hurtig forøgelse af gruppens samlede viden i aktiviteten, idet de deltagende elever supplerer og komplementerer hinandens formudtryk hvorved nye former for indsigt udvikles (Austring & Sørensen, 2006, s. 172). Det er især gennem vores arbejde med at planlægge og gennemføre en æstetisk oplevelse, at vi har fået øje på disse to samarbejdsformer.

Brobyggeren bygger broer

Ud fra vores fokuspunkter, som vi fandt interessante og fandt en optagethed for i forbindelse med vores besøg på Randers Bibliotek og dialog med Signe Brinkmann, kan vi udlede et andet vigtigt begreb; *brobygger*. Begrebet er noget, som er relevant i mange henseender og i særdeleshed også i forbindelse med *æstetiske læreprocesser* og

eksterne læringsrum. At bygge bro mellem det kendte og ukendte er noget, som både de æstetiske læreprocesser og eksterne læringsrum samt eksterne formidlere kan indbyde til. Der findes dog ikke kun en specifik måde at være brobygger på, men begrebet kan indtænkes og arbejdes med på mange forskellige måder. I forbindelse med vores besøg på Randers Bibliotek stod det klart, at dette også er noget, som Signe Brinkmann og co. vægter højt i forbindelse med deres virke som et eksternt formidlingsrum. De indtænker tankegangene i deres tilrettelæggelse af undervisningsforløb og endvidere didaktiserer de forløb, således der er nogle karakteristika ved hvert enkelt forløb, som fungerer som *'brobyggeren'*. Afslutningsvis er det også væsentligt at nævne, at også den eksterne formidler kan fungere som en brobygger og åbne et bestemt indhold på en anderledes måde. Heri ligger der også pointer og tankegange fra Thomas Ziehes begreb om *god anderledeshed* (Ziehe, 1998). Det at bygge bro mellem det kendte og ukendte er dermed med til at udvide elevernes omverdensforståelse og mulighed for at handle. Dette forstået som mulighed for at bruge den nye viden til at udvikle endnu flere forståelser og kunne tale med om fænomener i verden ud fra forskellige perspektiver.

I Folkeskolens Formål står, at "folkeskolen skal skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder, herunder baggrund for at tage stilling og handle"
- (Børne & Undervisningsministeriet, 2020).

Med udgangspunkt i folkeskolens formålsparagraf bliver vigtigheden af bl.a. æstetiske læreprocesser cementeret. Æstetik som begreb indkredser sig om mange elementer, aspekter og perspektiver. Dette bør i høj grad ses som en indbydelse til at benytte sig af det i forbindelse med planlægning, gennemførelse og evaluering af en given undervisning. Skolen skal skabe rum for oplevelse. Æstetiske læreprocesser er noget, der finder sted på mange niveauer og i forskellige rammer og rum. Heri har vi, under LULAB-projektet, fundet en stor optagethed af eksterne læringsrum, der er i skolens nærmiljø både som eksterne rum, der indbyder til læring, men også eksterne formidlere, og

hvad disse kan indbyde til i forhold til æstetik, men også i forhold til oplevelse, fordybelse og virkelyst. Vi tager meget læring med fra projektet, men også fra processen i at kreere og indtænke æstetiske læreprocesser i egen didaktisering. Videre har vi haft et lærerigt og givtigt samarbejde med Signe Brinkmann og Randers Bibliotek. Kulturinstitutionen er en øjenåbner til, hvordan et bibliotek aktivt gør op mod en stigmatisering som trivielt. Randers Bibliotek inviterer til læring gennem adskillige måder og forløb, og er et eksternt læringsrum, som har øje for elevernes læring og udbytte heraf, også i forhold til elevens alsidige personlige dannelse.

"Skab en fælles karakter!"

Gennem Moniques arbejde med digital dannelse og sparring med Randers Bibliotek fandt vi en optagethed i forlængelse af begreberne om kooperativt samarbejde og kollaborativt samarbejde. Den konkrete øvelse bygger på tankerne fra kollaborativt samarbejde og går kort fortalt ud på, at eleverne skal samarbejde om at skabe en fælles fiktiv karakter. Herunder ligger der en mere kompleks forståelse af selve øvelsen, idet den rummer mange andre aspekter, nuanceringer og didaktiske overvejelser. Dette er konkretiseret i *"design for øvelse"* og linket, hvor en gennemførelse af øvelsen er. Denne fiktive karakter, som eleverne skaber, kan inddrages i undervisningen til videre læringsaktiviteter og forløb, herunder bl.a. dilemma-baseret undervisning, rollespil og som konflikt-håndtering, hvor karaktererne kan få tildelt nogle givne konflikter, som eleverne efterfølgende kan løse på baggrund af de informationer, som de selv har givet og skabt ved deres karakterer.

Bibliografi

- Austring, B. D., & Sørensen, M. (2006). *Æstetik og læring - grundbog om æstetiske læreprocesser*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bang, J., & Dalsgaard, C. (2005). Samarbejde - Kooperation eller Kollaboration? *Tidsskrift for universiteternes efter- og videreuddannelse*, s. 1-12.
- Bibliotek, R. (2020). *Bibliotekets skoletilbud*. Randers: Randers Bibliotek.
- Bibliotek, R. (11. April 2021). *randersbib.dk*. Hentet fra Signe Winther Brinkmann: <https://www.randersbib.dk/users/signe-winther-brinkmann>
- Linderoth, U. H., & Andersen, P. U. (2014). *Eksterne læringsmiljøer og naturfagsundervisning*. Sorø: Astra.
- Mottelson, M. (2019). Æstetiske læreprocesser. I M. Mottelson, *Almen undervisningskompetence* (s. 101). København: Hans Reitzels Forlag.
- Nielsen, B. L., Kvols, A. M., Mikkelsen, S. H., Bock, A., Mølgaard, H., Hansen, B. W., & Nielsen, M. B. (2020). *Læreruddannelsen i VIA - udviklingslaboratorium for god undervisning og dannelse*. Aarhus: VIA University College.
- Undervisningsministeriet, B. o. (10. Januar 2020). *www.uvm.dk*. Hentet fra Folkeskolens formål: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal>
- Ziehe, T. (1. Januar 1998). God anderledeshed. *Kulturel interaktion - Tidsskrift for Børne- & Ungdomskultur*, s. 64-76.

Design for øvelse

Titel på øvelsen: <i>Skab en fælles karakter</i>	
Tid	Mellem ca. 90-120 minutter (<i>kan varieres</i>).
Rekvisitter og rammer	Øvelsen stiller krav til, at der er mulighed for, at denne både kan gennemføres ude og inde. Der er dog en fordel, at der god plads til rådighed under gennemførelsen af øvelsen, hvis denne praktiseres fysisk.
Antal deltagere	Min. 9 - og max (ca.) 32 deltagere.
Aldersgruppe for deltagere	Fra 10 år og opefter.
Velegnet i forhold til fag	Sprogfag (engelsk, dansk, tysk) og digital dannelse.
Formål/hensigt	Fremmer bl.a. kreativitet, logisk tænkning, empati, kooperativt og kollaborativt samarbejde.
Beskrivelse Deltagerne skal samarbejde om at skabe en fælles fiktiv karakter ud fra nogle ting, som de har fundet i det omkringliggende miljø (evt. hjemmet, klasselokale, skole). Efterfølgende skal de skabe den fiktive persons fortælling ud fra nogle forudgivne kriterier. Som afslutning præsenteres gruppens fælles karakter i plenum. Den fiktive karakter kan evt. benyttes til videre arbejde i det respektive fag. For yderligere beskrivelse af øvelsen se linket nederst.	
Variation	Alt efter, hvor mange deltagere, der deltager i øvelsen, kan der varieres i forhold til, hvor mange ting/genstande, der skal findes, og hvor mange deltagere, der skal være i samme gruppe. Herudover kan øvelsen gennemføres både fysisk såvel som digitalt.
Tips og særlige opmærksomheder	Kræver et godt stilladseret arbejde og kan dermed gennemføres hvor som helst på dagen og de fleste steder. Derudover er det en fordel at præcisere og konkretisere formålet med øvelsen (evt. vente med det til efter gennemførelsen).
Videolink til praktisk demonstration	https://youtu.be/L5QrdeJLwLA

Rugbrødsgnask og digtskrivning

af Simon Tarp og Victor Fisker

Æstetiske læreprocesser giver os muligheden for at redigere undervisningssituationer, der ellers ikke favner, stimulerer eller motiverer eleverne. Ved at tænke ud af boksen og pirre elevernes nysgerrig, er vi med til at skabe læring, der kan være sjov og inspirerende.

Tværinstitutionel samarbejde

Vi har i dette LULAB-projekt besøgt Teaterskolen Kastali'a for at udforske deres æstetiske tilgang til læring. Kastali'a er en privat teaterskole, der tilbyder teaterundervisning til børn og unge i alle aldre. Under vores besøg fortalte Kastali'a's leder Lisbeth Nielsen, om hvordan teaterundervisningen ofte styrker elevernes selvværd, nærvær og sammenhold. På Kastali'a er hovedmålet derfor, at eleverne ikke lærer at blive til noget, men til nogen.

Æstetik fordrer dannelse

Det var meget inspirerende at snakke med Lisbeth Nielsen om de mange sociale og psykologiske udviklinger eleverne synes at gennemgå igennem deres arbejde med det dramatiske. Hun fortalte især om, hvordan mange af eleverne havde mulighed for at "tage dem selv" i undervisningen, og hvordan det ofte gav dem et frirum til at udforske, hvem de kunne være eller blive. Derudover var et stort emne for Kastali'a, at eleverne blev gode til at fornemme og percipere deres omgivelser, hvor Lisbeth også forklarede, at hun så netop dét som værende en meget stærk kvalitet i folkeskolen. Dette da eleverne efterfølgende var mere fordybede i undervisningen, men også da de ofte kunne fortælle om selv at finde på kreative og sjove måder at tilgå undervisningen i skolen. Efter at have overværet undervisningen af Kastali'a's yngste teaterhold, var vi fyldte med nye idéer - og derfra

begyndte vi at planlægge et æstetisk læreforløb, som vi ville udfolde i vores praktik.

Læring igennem perception - en sansende æstetik

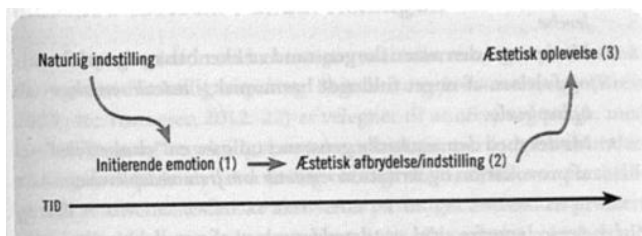
På læreruddannelsen er vi i vores læsning stødt på Peter Brodersen, cand.pæd.pæd., der forklarer, hvordan æstetikken kan være essentiel i god læring. Taler man om æstetik i en undervisningssammenhæng, er det teorien om tilegnelsen af læring gennem perception - altså ved hjælp af en ekstraordinær stimulering eller piring af elevernes sanser (Brodersen, 2015). Brodersen har beskæftiget sig med, hvordan at æstetiske aktiviteter i sig selv, og som erfaringskilde, kan fordrø oplevelse, fordybelse og virkelyst hos eleverne. Han peger på, hvordan læreren "sætter scenen" for piring af elevernes sanser og derigennem skaber en nysgerrighed omkring undervisningsindholdet hos eleverne. (Brodersen, 2015)

Ændret indstilling

Brodersen skelner mellem den *naturlige indstilling* og den *æstetiske indstilling*, hvor den førstnævnte er, hvordan vi oplever vores hverdag. Det er det normale, og ligedan, hvad vi kan kalde det forventede. For hvis en lærer skal forsøge at give eleverne en æstetisk oplevelse, da skal læreren sørge for, at der forekommer en æstetisk afbrydelse i undervisningen. Dvs. at eleven bliver pirret, overrasket eller på anden vis påvirket til at forlade sin naturlige indstilling og gå ind i den æstetiske indstilling, hvor det banale får en ny glød, og opleves som noget ekstraordinært. (Brodersen, 2015)

Modellen nedenfor viser processen, hvor undervisningens indhold, hvis det falder i elevernes æstetiske smag, ville forårsage den initierende emotion.

(Fra *Oplevelse, fordybelse og virkelyst* af Peter Brodersen)

Æstetisk differentiering - tankefrihed på skønnes

Det er dog svært at imødekomme alle elever med alle tiltag, og dette erfarer vi også, da vi lavede vores rugbrøds-digtøvelse med en 8. klasse. Nogle synes, at det var grænseoverskridende, og andre kunne slet ikke lide rugbrød. Forskellighed kender alle til indenfor lærerfaget, hvor man ofte snakker om mangfoldighed, særlige behov og undervisningsdifferentiering. Når man derimod taler om æstetik, bliver det en snak om æstetisk smagsdom, hvilket Brodersen uddyber vha. Kants beskrivelser af den menneskelige subjektivitet. Elevernes individuelle tankefrihed er vigtig, og burde påskønnes, og derfor er det også vigtigt, at man som lærer forsøger sig på at planlægge æstetiske læreprocesser, som kan være inkluderende og stimulerende for alle. Det betyder også at elever, som har svært ved at adoptere en mere kreativ tilgang til skolen, skal have plads, og at man ikke dikterer, hvad der er en korrekt respons på æstetik. (Tanggaard & Brinkmann, 2009)

Fra idé til praksis

Med inspiration fra Kastali'a og teoretisk fundament fra Peter Brodersen, vidste vi at vores praktik skulle byde på noget helt særligt. Vi gik i gang med at brainstorme i praktikgruppen, hvordan vi kunne forberede en æstetisk læreproces, som ville kunne pirre eleverne i den 8. klasse, vi skulle møde. Vores danskforløb handlede om digtskrivning, hvilket i sig selv allerede er en kreativ proces, men det er ikke ensbetydende med at undervisningen byder på æstetiske oplevelser. Så hvordan kunne vi

iscenesætte en opgave, der vil kunne få poesien til at gribe eleverne om livet og kyle dem ud af deres naturlige indstilling?

Øvelsen, vi endte med at lave, er beskrevet i arket nedenfor. Kort fortalt valgte vi, at de skulle spise rugbrød på tid.

“Aldrig har jeg haft så travlt!”

Da vi kastede os ud i øvelsen med klassen, var det med sommerfugle i maven. Vi var spændte på at se, om vores øvelse ville give eleverne æstetisk virkelyst, og om vi kunne få eleverne til at “tæbe sig selv i undervisningen”, som Lisbeth fra Kastali'a formulerede det. Vores “cold opening” digt satte med succes scenen, og flere af eleverne virkede interesseret og undrende under den overraskende oplæsning (Brodersen, 2015)

Eleverne viste engagement og interesse for rugbrøds-digtøvelsen, og flere havde indvender om personlige tricks til, hvordan rugbrødet kunne glide hurtigere ned, som f.eks. ved at putte smør og skinke på brødet. Øvelsen inspirerede også en elev til at dele en fortælling fra hans livs travleste dag: “Aldrig har jeg haft så travlt!”. Udvekslingen var autentisk, og man kunne mærke, at de andre elever blev draget endnu længere ind i emnet. Efter dette sanseindtryk og fælles snak om oplevelsen, var eleverne klar til at skrive deres “travlhedsdigte”. Vi mener, at eleverne gik til digtskrivning med en øget fordybelse og virkelyst, og at øvelsen formåede at sætte scenen og udgøre en æstetisk afbrydelse i vores digtforløb (Brodersen, 2015)

Pandemien som udfordring

At skulle tage del i et LULAB-projekt af denne størrelse under pandemien viste sig at være en stor udfordring. Projektets grundidé indebar et tæt samarbejde med kulturinstitutionen, men som studerende var tilknyttet, men det var vanskeliggjort, da mange institutioner havde helt eller delvist lukket. Vi var heldige at få besøgt Kastali'a før lock-down i december, men desværre var deres tværfaglige forløb med kommunens folkeskole sat på pauser pga. uvishederne, som det involverede for begge parter.

Vi har dog samtidigt reflekteret over fordelene ved æstetiske læreprocesser i en krisetid. Pga. corona måtte vi udføre vores øvelse online, og eleverne var meget trætte af at sidde ved computeren. Derfor fik vi enorm god respons på de anderledes øvelser vi lavede, da de skulle skrive digte. De gav efterfølgende udtryk for, at det var rart, at der skete noget, som ikke bare var at sidde og skrive i Google Docs.

Det er meget bekræftende for Brodersens teori om, at kreative tiltag, som kan overraske eleverne i deres forventninger til undervisningen, kan være et middel, der forstærker læringen for eleverne. Vi tror i hvert fald, at eleverne i 8. klasse måske vil glemme deres første digtøvelse – men nok mindre sandsynligt dengang de skulle sidde og kværne en tør skive rugbrød med hele klassen på skærmen.

Konklusion

LULAB-projektet har trods sine udfordringer med pandemien været med til at åbne emnet æstetiske læreprocesser for os som kommende lærere. Ved at besøge forskellige institutioner og lade os inspirere af de mange alternative tiltag til undervisningen har vi selv fået nye idéer til, hvordan man kan gøre æstetik til et redskab for mere spændende undervisning.

“Folkeskolen skal udvikle arbejdsmetoder og skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.” - Folkeskolens formålsparagraf §1 stk. 2

Ovenstående del af formålsparagraffen specificerer, at det er vores opgave som lærere at skulle facilitere en undervisning, der kan være dannende for eleverne. Projektet har været med til at konstituere vores allerede iboende overbevisning om at æstetiske læreprocesser er en bærende del af dette formål.

Vi har lært, at man kan udfordre sin egen didaktiske tankegang samt elevernes forventninger til undervisningen, og at dette kan ske med alt fra et mesterligt stykke musik til en uventet menu af rugbrød.

Bibliografi

- Brodersen, P. (2015). *Oplevelse, fordybelse og virkelyst*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Tanggaard, L. &. (2009). *Kreativitetsfremmende læringsmiljøer i skolen*. København: Dafolo.
- Undervisningsministeriet. (2006). *Folkeskolens formålsparagraf*.

Titel på øvelsen: Æstetisk rugbrødspisning	
Tid	30 min
Rekvisitter og rammer	Øvelsen forgår i et Meet opkald indendørs. De eneste rekvisitter øvelsen kræver er et stykke rugbrød og musik. Det er vigtigt at alle har kamera på.
Antal deltagere	Hele klassen
Aldersgruppe for deltagere	5 år og op – i vores tilfælde en 8. klasse
Velegnet i forhold til fag	Alle – i vores tilfælde var det Danskfaget
Formål/hensigt	At inspirere eleverne til en kreativ digtskrivning ved at aktivere deres sanser og åbne op for emnet på en æstetisk og motiverende facon.
<p>Beskrivelse</p> <p>Øvelsen starter med "Cold opening", hvor læreren læser et selvskrevet digt op om emnet til inspiration for eleverne. Herefter forklares emnet, formålet og øvelsen til eleverne. Eleverne bliver herefter bedt om at hente et rugbrød og et glas vand. Øvelsen bliver sat i gang ved, at eleverne får forklaret, at de skal spise rugbrødet, så hurtigt de kan, og at dette skal symbolisere hverdagens travlhed. Der bliver sat "upbeat" musik på, og alle eleverne spiser rugbrødet, imens de kigger på hinanden i kameraerne. Efter dette får eleverne tid til at skrive deres "travlhedsdigt".</p> <p>Øvelse i punktform:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Digttoplæsning af læreren (cold opening) 2. Forklaring af emne, formål og øvelse 3. Eleverne henter rugbrød og vand 4. Musik sættes på og alle spiser rugbrødet, så hurtigt de kan 5. Opsamling på oplevelsen i fællesskab på klassen 6. Eleverne får tid til at skrive deres "travlhedsdigt" 	
Variation	Øvelsen kan variere alt efter, hvor den forgår henne og med hvilken aldersgruppe. Øvelsen fungerer mest optimalt, hvis deltagere i fysisk sammen. Dette vil højst sandsynligt vil øge deltagelsen og fællesskabsfølelsen, men vil også gøre øvelsen nemmere at kontrollere, hvis deltagerne er yngre og har brug for mere stilladsering. Øvelsen kan forgå både inde og ude. I vores tilfælde brugte vi et rugbrød som rekvisit – dette kan dog nemt erstattes af andet, da det er "hurtigt spisningen", der er pointen, og ikke hvad der bliver spist.
Tips og særlige opmærksomheder	Øvelsen kan gøres online, men egner sig som sagt bedst til fysisk undervisning. Det er en god ide at planlægge øvelsen op til en spisepause, sådan at eleverne har lyst til at spise. Hvis vejret er til det, kan øvelsen forgå udenfor, i tilfældet af at "hurtig spisningen" sviner.
Videolink til demonstration	https://www.youtube.com/watch?v=rjLQfN1IUyM

Vi lærer ikke kun med øjnene

Af Nanna Sandholdt & Esben Okholm Friis

Alt kan være æstetisk, når man blot får blik for det. På vores besøg hos Museum Ovartaci udfordres sanserne og måden, hvorpå et værk præsenteres og udfoldes. Gennem alternative metoder kommer eleverne i berøring med tabuer, sygdom og personlige beretninger, mens de ser, lytter, føler, skaber og går på opdagelse.

Samarbejde og fokusområde

Vi har samarbejdet med kulturinstitutionen Museum Ovartaci. Museum Ovartaci er et kombineret kunstmuseum og psykiatrisk historisk museum, som befinder sig i Aarhus. Museet er opkaldt efter en dansk patient og kunstner ved navn Louis Marcussen, som er kendt under kunstnernavnet "Ovartaci". Han var indlagt på Jydske Asyl i 56 år, hvor han levede og arbejdede med sin kunst. Denne kunst er udstillet på Museum Ovartaci blandt en lang række andre kunstværker. Elaine Jackson Møller er ansvarlig for Børn & Unge-Afdelingen på Museum Ovartaci, og hende har vi været så heldige at følge. Grundet corona-situationen, har vi kun besøgt Elaine og museet en enkelt gang. Vi fik et indblik i hendes arbejde med besøgende skoleklasser på museet samt hendes arbejde med forskellige æstetiske øvelser med udgangspunkt i kunstverdenen.

Baggrund, teori og kontekst

Eftersom corona forhindrede os i at vende tilbage til Museum Ovartaci til yderligere besøg, fik vi ikke muligheden for at være aktive og selv have indflydelse på de aktiviteter, Elaine havde forberedt. Dog kan vi i retrospekt fundere over, hvordan aktiviteterne og opgaverne fra vores besøg taler ind i den teori og forskning, vi har læst om. Elaine havde en stor opmærksomhed på, hvordan man kan tænke ud af de konservative rammer og åbne kunstværker på en aparte måde, der kan bryde med de besøgenes forventninger til et billede, en figur eller et abstrakt værk. Eleverne skulle bl.a. se på et billede i fem minutter, mens de sad på en pude, og et stykke afslappende musik blev afspillet.

Maleriet, der blev set med musik. Af Conny Maxwell Nørgaard, "Mirakel" Acryl på lærred 124x123 cm."

Bruddet med forventningerne er noget, Peter Brodersen er fortaler for, når han taler om læreren som den tematiske rejsevejleder, der skal anerkende elevernes fremmedhed overfor et fænomen, tema eller værk (Brodersen m.fl., 2020). Sekvensen blev afsluttet med en opsamling, der var særligt motiverende at deltage i, da hver elev havde hver sin opfattelse af maleriet, så der var ingen rigtige eller forkerte svar.

Et fokuspunkt var, at man ikke blot skulle bruge synssansen, men eleverne skulle have aktiveret deres virkelyst og skabertrang, så de blev aktive aktører og ikke blot tilskuere. Denne virkelyst kan aktiveres gennem nærværsoplevelser, hvor den kropslige fornemmelse er i centrum (Brodersen m.fl., 2020). Elaine havde en opgave, der handlede om livet som patient på det tidligere psykiatriske hospital i Risskov. Her fik eleverne indsigt i den

hverdag, de indlagte havde. Gennem en fortælling og genstande, de kunne føle i hænderne, skulle de reflektere over tilværelsen på helbredelsesanstalten, som det blev kaldt. De fik bl.a. et dukkesæt i hænderne, hvor de mundtligt skulle beskrive, hvilke drømme og håb, de troede, dukkesættets ejermand havde i sin plejefamilie. Gennem alle disse remedier fik eleverne altså en nærværsoplevelse, hvor kroppen blev aktiveret. (Brodersen m.fl., 2020). De ting, der blev diskuteret, havde også et genkendeligt aspekt, da nogle af følelserne og problematikkerne er ting, der går igen i elevernes egen tilværelse, hvilket er vigtigt, *da en vellykket æstetisk kommunikation med andre ord er én, hvori der til de symbolske udtryk knytter sig en følelsesmæssig accept og (en eller anden grad af) analog og genkendelse hos modtageren*” (Bennyé & Sørensen, 2006).

Psykiatriens historie

Livet som patient

Tingene her i rummet er fra Psykiatrisk hospital i Risskov, som blev åbnet i 1852. Den gang hed det Den nørrejske Helbredelsesanstalt for sindssyge. Hospitalet lå på en bakke i Risskov med udsigt til naturen med marker og vand, fordi man allerede dengang tænkte, at naturen kunne være med til at gøre de syge raske.

Nogle af de patienter som havde det bedst fik lov til at komme i familiepleje. Når man kom i familiepleje, boede man hos en familie, hvor man hjalp med husholdningen. Når en patient flyttede i familiepleje, fik de en stor kurvekuffert med sig. I kufferten havde de alle deres ejendele.

Patienterne har lavet mange fine håndværks og håndarbejdes ting gennem tiden. Nogle af dem kan du se i glasmontren og i skabet. Dukkesættet med dukken i lænestolen er lavet af en pige som var i familieplejen, og den stor nøgle er ”nøglen til Dannevirke”.

Opgaver:

Hvis I kigger på det mange ting i rummet, hvordan tror I så, livet har været som patient på hospitalet?

Hvilke drømme og håb tror du pigen i familiepleje, der lavede dukkesættet, har haft? Hvad drømmer du om?

Hvad vil være vigtig for dig at pakke i kurvekufferten, hvis det var din?

Opgaven, hvor de skulle se livet på hospitalet for sig

De fleste aktiviteter på besøgsdagen var lavet som kollektive æstetiske læreprocesser, hvilket var et brugbart redskab, da eleverne lægger mærke til og opfatter ting forskelligt. Ved at samle op i fællesskab, får man andres perspektiver som supplement til ens egne, og der opstår derfor gode diskussioner, der var grobund for gode og erfaringsudvekslende samtaler.

Som en af de første aktiviteter benyttede Elaine sig af den skabende proces, der kan beskrives som: *”kernen i den æstetiske læreproces er, at man gennem æstetisk virksomhed omsætter sine indtryk af verden til medierede udtryk. I denne proces arbejder den enkelte aktivt skabende med at sætte symbolsk form på sine oplevelser og erfaringer. Den skabende proces er helt central i en æstetisk læreproces”* (Bennyé & Sørensen, 2006). Eleverne skulle finde et ansigt fra et kunstværk og lade sig inspirere. De skulle tegne ansigtet på et udleveret stykke papir og uden for mange detaljer. I museets værksted skulle eleverne så forstørre billedet og udelade en baggrund, som i stedet skulle bestå af oliefarver. Med dette indslag fik eleverne altså en

forholdsvis fri ramme, hvor de kunne skabe et fysisk værk og lave deres eget udtryk af deres eget indtryk.

Nogle af de ansigter, eleverne kunne tegne.

Inspiration og afprøvning

Vi har desværre ikke haft mulighed for at afprøve noget i vores egen praktik grundet corona-situationen. Vores skole har haft hjemmeundervisning, og vi vurderede, at vi ikke ville få det samme ud af det, hvis det var online. Men, hvis vi havde været i praktik fysisk, havde vi afprøvet nogle af de øvelser, vi erfarede på Museum Ovartaci med Elaine.

Det kunne have været spændende at undersøge om øvelserne ville have haft samme effekt i forhold til at være på en skole kontra et museum. En af de øvelser, vi observerede med Elaine på Museum Ovartaci, var en æstetisk indgang til kunstens verden, som ville have været spændende at afprøve i et klasselokale. Derudover havde vi også tænkt os at tage udgangspunkt i nogle af de spørgsmål, eleverne fik udleveret på deres tur i grupper rundt på museet. Eleverne blev opdelt i tre vilkårlige grupper. Hver gruppe fik udleveret et kompendium med en oversigt over museet, små fortællinger om museet samt spørgsmål til tilhørende kunstværker. Det var æstetiske spørgsmål angående kunstværkerne på museet. Et eksempel kunne være: *"Find billedet med 'de hvide aber' i Ovartaci udstillingen. Hvis I sad ved bordet, hvilke lyde ville I kunne høre?"* Dette kunne man implementere i danskundervisningen ved at stille lignende spørgsmål til litterære tekster. Vores mål med dette ville være at skabe en større indlevelse i teksterne og give eleverne en mere billedlig fremstilling af teksternes indhold, som om det var et kunstmaleri.

Hvad kan man tage med tilbage til uddannelse og skole

Vi har fået et bredere og mere nuanceret blik for, hvad der er æstetisk. Tanken om æstetikken som det skønne med rødder tilbage i oldtiden er blevet udfordret, og vi har fået blik for hverdagsæstetikken, der beskrives således: *"I daglig tale kalder vi noget æstetisk, hvis det appellerer til vores sanser på en måde, der falder i vores smag (...). Forståelsen af termen "æstetisk" er her afledt af klassiske æstetikbegreb 'det skønne'. Den er dog yderligere kendetegnet ved ikke at orientere sig mod kunsten og ved at tage udgangspunkt i individets subjektive præferencer."* (Bennyé & Sørensen, 2006). Tiltag, der måske ikke rummer den store planlægningsgrad eller innovation, kan sagtens være æstetiske, selvom indsatsen for deres tilbliven er begrænset. I princippet kan langt det meste undervisningsmateriale få et æstetisk præg, da begrebet æstetik er så diffust, og modtageren af tiltagene vil have forskellige måder at anskue disse på.

Det, vi kan tage med tilbage til skole- og uddannelsessammenhæng, er, foruden ovenstående,

hvordan vi som lærere kan se bort fra den konventionelle måde at fx åbne en samtale om et maleri på. Hvis man skaber en ramme, der præger flere sanser, og hvis eleverne kan drøfte opfattelser i fællesskab, kan det være, at nye perspektiver dukker op hos eleverne.

Inspiration til kort øvelse

Nedenstående følger en detaljeret beskrivelse af en æstetisk øvelse, som er udarbejdet af Elaine Jackson Møller fra Børn & Unge-Afdelingen på Museum Ovartaci. Denne meget konkrete øvelse er lettil og kræver hverken meget forberedelsestid eller mange ressourcer. Øvelsen gør plads til fordybelse og indlevelse, samtidig med at den skaber virkelyst og kreativitet hos eleverne.

Ovartaci

Drøm & fantasi

Ovartaci bliver født i Ebeltoft i 1894 og hed rigtigt Louis Marcussen. Han uddanner sig til bygningsmaler efter skolen og rejser som 29-årig til Argentina i Sydamerika for at leve af at male. Et går ikke helt efter planen, og han må bl.a. leve som vagabond og opholde sig i junglen hos indianerstamme. Da han kommer hjem til Ebeltoft igen, opfører han sig anderledes. Han kan til tider blive meget vred, og hans familie er til sidst bange for ham. De får ham derfor indlagt på psykiatrisk hospital i Risskov.

På hospitalet begynder Louis Marcussen at kalde sig selv for Ovartaci. Han mener nemlig hospitalet også må have sin overtosse, nu han er omgivet af overlæger og oversygeplejersker. Ovartaci får som patient nogle fordele, som ikke andre patienter har. Han får f.eks. sit eget værelse. Han får også lov at købe en cykel og til at forlade hospitalet for at cykle en tur.

Ovartaci var meget interesseret i buddhisme og toede på reinkarnation. Ovartaci mente, at han havde levet mange gange tidligere. Og haft nogle helt andre liv. For eksempel mente han havde været sommerfugl og levet i Spanien. Mange af historierne om de tidligere liv kan ses i hans billeder.

Ovartaci havde også en skytsengel som passede på ham. Skytsenglen er den hvide Sinhu hest som Ovartaci ment var verdens klogeste dyr. For at holde sig gode venner med den fodrede han den med bolsjer og lagde små seder med gode tanker i dens hoved.

Opgaver

Find billedet med de "hvide aber" i Ovartaci udstillingen.

Hvilken historie kan du fortælle, ud fra det du kan se på billedet?

Ligner stedet et sted i verden, som du kender, eller er det en fantasiverden?

Hvis I sad ved bordet på billedet, hvilke lyde vil kunne høre?

Kig godt på de hvide aber. De står på mange forskellige og sjove måder. Forstil jer at I er et spejl og skal efterligne abernes figur og bevægelser. Hvor mange kan I efterligne?

Litteraturliste:

Austring, D. B. & Sørensen, M. (2006).

Æstetik og læring.

Hans Reitzels Forlag

Brodersen, P., Hansen, I., T. & Ziehe, T.

(2020). *Oplevelse, fordybelse og virkelyst* (2.Udg.).

Hans Reitzels Forlag

Titel: Maleri-kiggeri	
Tid	30-45 min.
Rekvisitter og rammer	Øvelsen kræver som udgangspunkt ikke særligt meget plads. Det kommer an på, hvor mange elever der deltager. Øvelsen foregår bedst indenfor, da du skal kunne sidde på gulvet, afspille musik, slukke lyset og evt. vise et maleri/billede på et smartboard.
Antal deltagere	Ingen begrænsning.
Aldersgruppe for deltagere	Fra 10 år.
Velegnet i forhold til fag	Dansk, billedkunst, sprogfag, historie og samfundsfag.
Formål/hensigt	Formålet er at lade eleverne fordybe sig og indleve dem i et maleri/billede, som vil skabe virkelyst og kreativitet hos eleverne.
<p>Beskrivelse</p> <p>Øvelsen starter med, at alle eleverne skal sætte sig på gulvet (evt. på et tæppe). Dernæst bliver lyset slukket og beroligende musik afspillet. Alle elever er stille, og maleriet bliver lyst op. Hvis det er et fysisk maleri/billede, kan man bruge en lommelygte/telefon til at lyse det op med. Ellers kan man vise det på et smartboard.</p> <p>Eleverne får nu X-antal minutter til at nærstudere og analysere maleriet/billedet. Når tiden er gået, tændes lyset og musikken bliver slukket. Herefter starter en samtale omkring maleriet/billedet. Hvad har eleverne set? Hvad kom de til at tænke på? Hvilke personer var på billedet? Hvordan så de ud? Hvilke farver var særlige fremtrædende? Hvilken historie fortæller maleriet/billedet?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne sætter sig på gulvet. • Lyset bliver slukket. • Musikken bliver tændt. • Maleriet/billedet bliver lyst op, så alle kan se det. • Eleverne sidder i stilhed og lytter til musikken, mens de nærstuderer maleriet/billedet og analyserer det. 	
<ul style="list-style-type: none"> • Efter X-antal minutter bliver lyset tændt og musikken bliver slukket. • Læreren og eleverne samtaler om maleriet/billedet. 	
Variation	Man kan variere denne øvelse ved f.eks. at gøre det udenfor. Det skaber dog en anden indlevelse, da lyset ikke kan slukkes. Eleverne kan ligge ned, sidde på stole osv. Efterfølgende spørgsmål til fælles samtale kan variere i forhold til aldersgruppen. Derudover kan samtalen justeres efter mål i forhold til, hvilket fag der er tale om. F.eks. hvis det var faget billedkunst, kunne et spørgsmål være omkring farver og farveblandinger osv.
Tips og særlige opmærksomheder	Øvelsen egner sig bedst i rolige omgivelser på et ugeneret sted. Gerne et lukket klasselokale eller andet.
Videolink til praktisk demonstration	https://we.tl/t-AUAzoNQXAI?src=dnI

”Kære 7.d. I dag skal I dø”

Af: Rebekka Bitsch, Marie Stampe og Joachim Holm
Lærerstuderende, VIA University College Aarhus

På Moesgaard Museum er æstetiske læreprocesser et helt centralt element i undervisningen. I følgende artikel vil vi forsøge at give et indblik i Moesgaards undervisning i forløbet ”Mindet om mig”, og undersøge hvordan og hvorfor det fungerer godt, og hvorledes man som underviser kan inddrage dele af museets didaktiske overvejelser i egen undervisning.

En skoleklasse på oprindelsestrappen på Moesgaard Museum. Trappen fører op til udstilling ”De Dødes Liv” hvor forløbet ”Mindet om mig” foregår. Foto: Moesgaard Museum

Det centrale i vores æstetikprojekt

Hvad er det, der fungerer så godt i undervisningen på Moesgaard Museum? Det var det spørgsmål, vi stillede os selv efter at have observeret et undervisningsforløb kaldet ”Mindet om mig” på Moesgaard Museum. Forløbet var med en 7. klasse i udstillingen ”De Dødes Liv” og fandt sted i november 2020 med formidleren Anders. Vi blev som observatører fanget af forløbet, og blev derved nysgerrige på at undersøge, hvordan vi kan implementere dele af forløbets didaktiske tilgange i vores fremtidige virke som lærere. Det centrale i vores æstetik projekt er derfor blevet en undersøgelse af, hvordan og hvorfor undervisningsforløbet på Moesgaard fungerer godt.

Da der, grundet covid-19, kun var mulighed for at besøge Moesgaard Museum én gang, tager undersøgelsen udelukkende udgangspunkt i dette forløb. Det kunne være spændende at besøge museet igen og følge samme forløb med en anden klasse. Herved kunne man få indblik i, hvordan forløbet ville fungere med en anden elevgruppe, andre svar og en anden dynamik.

Kære etnografer

Da 7.d trådte ind på Moesgaard Museum, var det måske med blandede forventninger til den næste time. Det eneste de havde fået at vide hjemmefra var, at de skulle ud på Moesgaard og høre om døden. Og det må man sige de gjorde. 7.d blev mødt af museumsformidler Anders ude foran udstillingen ”De Dødes Liv”. Til trods for at de kun havde en time til at komme igennem hele udstillingen,

brugte Anders alligevel de første 5-10 minutter på at hilse på hver enkelt elev. Dette skete i form af en lille corona-venlig fodhilsen samt et "Goddag jeg hedder Anders" under venlig, men insistende øjenkontakt. Indenfor de første 10 minutter havde Anders altså nået at hilse på hver enkelt elev, og hver enkelt elev havde hilst på Anders. Nu var der dannet en form for relation, formidler og elever imellem, og alle var klar til at høre, hvad Anders nu havde at sige. Som det første lagde Anders ud med at sige: "*Kære 7.d. I dag skal I dø*". Efter en lille "spændingspause" begyndte Anders at forklare, hvad der skulle ske den næste time, og han førte derefter eleverne op til indgangen af udstillingen.

Her blev eleverne mødt af tre forskellige voksfigur-mennesker med tre forskellige syn på livet efter døden. Her blev det hurtigt klart, at der findes mange bud på livet efter døden. Eleverne blev introduceret for begrebet etnografi, der er en videnskab, som sætter fokus på forskellige folkeslags kultur og sociale liv. Det blev gjort tydeligt, at etnografi havde stor betydning for synet på livet efter døden. Derudover lagde Anders også vægt på, at han ikke selv kendte svaret, men at det var noget, de skulle reflektere over og dermed finde i sig selv.

Dette kom også til udtryk i elevernes bud på emnet, som i den grad varierede fra hinanden. Nogle troede ikke på, at der findes et liv efter døden, og andre troede på et nyt og anderledes liv. Anders sluttede introen af med at sige "*kære etnografer*", hvorefter de gik ind i udstillingens første rum. I forbindelse med at eleverne allerede i starten af forløbet blev kaldt etnografer, fik de altså indtrykket af, at deres svar betød noget - at de i lige så høj grad som alle andre har noget at sige om dette emne.

En rejse rundt i verden

Undervisningsforløbet "Mindet om mig" arbejder med livet efter døden i forskellige kulturer. Eleverne går på opdagelse i forholdet mellem det levende liv og døden, og hvordan dette forhold opleves og erfares. Forløbet fungerer som en rejse rundt i verden, hvor eleverne bevæger sig fra Danmark til Uganda og til Mexico. På denne rejse er elevernes sanser i højsædet.

I forbindelse med LULAB projektet oplever vi Moesgaard Museum som et sanseligt og levende museum, hvor de besøgende kan interagere med udstillingen ved forskellige installationer. I "Mindet om mig" kommer eleverne gennem tre lande med fokus på forskellige sanser. Et eksempel herpå er besøget i Uganda. Eleverne kommer ind i et mindre, mørkt rum, og skal sidde i stilhed på gulvet. Af skjulte højtalere kommer en strøm af beretninger om døden fra ugandere samt dybe baggrundsløde, der sætter stemningen. Dette udsnit fra forløbet er et eksempel på, hvordan flere af elevernes sanser kommer i spil. Gennem forløbet oplever vi, at eleverne bliver opfordret til at bruge deres sanser på forskellig vis ved at se, røre og lytte. På denne måde sigtes der efter at give eleverne en sanselig erfaring.

Formidlingsmæssigt narrativ

Forløbet tager sit udspring i elevernes egen oplevelsesverden, og de skal til slut i hvert land reflektere over et udsagn, som Anders stiller dem. Når forløbet er slut, har eleverne samlet 3 overvejelser omkring: Hvis I døde nu, hvilken ting skulle I så mindes med? Hvor skulle I begraves, og hvilket måltid skulle man spise i dit minde?

Eleverne skulle gennem hele forløbet forholde sig til det de så, selv tage stilling og dele. De skal både leve sig ind i historierne i de forskellige lande og skabe deres eget narrativ for, hvis de døde i dag. Man kan sige, at der kører to sideløbende narrativer, som begge kræver elevernes opmærksomhed.

Eleverne inviteres til at reflektere af formidleren Anders med åbne spørgsmål. Her menes, at det er spørgsmål, der ikke findes et endegyldigt svar på, hvilket som tidligere nævnt kan give eleverne en oplevelse af, at deres svar har værdi. Det, at eleverne får muligheden for at dele deres narrativ med hinanden, kan også give indsigt, inspiration og læring.

Baggrund og kontekst

Til undersøgelsen af undervisningsforløbet har vi taget teoretisk afsæt i Olga Dysthes tanker om åbne spørgsmål, værdsætning og højt optag (Brodersen & Gissel, 2015). Vi mener at se spor af dette i forløbet på den måde Anders imødekommer eleverne på, lader dem vide, at de også er

eksperterne på området, og samler op på deres svar. Dette kunne være konkrete fokuspunkter at tage med videre i vores læreruddannelse og kommende virke som lærere. Herudover har vi været inspireret af Peter Brodersens tekst "*Oplevelse, fordybelse og virkelyst - et æstetisk perspektiv på undervisning*" (Brodersen, 2020). Her er vi især optaget af begreberne oplevelse og pirring. Det at besøge Moesgaard kan siges at være en oplevelse, der hæver sig over hverdagen, idet eleverne træder ind i et særligt rum. Intensiteten kan siges at stige, idet eleverne bliver mødt af fortællinger og genstande, der sammen fortæller en historie, som ikke kan fortælles på samme vis i f.eks. et klasselokale. De genstande eleverne møder, kan være med til at skabe pirring og nysgerrighed, da omgivelserne er fyldt med nye indtryk, der vækker elevernes sanser.

Konklusioner og vores fremtidige virke

Gennem vores arbejde og oplevelser med æstetikprojektet er vi blevet særligt optagede af inddragelse af elevers perspektiver i undervisningen. I forløbet "Mindet om mig" havde museumsformidleren fokus på at gøre eleverne opmærksomme på deres egen rolle og værdien af deres erfaringer. Det formidlingsmæssige narrativ for forløbet med udgangspunkt i elevernes egen oplevelsesverden bidrager til at give eleverne medejerskab til egen læring i samarbejde med formidleren.

Det vi har fået øje på under besøget på Moesgaard og undersøgelsen af forløbet efterfølgende, har skabt refleksion over mulighederne for at koble det til fremtidig undervisning. Moesgaard giver et særligt rum til læring, især da der er mulighed for at invitere til brugen af flere sanser på en gang. I et klasserum vil det derfor ikke være muligt at lave en 1:1 oplevelse - det er noget, der skal opleves og erfares på stedet. Dog tror vi enkeltdele af forløbets didaktiske tilgange, kan videreføres i en klasseundervisning. Dette kunne fx ske ved at inddrage genstande, video, lyde, naturen mm. i undervisningen. Derigennem kan elever opleve fremmederfaringer og pirring gennem brugen af flere sanser i undervisningen, hvilket kan bidrage til at skabe et anderledes læringsrum med plads til æstetiske oplevelser.

Afprøvning i skolen

Gennem æstetikprojektet er vi blevet inspireret af arbejdet med elevers sanser og inddragelse af genstande i undervisningen. Derfor har vi i praktikken forsøgt at inkorporere genstande i undervisningen som et led i at pirre eleverne i arbejdet med litteratur.

Praktikken var i høj grad præget af corona, og dermed er omdrejningspunktet blevet online-undervisning, hvorfor det desværre ikke var muligt at inddrage sparringsgruppen i processen. I arbejdet med æstetiske læreprocesser finder vi fysisk tilstedeværelse som et helt centralt element. Grundet situationen har vi måttet gå anderledes til værks og tage udgangspunkt i der, hvor eleverne er fysisk til stede. Derfor har fokus været elevernes egne hjem, deres omgivelser og deres genstande. Herved har eleverne kunnet bruge flere sanser ved at lede efter genstande fysisk i deres hjem og bevæge sig rundt og sanse - i stedet for at være til stede i det online klasselokale.

I øvelsen har eleverne skulle koble genstande til en læst bog og dermed koble betydning, refleksioner og indhold på deres valgte genstande. Herved har eleverne skulle forsøge sig med at tillægge genstandene værdi og inddrage egne fortolkninger og fantasi.

På følgende side vil vi udfolde øvelsen Bookbento og give vores bud på, hvordan enkeltdele af Moesgaards didaktiske tilgange kan bruges i en klasseundervisning.

Bibliografi

Brodersen, P. (2020). *Oplevelse, fordybelse og virkelyst - et æstetisk perspektiv på undervisningen*. I P. Brodersen, T. Ziehe, & T. Illum Hansen, *Oplevelse, fordybelse og virkelyst - noter til æstetik i undervisningen* (s. 23-51). København : Hans Reitzels forlag .

Brodersen, P., & Gissel, S. T. (2015). Elevers forudsætninger og lærerens differentiering af undervisningen. I P. Brodersen, & P. F. Laursen, *Effektiv undervisning: didaktiske nærbilleder fra klasserummet* (s. 189-211). København : Hans Reitzel .

Titel på øvelsen: Bookbento	
Tid	45-90 minutter.
Rekvisitter og rammer	Øvelsen er ikke krævende ift. rammerne, og kan fungere mange steder. Eleverne skal på jagt efter genstande i deres eget hjem eller på skolen.
Antal deltagere	5-30 deltagere.
Aldersgruppe for deltagere	Fra 10 år og opefter.
Velegnet i forhold til fag	Sprogfag hvor der arbejdes med tekstanalyse.
Formål/hensigt	At bruge genstande til at åbne en analyse. Eleverne skal bruge deres kreativitet og fantasi til at fange bogens essens ved brug af genstande. Eleverne skal have oplevelsen af, at deres forståelse og fortolkning af bogen også har validitet.
<p>Beskrivelse</p> <p>Eleverne skal i forbindelse med analysen af en bog/tekst, finde genstande som repræsenterer eller siger noget om teksten. Denne øvelse kommer som afslutning i tekstarbejdet, hvor man forud har læst, arbejdet med og har kendskab til bogen.</p> <p>Det gøres tydeligt for eleverne, at der ikke er ét svar på en Bookbento, men at de alle er eksperter på netop deres fortolkning som de nu skal forsøge at få frem.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eleverne finder deres bog frem. • Eleverne skal finde 5-7 genstande, som giver, siger noget eller repræsenterer handlingen i bogen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Eleverne kan gå på opdagelse på deres eget værelse, hus eller have for at finde inspiration eller rundt på skolens arealer alt efter hvordan læreren vælger at gennemføre øvelsen. ○ Genstandene kan både være fysiske ting, der er med i historien og noget der repræsenterer en stemning, person eller scene. ○ Eleverne kan søge på #bookbento for at finde yderligere inspiration. • Eleverne laver en opstilling med romanen i midten og genstandene omkring bogen. <ul style="list-style-type: none"> ○ Eleverne skal overveje: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Baggrund ▪ Afstand mellem genstandene ▪ Hvor og hvordan genstandene placeres i forhold til hinanden. • Eleverne tager et billede af deres bookbentos, hvor alle genstandene er synlige. Billedet skal være kvadratisk. • Eleverne viser deres Bookbento på klassen eller i grupper. 	
Variation	Alt efter klassetrin, kan arbejdet forud for øvelsen varieres. I de yngre klasser kan man eksempelvis lave refleksionsspørgsmål, der åbner op for elevernes forståelse af bogens temaer. Øvelsen kan også varieres ift. løsning individuelt eller grupper, og yderligere om arbejdet fremlægges på klassen eller i mindre grupper.
Tips og særlige opmærksomheder	Der kan laves fælles brainstorm på klassen. Her kan man bl.a. snakke om bogens temaer, miljø og konkrete rekvisitter der indgår i bogen. Således har alle elever et fælles udgangspunkt at starte øvelsen med. Eleverne skal være opmærksomme på, at de skal kunne forklare genstandens relevans i forhold til bogen.
Videolink til praktisk demonstration	https://www.youtube.com/watch?v=vOXGc_6HOow

Med kroppen forrest ind i historien: Æstetiske læreprocesser på Gammel Estrup

Af Caroline Deichmann og Christina Rye

At bevæge sig væk fra klasselokalet og ud i lokalområdets naturlige omgivelser kan give anledning til læring og dannelse gennem æstetiske læringsprocesser. Gennem sansninger og bevægelser kan eleverne gå på opdagelse i historien, udforske litteraturen eller få inspiration til kreative opgaver. På Herregårdsmuseet Gammel Estrup arbejder eleverne med læring, hvor kroppen er forrest. Her lærer eleverne både noget om deres historie, deres omgivelser og om dem selv.

Formidling af historien

Omkring Auning i Østjylland ligger Gammel Estrup - et herregårdsmuseum, hvor historien om livet på de danske herregårde formidles til alle aldersgrupper. Museet er åbent for besøgende og har derudover forskellige undervisningsforløb til elever i både grundskolen, specialtilbud, ungdomsuddannelser og dagtilbud. Formidlerne på museet arbejder efter bl.a. Etienne Wenger tankegang til læring, der har fokus på læring gennem social interaktion med forskellige situationer og mennesker (Wenger, 2004). Som en del af levendegørelsen af historien er formidlerne iført tidstypiske dragter og i flere af undervisningssituationerne skal eleverne også ikklædes historiske dragter såsom forklæder og parykker. Når eleverne bevæger sig rundt i de historierammer, får de mulighed for på egen krop at opleve, røre, se, dufte, høre og smage sig ind i historien.

Et sansebombardement

Herregårdsmuseet er et sansebombardement, hvor man allerede ved indgangen overvældes af den imponerende middelalderborg med irrede kobberspir og den brede voldgrav. Bevæger man sig rundt omkring i museets haver og nærliggende naturområder møder man orangerier, en veltrimmet barokhave, en æblehave og små fiskesøer.

Også inde på slottet er der rig mulighed for at få aktiveret alle sanser. De fire etager er indrettet tilsvarende hvordan slottet var indrettet fra 1600-tallet til begyndelsen af 1900-tallet. På væggene hænger malerier af landskaber fra nær og fjern samt familieportrætter, der vidner om tidens

mode og selvopfattelse. Fra pejse lyder en knitren, som var der tændt op for at opvarme de mange sale og stuer. Man kan være heldig at besøgende på en dag, hvor der bages småkager i køkkenet, så duften af bagværk spredt sig fra det gamle brændekomfur. Man bemærker lyden af de knagende trægulve, og man mærker kulden og stilheden i herregårdens lille kirke. De mange rum indeholder et utal af kuriøse objekter, der bevidner om datidens legetøj, videnskabelige objekter og de mange importerede genstande fra fjerne egne, hvor man som besøgende har rig mulighed for at gå på opdagelse og blive nysgerrig på livet på herregården gennem 500 år.

Gammel Estrup rummer som beskrevet et utal af muligheder for sansning med både øjne, ører, næse, mund og krop. Efter vores første besøg på kulturinstitutionen gjorde sanseoplevelserne et stærkt indtryk på os. Museet rummer store kontraster, lige fra de højloftede renæssancesale til 1900-tallets børneværelser, fra den dresserede barokhave til den frodige og mangfoldige køkkenhave, fra tjenestefolkens værelser og arbejdspladser til riddersalens overdådige pragt. Der er endeløse muligheder for at arbejde med vigtige og relevante temaer om rigdom og fattigdom, magt

og status, hjemlige og fremmedgjorte dele af verden, kultur og natur, religion, videnskab og danselse, både gennem historien og i dag. Ved at lade eleverne lære gennem krop og sanser i disse historiske rammer, røre ved historiske artefakter og selv spille en rolle i historien, får de mulighed for at se nye perspektiver i historien og opleve den på egen krop.

Æblerov og blomstertryk

For at undersøge museets undervisningsforløb i praksis observerede vi en undervisning af to 1. og 2. klasser, der besøgte Gammel Estrup i forbindelse med et forløb om høst. Klasserne blev mødt af tre formidlere, der var ikklædt tøj, som tjenestefolk kunne have båret for 100 år siden. Eleverne blev nu ikklædt lignende tidstypiske dragter, forklæder, tørklæder og sixpences, hvorefter turen gik i forrådsælderen, hvor formidlerne viste og fortalte om tidens madkultur. Efterfølgende gik turen ud i haverne, hvor eleverne fik lov til at gå på opdagelse i køkkenhaven og æblehaven. Eleverne fik til opgave at plukke en blomst eller et blad, som kunne bruges til et billede med blomstertryk samt finde et æble, de kunne skære over og også bruge i deres værk. Derudover fik de lov til at plukke et par æbler, som de måtte spise sammen med deres madpakker. Eleverne gik entusiastisk til opgaven. De gik undersøgende og nysgerrigt rundt imellem køkkenhavens mange planter og rækkerne af gamle æbletræer. De forsøgte at stave sig igennem navnene, der stod på skiltene, diskuterede æblernes størrelse, blomsters og blades udformning og farve, duftede til planterne og smagte på æblerne, der desværre stadig var lidt sure. De spurgte formidlerne ind til råvarerne i haven og hvem, der passede de forskellige bede. Herefter gik turen ind i et af de store orangerier i haven, hvor eleverne frit måtte bruge maling og deres nyplukkede blomster og blade til at lave et kunstværk, som de efterfølgende måtte tage med hjem.

Vi bemærkede, hvordan eleverne gik rundt og sansede med hele deres krop. De duftede, mærkede og smagte og gik på opdagelse i de smukke haver og kunne næsten ikke lade være med at plukke og røre ved alt i. Det forekom os, at det at bruge sanserne var intuitivt for eleverne. Derudover

fornemmede vi, hvordan eleverne følte et ejerskab over netop den blomst eller det blad, de havde plukket og passet på, da blomsterne og bladene endte med at indgå i deres værk. Desuden afstedkom deres opdagelser i forrådsammeret flere dialoger omkring livet i gamle dage. Ved at slippe eleverne fri og lade dem sanse og bevæge sig frit, lader de sig bevidst eller ubevidst inspirere og optage utallige sanseindtryk, hvilket er en tilgang, der har inspireret os i vores videre undersøgelse.

Æstetiske oplevelser

Ved at arbejde med sanseindtryk kan man give eleverne en æstetisk oplevelse, der danner grobund for nysgerrighed og læring (Brodersen, 2020). Den æstetiske oplevelse er ifølge Ingarden betinget af tre faktorer (ibid.). Først den initierede emotion, som er udgangspunktet for mødet med den æstetiske genstand. Herefter følger den æstetiske afbrydelse, hvor vi oplever nye dimensioner i genstanden, og de enkelte dele tildeles betydning og mening af os. Vi kan sætte ord, billeder, tanker og minder i relation til den genstand, vi oplever. Sidst kommer formningen af løsrevne kvaliteter, hvor vi bliver i stand til at se de enkelte dele harmonere som nye helheder med merbetydning, der skaber den æstetiske oplevelse. Det kan blandt andet komme til udtryk gennem et musikstykke, der går fra at være toner til at være en sammenhængende harmoni. Vi får ikke nødvendigvis en æstetisk oplevelse, fordi vi præsenteres for en æstetisk genstand. For at opnå en æstetisk oplevelse er det nødvendigt, at vi får tid og mulighed for at genstanden kan fremstå for os på en ny måde, som skaber den aftryk, der karakteriserer den æstetiske oplevelse (ibid.).

Æstetiske oplevelser kan have forskellig karakter og efterlade os med forskellige følelser. Den kan forekomme som en skønhedsoplevelse, som når man går en tur i Gl. Estrups smukke barokhave og overvældes af symmetrien og den kontrollerede natur. Eller den kan forekomme som en pirrende oplevelse, når vi overraskes og bliver nysgerrige omkring mødet med et fremmed objekt. Dette kom til udtryk i undervisningen på Gammel Estrup, hvor eleverne blev præsenteret for eksempelvis historiske kostumer, værktøj, og skikke, der får

dem til at undres over, hvordan verden dengang så ud (Brodersen, 2020).

Udeskolen og læringsløjfen

Når et æstetisk forløb skal tilrettelægges, kan man med fordel tage udgangspunkt i læringsløjfen. I *"Klasserummet udenfor"* af forfatter A. N. Jordet beskrives læringsløjfen som en didaktisk metode, hvor både eleverne og læreren kan bruge skolens nærmiljø som en ressource i selve læringen, hvilket i dette tilfælde er Gammel Estrup (Jordet, 2010). Brugen af nærmiljøet kan supplere den traditionelle undervisningsform. Undervisningsforløbet skal ifølge Jordet opdeles i tre faser - *inde, ude og inde*. Hver fase skaber grundlag og mulighed for fordybning med undervisningens indhold.

Dertil benyttes konstruktivistiske og socialkonstruktivistiske lærings syn, idet forløbet bearbejder den tilegnede viden i en proces, hvor uforanderlighed ses udelukket. Teoretikeren Jean Piaget hævder, at eleven gennem æstetiske læringsprocesser tilegner sig en aktiv rolle, og ser denne rolle som et tænkende og reflekterende subjekt, der efterfølgende hjælper eleven med at forstå sin omverden i et nyt perspektiv (Jordet, 2010). Teoretikeren Lev Vygotsky hævder ligeledes, at enhver funktion i elevens kulturelle udvikling optræder to gange. Først oplever eleven en udvikling i samarbejde med sin klasse. Denne udvikling er på det sociale niveau, derefter opleves en udvikling på elevens egen individuelle niveau (ibid.).

Dertil ses det socialkonstruktivistiske lærings syn som et supplerende element, da læringsprocessen har fokus på fællespraksis, da eleverne øver sig og erfarer gennem et aktivt og forpligtende fællesskab. Læreren rolle i *udefasen* også kaldt *afprøvningsfasen* er at skabe mulighed for fordybelse og læring hos eleverne. Her skaber læreren rammerne for interaktion mellem eleverne, så eleverne i fællesskab kan mestre aktiviteterne og få følelsen af succes.

Sanseindtryk i en fagdidaktisk kontekst

Sanseindtryk og læring med kroppen forrest kan altså danne grobund for læring og udvikling på flere forskellige plan og i forskellige faglige sammenhænge. Ligeledes kan det give mening i mange af skolens fag, at man benytter sig af

lokalområdet som læringsrum. Både kulturinstitutioner og naturområder kan være arena for æstetiske oplevelser samt undersøgende og eksperimenterende arbejdsformer med kroppen og sanserne. Vi har taget udgangspunkt en øvelse, der kan tilpasses forskellige faglige kontekster. Dette kunne f.eks. være i dansk, historie eller håndværk & design, hvilket vi vil uddybe og eksemplificere i følgende afsnit.

Når der skal skrives tekster i de sproglige fag kan man arbejde med sanseoplevelser som inspiration til karakterer, miljø, handlinger eller sproglige virkemidler. Derudover kan man bruge sanserne som udgangspunkt i at opnå et differentieret og nuanceret sprog, hvis man gennem en øvelse sætter ord på en sanselig oplevelse, man har hørt, rørt, duftet, set eller smagt.

I de praktisk-musiske fag er der rig mulighed for at arbejde med aktivering af sanserne. Fag som musik, billedkunst og håndværk & design er bundet op på synssansen, høresansen og følesansen. I skabende fag er det oplagt at tage udgangspunkt i sanseoplevelser, når der arbejdes med idegenereringsprocesser. Herefter kunne man arbejde videre med formgivning, farver og udtryk ud fra de indsamlede sanseindtryk og inspiration. Ved at undersøge og blive nysgerrige på både nye objekter og ting, der omgiver os i vores hverdag, arbejder man både i og med det æstetiske (Brodersen, 2020)

Sanseindtrykkene kan danne ramme for en historisk kontekst, hvor eleverne får lov til at rejse tilbage i historien. Øvelserne kan indvie elevernes horisont for historiske perioder. Dette kunne f.eks. anvendes i et forløb på Gammel Estrup omkring 1700-tallet. Her kan man afspilning af periodetypisk musik, dufte til lavendelvand og parfume og undersøgte museets malerier og mange kunstgenstande. Derudover kunne eleverne selv prøve 1700-tallets dragter, hvilket giver mulighed for, at eleverne pirres og bliver nysgerrige på perioden og dens omgivelser gennem kropslige erfaringer.

I forhold til det relationelle i klassen giver arbejdet med sansninger og kropslige oplevelser eleverne mulighed for at opleve hinanden i nye roller og

kontekster uden for skolens normale rammer. Det kan bringe nye sider og kompetencer frem hos den enkelte elev, der ikke nødvendigvis er tydelige i klasseværelset. Jævnfør det socialkonstruktivistiske læringssyn giver arbejdet i forpligtende fællesskaber både udbytte for den enkelte elev og for fællesskabet, hvor hver elev bidrager med sine egne perspektiver (Jordet, 2010).

Når man arbejder med æstetiske læringsprocesser skal man være opmærksom på, hvordan man rammesætter opgaverne ift. den elevgruppe, man arbejder med. At arbejde med udeskole og æstetiske læringsprocesser rummer mange muligheder for at bryde klasserummets vante rammer, hvilket nogle elever vil opleve som spændende og lærerigt. En øvelse som "sansejagt" er karakteriseret ved fordybelse og en fri arbejdsform, hvilket også kan være en udfordring for nogle elever. Nogle kan opleve en sådan øvelse som grænseoverskridende, hvilket kan gøre, at de får en negativ oplevelse. Dette kræver, at læreren differentierer øvelsen efter sin elevgruppe. Dette kan f.eks. gøres ved at arbejde med modererede sanseindtryk, en mere guidet sansejagt, f.eks. med stilladserende arbejdsspørgsmål, som eleverne kan forholde sig til eller fælles arbejde i grupper.

Det er afgørende, at både lærere og elever går ind til den æstetiske læringsproces med åbenhed. Dette gør sig gældende både overfor de oplevelser, eleverne får i forbindelse med undervisningen, men også overfor de interaktioner og reaktioner, de møder blandt de andre elever. Ligeledes er det vigtigt, at læreren forholder sig åbent omkring det udbytte, eleverne får af undervisningen. Hvis læreren går ind til undervisningen med et bredt og fleksibelt formål, kan man give plads til en dialogisk undervisning, hvor det egentlige formål påvirkes undervejs af elevernes erfaringer og interessefelter. Dermed får eleverne mulighed for at få mere ud af undervisningen end først forventet.

Sansejagt

På Gammel Estrup har vi erfaret, hvordan man i samspil med andre og med sanserne som værktøj kan opnå æstetiske oplevelser og læring uden for skolens rammer. Dette har inspireret os til en

øvelse, der i forskellige sammenhænge kan inddrage æstetiske genstande i forsøg på at pirre eleverne og gøre dem nysgerrige på et emne, en historisk periode eller en opgave, der skal løses. Som lærer kan man bruge omgivelserne omkring skolen til at gøre eleverne opmærksomme på de smukke eller pirrende æstetiske oplevelser, der omgiver dem i deres hverdag. I øvelsen "Sansejagt" sendes eleverne ud på opdagelse med deres egne sanser som redskaber. Omfanget, varigheden og rammesætningen af øvelsen kan bestemmes af konteksten og formålet med øvelsen. Efterfølgende kan man arbejde videre med sanseindtrykkene i grupper hvor eleverne kan inspirere hinanden, reflektere og idegenerere i fællesskab. På den måde bliver kroppen og sanserne brugt til at lade eleverne spille en aktiv rolle i egen læringsproces, mens de indgår i et fællesskab, hvor de i samspil med andre har mulighed for at opnå erfaringer og oplevelser, der skaber grobund for læring og udvikling.

Litteratur:

Brodersen, P., Hansen, T. I., Ziehe, T.(2020): *Oplevelse, fordybelse og virkelyst: Noter til æstetik i undervisningen*. 2. udgave. København: Hans Reitzels forlag.

Fredens, K. (2018): *Læring med kroppen forrest*. København: Hans Reitzels forlag.

Jordet, A. N. (2010): *Klasserommet utenfor*. Oslo: Akademisk forlag.

Wenger, E. (2004): *Praksisfællesskaber: Læring, mening og identitet*. København: Hans Reitzels forlag.

Design for øvelse

Titel på øvelsen: Sansejagt	
Tid	5-20 minutter
Rekvisitter og rammer	Papir, blyant og evt. farver og foto til logbog Eventuelle rekvisitter og æstetiske genstande f.eks. musik, dufte eller visuelle effekter
Antal deltagere	Øvelsen kan laves individuelt eller med efterfølgende dialog og refleksioner i grupper af 2-5 deltagere.
Aldersgruppe for deltagere	Alle kan deltage i øvelsen
Velegnet i forhold til fag	F.eks. sprogfag, historie eller praktisk-musiske fag.
Formål/hensigt	At lade eleverne aktivere og fordybe sig i sanseindtryk og sætte ord og billeder på æstetiske oplevelser.
Beskrivelse Find den ønskede lokation, hvor eleverne skal på sansejagt. Brug nu sanserne med fokus på en af sanserne ad gangen og led efter sanseindtryk omkring dig. Løbende nedfældes sanseindtrykkene gennem ord, tegninger, fotos el.lign. Efterfølgende kan man lave en opfølgende fælles refleksion og dialog, der leder videre til en eventuel anvendelse af sanseindtrykkene i en faglig kontekst.	
Variation	Øvelsen kan formes efter formål og foregå i omgivelser, der passer til et givent fagligt fokus. Man kan bruge lokalområdet som lokation for sansejagt og arbejde videre hjemme i klasseværelset.
Tips og særlige opmærksomheder	Læreren kan overveje, om eleverne skal have en oplevelse af skønhed, pirring eller en provokation og inddrage forskellige rammer og rekvisitter herefter.
Videolink til praktisk demonstration	https://youtu.be/hFuJwzQzl2k

Tilsammen evner alle mere

Af Maia Malou Nørgaard og Oscar Pantel Heesch

Børn i skolen skal bruge krop og leg til et bedre klassemiljø. Filuren er med til at give børn værktøjer til at samarbejde og forstå hinanden igennem sjove teaterøvelser. Vi fulgte et forløb i en klasse, i en skole udenfor Aarhus.

Teaterhuset Filuren, er en kulturinstitution, som både rummer forestillinger, ekskursioner, talentprogrammer mm. Som kommende lærere, har vi fået lov til at følge et trivselsforløb med afdelingen; *"Filuren i skolen"*. Her observerede vi en 4. klasse på en folkeskole i Århus, i en periode på knap fem uger. I hver af de fem uger, var der sat to lektioner af til forløbet. Fokuspunktet for undervisningen har været at skabe trivsel ved at træne eleverne, til at blive mere opmærksomme på, hvordan man agere og reagerer ift. andre. Der blev derfor arbejdet med både verbal og nonverbal kommunikation som det bærende element for forløbet.

Gennem dramatik øvelser og fiktionslege blev der i forløbet arbejdet med, at styrke elevernes fornemmelse og evne til at aflæse alt det der kan være på spil i forskellige kommunikationssituationer. Der blev ikke inddraget elevernes egne personlige konflikt-relationer, men derimod almene og relevante konfliktsituationer opstillet i en fiktiv rammesætning. Således kunne eleverne relatere sig til emnet uden at føle sig udstillet eller stå for mål.

Trivselsforløbet

For at give et mere konkret billede af, hvad forløbet indebar, vil vi i det nedenstående give en mere udpenslet beskrivelse af trivselsforløbet og dets øvelser.

1. uge: Eleverne trænede fornemmelse for sig selv, den anden/de andre og øjenkontakt gennem tømmerflåde øvelser og andre drama/teater lege. Herudover arbejdede eleverne med at bruge sin fantasi via "luk låget op" øvelser, hvor de sammen med en klassekammerat finder på og

skaber noget sammen. Til slut arbejdede de med bevidsthed om kropssprog via øvelsen *filmklip*.

2. uge: Undervisningen tog udgangspunkt i øvelserne fra den foregående gang. Der blev igen arbejdet med fornemmelsen for sig selv, den anden/de andre, øjenkontakt, at finde på og være opmærksom. Som nyt indslag, blev der introduceret en ny øvelse. Her skulle eleverne arbejde med at forstå. På egen krop skulle de afprøve uformel social status fra 1-10, hvor 1 er helt lav status og 10 er højeste status. Undervisningen sluttede af med at fem elever ad gangen spiller status fra 1-10 ud fra de kort de får af underviseren. Med kortene improviserer eleverne foran resten af klassen.
3. uge: Eleverne arbejdede med grundøvelserne fra forrige gang, og der blev videre arbejdet med status. Til slut blev eleverne delt ind i nogle grupper, der hver især, ud fra et oplæg af underviseren, skal skabe en lille scene, som de efterfølgende viser for resten af klassen.
4. uge: Igen forløb timerne med gentagelser fra de forrige gange. Som nyt indslag arbejdede de også med undertekst (måden vi siger, de ord vi siger). Lektionen sluttede af med, at eleverne i grupper, arbejdede med en tekst uden egentlig handling. Denne skulle vises som små scener for hinanden.
5. uge: Timerne startede ud med en gentagelse af grundøvelserne fra de forrige gange. Herudover skulle eleverne igen arbejde i gruppe. I grupperne skulle

eleverne arbejde med små scener hvori der indgår en indlagt bevægelse fx *“Fra at holde udenfor til alle at være sammen”*. I disse scener skal eleverne have opmærksomhed på både kropssprog, status og undertekst. Til sidst skulle de vise deres scener for hinanden.

Vores observationer

Vi var inde og observere en 4. klasse, som udefra set fungerede godt sammen socialt, dog med tendens til gruppeopdeling. Ud fra interviews med enkelte elever fra klassen fandt vi ud af, at de især havde problemer med at være sammen på tværs af køn. Dette sås fx når de havde frikvarter, i timerne og generelt i fritiden. Vi lavede både interviews i starten af forløbet og til sidst i forløbet, således udvikling og fremskridt kan betragtes og sammenholdes.

Under forløbet med Filuren, kom denne kønsopdelte klassekultur tydeligt til udtryk, når underviseren påbegyndte forskellige øvelser med klassen. Bl.a. observerede vi, at klassen ikke fungerede særlig godt, i de øvelser hvor underviseren blandede dem på kryds og tværs. Især pigerne begik sig tæt op af hinanden, når de vidste, at der skulle laves grupper, for at signalere, at de gerne ville være sammen. Underviseren var dog god til at opfange denne tendens, og splittede derfor grupperne ad, for at sætte dem sammen på kryds og tværs. Dog blev vi ved med at se, at de havde svært ved fuldt at indgå i øvelserne, netop grundet gruppesammensætningen. Når de fx var sat sammen i firemandsgrupper for at lave en lille teaterseance, sås der, i nogle af grupperne, ingen samarbejde kønnene imellem. Vi observerede fx, at to piger i gruppen begyndte at lave et lille teaterstykke uden at inkludere de to drenge fra gruppen. De stod udenfor, blev ignoreret og fik ikke deres idéer hørt. Dette skabte et stykke, hvor drengene ikke rigtig var med, og da de så skulle vise hvad de havde lavet for resten af holdet, fungerede det ikke optimalt, da drengene ikke vidste hvad de skulle gøre eller sige.

Ud fra disse problematikker ses det klart, at klassen havde brug for at få styrket deres trivsel,

herunder fællesskab og samarbejde, og bl.a. derfor var det også, på mange måder, en oplagt klasse at have med til et sådant forløb. I de indledende interviews udtrykte pigerne, at de egentlig var glade for at være tvunget til at samarbejde med drengene, hvilket understøtter antagelsen om, at denne klasseopdeling snarere var et spørgsmål om, at klassen havde skabt en klassekultur, hvor drengene og pigerne ikke kan være sammen, mere end at det egentlig handler om, hvorvidt de har lyst til at være sammen med hinanden. Pigerne nævner helt specifikt i interviewene, at de helst ikke vil ses lege med drengene, for så vil de andre drille dem med, at de var kærestes. Altså blev det tydeligt for os, at det var her man skulle sætte ressourcer ind, hvis ønsket var at skabe et mere åbent og mangfoldigt klassemiljø.

Skolen disciplinerer kønnet

Ethvert menneske uanset køn har krav på lige adgang til de til enhver tid gældende rettigheder uden diskrimination. Lighedskravet indebærer, at staten har en forpligtelse både til at sikre ligebehandling og til at forhindre diskrimination. Sådan lyder det, i en statusrapport fra 2019 publiceret af institut for menneskerettigheder (Menneskerettigheder, 2019). Ydermere finder vi, at udviklingen mod en højere grad af ligestilling mellem kønnene i Danmark går langsomt. Dette ses både i privaten og det offentlige. Generelt er vores kultur kønnet, og det er skolekulturen også.

Jette Kofoed fra DPU (Nørgaard, 2011) er meget optaget af folkeskolens syn og gøren ift. køn. Hendes forskning viser, at der findes utallige eksempler på, at drenge og piger grundlæggende er forskellige - og derfor også bliver mødt forskelligt. Det ses fx, at lærerens kønnede forestillinger og forventninger til eleverne kan komme til at dirigere, hvad læreren registrerer om henholdsvis pige- og drenge-elever. Herudover kommer disse antagelser også ofte til at influere hvordan vi leder og styrer et klasserum. Som lærer og fagperson kommer vi nemt til at lægge disse kønnede forestillinger og forventninger ned over eleverne, således de indtager disse stereotype kønspositioner, og på denne måde, er skolen med til at disciplinere kønnene, således de stereotype køn reproduceres.

En anden forskning som taler sig ind i dette, og som også findes yderst relevant, er Christian Gerlachs forskning i kognitiv neurovidenskab. Han laver en komparativ undersøgelse, der sammenligner mange internationale undersøgelser, og han definerer hjernen som plastik. Det der menes med det, er, at den tager form efter, hvad der puttes i den: *“Hjernen er i virkeligheden et overflødhedshorn af forbindelsesled. Det er miljøet der afgør, hvad for nogle forbindelser, der overlever. Hvis man for eksempel forskelsbehandler sine døtre og sønner, betyder det, at hjernen tager form efter, hvad den fodres med. Hvis det for pigernes vedkommende er, at de bliver rost for at rydde op og drengene, at de skal have lov til at være vilde, så er det sådan, det bliver.”* (Frank, 2008)

Tager vi udgangspunkt i disse to ovenstående undersøgelser tydeliggøres det, hvor stor en indflydelse miljøet har på kønnene, og da folkeskolen er så stor en del af alle børn og unges identitetsudvikling, er dette et oplagt sted at starte, når det kommer til at ændre diskursen. Man kan som udgangspunkt spørge sig selv: *“Er du opmærksom på køn i skolen?”*

Danmarks lærerforening har udarbejdet en pjece med netop dette som fokuspunkt. Heri lægges der op til, at der skal skabes større kønsopmærksomhed i skolen: *“Skolens dannelses- og undervisningsopgaver skal skabe rum for, at forskellige drenge og forskellige piger på lige vilkår kan realisere deres personlige, faglige og sociale potentialer, således at både piger og drenge kan træffe frie og kvalificerede valg på baggrund af lyst og evne”* (Lærerforening, 2018)

Filuren ind i egen uddannelse og undervisning

Grundet Corona har det været svært for os at få Filurens tanker og øvelser ind i vores egen undervisning. Dog har vi fundet det meget inspirerende, hvordan Filuren bruger kroppen og bevægelse. Vi er blevet gjort opmærksomme på måder, hvorpå man kan bryde med nogle af disse kønsopdelte

barrierer, for at skabe et mere mangfoldigt klasse-miljø. Samtidig er vi også blevet gjort opmærksomme på, at den teaterpædagogiske metode kan skabe nye måder at omgås hinanden på i klassen. Det er vigtigt at have in mente, at dette korte forløb ikke i sig selv kan skabe fællesskab og mangfoldighed, men nærmere skal bruges som inspiration til, hvorledes læreren kan implementere disse øvelser i sit videre arbejde og som en systematisk del af undervisningen. Tankerne er, at eleverne i legen, kommer ud af sin komfortzone, fordyber sig i øvelserne og i de fiktive rammer, og derigennem lærer om kropssprog, mimik, aflæsninger af hinanden samtidig med, at der skabes bevidsthed om egen og andres position i rummet. Elevernes sanselige og kropslige bevidsthed i sociale relationer er det der står i centrum, og læren om dette, kan være med til at give eleverne nogle nye udtryksformer, samtidig med, at elevernes evne til at aflæse andres og egne reaktioner forbedres.

I de afsluttende interviews fandt vi ud af, at eleverne havde fået et bedre forhold til hinanden. De legede mere sammen på tværs af klassen, og var mere tilbøjelige til at møde hinanden både i og uden for undervisningen. En af pigerne udtrykker sig således: *“Jeg er glad for, at vi har haft det her forløb. Jeg har fået lidt nye venner, eller sådan, nogle jeg snakker mere med, og jeg tror ikke, jeg havde fået det, hvis ikke vi var tvunget til at lave nogle andre, sjove ting sammen. Så det er jeg glad for”*. En anden pige fortæller: *“Altså, jeg ved ikke om vores klasse på den måde har ændret sig. Men jeg synes, at vi snakker mere sammen... Sådan alle sammen. Jeg tror ikke, jeg kan mærke en forskel på den måde, men jeg tror pigerne og drengene er blevet lidt mere sådanne venner, hvis man kan sige det på den måde. Men ikke sådan bedste venner, bare mere sådan almindelige venner, hvor vi før, ikke rigtigt var noget”*.

Litteraturliste

Frank, N. (20. November 2008). *Jyllands-Posten*. Hentet fra Jyllandsposten: <https://jyllands-posten.dk/debat/kronik/ECE4092920/Kronik-Fra-k%C3%B8nsmani-til-mangfoldighed/>

Lærerforening, D. (April 2018). *Dlf.org*. Hentet fra <https://www.dlf.org/media/11270188/er-du-opmaerksom-paa-koen-i-skolen.pdf>

Menneskerettigheder, I. f. (2019). *Menneskeret.dk*. København: Institut for Menneskerettigheder. Hentet fra Menneskeret: https://menneskeret.dk/sites/menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/status/2019/sv_koen_web.pdf

Nørgaard, C. (4. Februar 2011). *Kvinfo*. Hentet fra Kvinfo.dk: <https://kvinfo.dk/skolen-disciplinerer-koennet/>

Titel på øvelsen: Den usynlige gave	
Tid	Hvor lang tid tager øvelsen? Fx 20 -30 min. <ul style="list-style-type: none"> • 15 minutter
Rekvisitter og rammer	Fx hvor meget plads der kræves, foregår øvelsen inde eller ude og hvilke 'ting', der skal bruges for at lave denne øvelse. <ul style="list-style-type: none"> • Deltagerne i øvelsen skal stå i en rundkreds med lidt afstand, så de kan bevæge sig rundt uden at ramme hinanden
Antal deltagere	Fx min. og max. antal deltagere <ul style="list-style-type: none"> • Min. 2
Aldersgruppe for deltagere	Fx fra 10 år og opefter <ul style="list-style-type: none"> • +8 år
Velegnet i forhold til fag	Fx alle, men det kan også være specifikke fag <ul style="list-style-type: none"> • Kan bruges i alle fag
Formål/hensigt	Fx fremmer kreativitet, logisk tænkning, samarbejde, empati osv. <ul style="list-style-type: none"> • Fremmer kreativitet, god til at bringe deltagerne ud af komfortzonen, øver mimik, kropssprog og aflæsninger af hinanden.
Beskrivelse <ul style="list-style-type: none"> • Deltagerne i gruppen stiller sig i en rundkreds med afstand til hinanden. Den ene deltager starter med at "fremvise" størrelsen på en usynlig gave, som han/hun vil give videre til den næste deltager. Den næste deltager modtager den usynlige gave og spiller teater ved at pakke gaven op. Deltageren der modtager gaven, bestemmer hvad det er han/hun pakker op og modtager i gave. • Deltagerne finder sammen i grupper og stiller sig i en rundkreds • Deltager A starter med at spille teater og fremviser størrelsen på gaven. Deltageren viser også med kropssprog om gaven er let eller tung. • Deltager A giver nu gaven til deltager B, som skal spille teater og modtage gaven i hænderne og pakker den op. • Deltager B skal så vise med tale, kropssprog samt mimik hvad det er deltager B har fået i gave fra deltager A. • Efterfølgende er det deltager B der skal give en gave videre til en ny deltager i gruppen. 	
Variation	<ul style="list-style-type: none"> • Øvelsen kan laves i klasseværelset, i en gymnastiksal, i en hal eller ude i naturen. • Der kan også stilles højere eller lavere krav i forhold til det teatraliske. Dette kommer an på alderen. • Man kan både sætter deltagerne sammen i grupper, hvor de er gode venner, men også deltagere der ikke snakker så tit sammen.
Tips og særlige opmærksomheder	<ul style="list-style-type: none"> • Egner sig bedst til et stille sted med god plads • Gør deltagerne opmærksomme på vigtigheden af kropssprog og mimik i øvelsen
Videolink	https://www.youtube.com/watch?v=FBWTsokreIQ

Aisthesis; hvem kan sige mig, hvad det er?

Ja, korrekt svar, Frederik, det er jo bare æstetik.

Af Sofie Gamborg og Jens Frederik Lilienhoff Jagd

Man har i mange år vidst, at æstetisk undervisning påvirker elevernes læring. Men hvordan udfolder man det i skolen, så der dannes kreative, sanselige og æstetisk bevidste børn?

Ud fra folkeskolens bekendtgørelse står dette tydeligt frem. Den skal "*skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle*" (Laursen & Kristensen, 2017, s. 40).

Æstetik skal åbne for individuel kreativitet

Efter at have afprøvet æstetiske læreprocesser i skolepraksis er der enkelte centrale fokuspunkter, som vi er blevet optaget af. Eleverne skal have tid til fordybelse, de skal have tid og plads til at danne og reflektere over egne sanseindtryk. Den æstetiske læreproces skal give eleverne mulighed for personlig læring, danskfaglig læring og fælles læring. Ud fra en forudsætning der hedder at kreativitet er individuel, mener vi, at undervisningen skal rammesættes således, at alle elever kan deltage.

Museum Østjylland som partner

Ved projektets opstart tilbage i efteråret 2020, kontaktede vi vores tildelte kulturinstitution, Museum Østjylland. Vi blev koblet på et juleforløb, som skulle afvikles i december. Grundet corona blev dette aflyst, og endte desværre med, at vi ikke fik lov at gennemføre undervisningen med kulturinstitutionen. Derfor har vi valgt at lade denne artikel tage udgangspunkt i en anden gennemført æstetisk øvelse fra vores online praktik. Denne øvelse ville vi forsøge at gennemføre i samarbejde med Museum Østjylland på et senere tidspunkt, hvis muligheden byder sig. Beskrivelsen af øvelsen "*Jeg kan ikke sove*" kommer længere fremme i artiklen.

Baggrund og kontekst

Gennem vores undervisning i modulerne Elevers Læring og Udvikling og Specialpædagogik, er vi blevet inspireret af følgende teorier. Vi har derved sammensat det følgende teoretiske afsæt for vores LUBAB-projekt.

Først og fremmest er vi optaget af indholdet fra folkeskolens formålsparagraf. Dette bliver hele vores grundlag for afprøvelse af æstetisk undervisning. Dertil er vi i et mere konkret perspektiv optaget af Peter Brodersens tanker om "prøvehandling og virkelyst" (Brodersen, *Æstetik og virkelyst*, 2020, s. 143), hvorom han beskriver, hvordan elevernes personlige involvering bliver en del af undervisningen. Dette taler sig tydeligt ind i æstetikens sanselige princip. Hertil peger Brodersen også på, at lærerens opstillede scenarier i undervisningen bliver eksempler på, hvordan eleverne kan handle, deltage og opnå forståelse for sig selv (Ibid).

Til sidst kan denne teori kobles på en konkret model, som er en didaktisk komposition og rytme (Brodersen, Laursen, & m.fl., 2015, s. 236-237). Den visualiserer den proces og progression eleven gennemgår i vores udvalgte æstetiske øvelse. Modellen bliver altså koblet på den praksis, vi har gennemført.

Afprøvning i skolen

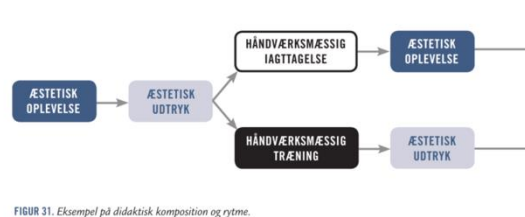
Med afsæt i LUBAB-projektets mål om at afprøve æstetiske læreprocesser i praksis, har vi gennemført en øvelse i digtskrivning i vores egen praktik. Fra et teoretisk standpunkt, tager øvelsen udgangspunkt i den form for æstetik, der drejer sig om hverdagsæstetik (Austring & Sørensen, *Æstetik og læring*, 2006, s. 46). Hertil også i en nysgerrighed omkring, hvad denne form giver af muligheder i en undervisningssituation.

I en 8. klasse havde vi et forløb om Dan Turèll med udgangspunkt i hans lyrik. Primært arbejde eleverne med hans kendte tekst "En hyldest til hverdagen", hvilket skulle inspirere dem til, at lave deres egne hverdagsdigte. De skulle skrive et morgendigt, eftermiddagsdigt og et aftendigt. Karakteriserende for disse var, at de skulle tage udgangspunkt i elevernes egne hverdage. Vi har udvalgt øvelsen, hvor eleverne skriver aftendigte. Målet med øvelsen var, at eleverne gennem en oplevelse skulle åbne sig for en kreativ digtskrivningsproces, hvor sansningerne blev grundlag for digtene.

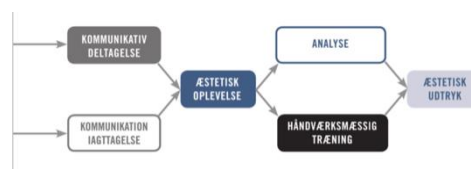
Med udgangspunkt i Brodersens teori om prøvehandlinger (Brodersen, *Æstetik og virkelyst*, 2020, s. 143) læser læreren sit eget aftendigt højt for eleverne. Der er i fremstillingen af dette fokus på baggrundsmusik, toneleje, tempo og visuelle effekter. Dette gøres med øje for Brodersens ide om, at lærerens opstillede sceniske forestillinger, skal bidrage til elevernes refleksion over, hvordan de selv vil gribe digtskrivningen an. Altså et forsøg på at mobilisere elevernes virkelyst og deltagelse.

En model over den kreative proces

For konkret at afspejle elevens arbejdsproces i øvelsen, kobler vi nu Figur 31 (Brodersen, Laursen, & m.fl, 2015, s. 236-237) på ovenstående gennemgang. Vi gør opmærksom på, at vores vedhæftede video (se link i bunden af skemaet) kun viser opstarten af øvelsen, altså lærerens introduktion. Resten af faserne er derimod beskrevet i følgende afsnit.

FIGUR 31. Eksempel på didaktisk komposition og rytme.

I den første fase af modellen præsenteres eleverne for en æstetisk oplevelse, så de oplever *æstetisk inspiration* (Brodersen, 2020, s. 139). Dette foregår ved, at læreren gør brug af de førnævnte æstetiske virkemidler, og dermed laver den sceniske fremstilling. Herfra skal det ifølge modellen påvirke næste fase, hvor eleverne opdager det æstetiske udtryk. I dette tilfælde er det lærerens eget digt. Nu er eksemplet sat, og eleverne går nu over i fasen "håndværksmæssig træning", hvor de selv skal skabe et digt. De udvikler nu et æstetisk udtryk på baggrund af den æstetiske oplevelse, som læreren startede ud med at give dem. Som en del af æstetikken i øvelsen afbryder læreren hurtigt elevernes fordybelse og skrivning. De skal nu rejse sig, gå rundt om stolen, og til sidst sætte sig igen og fortsætte skrivningen. Hermed har læreren bibeholdt eleverne i den sanselige æstetiske oplevelse.

Modellens sidste faser, som i rækkefølge er kommunikation, æstetisk oplevelse og håndværksmæssig træning, gentages ti gange, før eleverne når til sidste fase, og nu sidder med et færdigt æstetisk udtryk. De har alle et personligt digt, som er konstrueret i et forløb med skiftevis stadier af fordybelse og forstyrrelse.

Hvad så hvis praktikken havde været fysisk?

I et videre perspektiv kan man reflektere over, hvordan øvelsen ville være gennemført i en fysisk praktik. Her ville der være større mulighed for kropslige sanseerfaringer, samt en mere tydelig fælles oplevelse. Fysisk undervisning ville ikke ændre på opgavekriterierne; de skulle stadig skrive et digt ud fra en æstetisk oplevelse. Dog kunne det tænkes, at deres sanselige oplevelser ville være anderledes end den, de fik online. Fysisk tilstedeværelse ville med høj sandsynlighed give eleverne en mere entydig sanseoplevelse, hvor de i onlineundervisningen oplever hver deres værelse, og derved opstår der en større diversitet i sanseindtrykkene.

Problemstillinger der er opstået

I det følgende kommer en gennemgang af de fundne problemstillinger, som viste sig efter øvelsens gennemførelse. Inden dette skal opgavens formål opsummeres. Øvelsen var forsøgt ramme-sat således, at eleverne kunne få en sanselig oplevelse, og deraf fordybe sig i opgaven med virkelyst og motivation.

Efter øvelsen uploadede eleverne deres digte i en fælles mappe på Google Drev. Senere i praktikken evaluerede vi skriveprocessen med eleverne, og flere af dem gav udtryk for, at mere tid til skrivning havde været hensigtsmæssigt. Dette blev vi bekræftet i, da vi så de afleverede produkter. Fra en lærerfaglig vurdering var der forskelligt kvalitetsudbytte af øvelsen. Nogle elever havde fået afleveret et færdiglavet kreativt produkt, mens andre kunne have haft gavn af mere tid. En vigtig faktor her er med stor sandsynlighed, at det foregik online. Mens øvelsen stod på, var det som underviser svært at vurdere, hvor meget tid der var brug for, samt om opgaven var stilladseret nok. Havde det foregået fysisk, ville det have været nemmere at få en fornemmelse af. Det kan derfor være en god erfaring for læreren at give eleverne mere tid til at bearbejde og reflektere over deres æstetiske, sanselige oplevelse inden, de udformer digte.

En måde hvorpå læreren bedre kunne vurdere processen, ville være at få eleverne til at dele deres egne Google Docs-dokumenter inden de gik i gang med skrivningen. Således ville det være mere tilgængeligt at danne sig overblik over elevernes tegn på læring. Ligeledes kunne eleverne også have fået den rette hjælp og støtte.

Beskrivelse af konkret øvelse

Målet med øvelsen er, at eleverne får en forståelse for at deres skriveproces kan blive forbedret gennem *æstetiske pirringsoplevelser* (Brodersen, 2020, s. 139), og dermed ende ud med et mere sanseligt produkt.

Formålet med øvelsen er at give eleverne en åbenbaring om hvad egne følelser kan betyde for en skriveproces. De skal opdage, hvad det gør for deres kreativitet, at opgaven har et sanseligt udgangspunkt.

Skemaet kommer nedenfor.

Bibliografi

- Austring, B. D., & Sørensen, M. (2006). *Æstetik og læring*. København : Hans Reitzels Forlag .
- Brodersen, P. (2020). *Æstetik og virkelyst* . I P. Brodersen, T. I. Hansen, & T. Ziehe, *Oplevelse, fordybelse og virkelyst* (s. 123). København : Hans Reitzels Forlag .
- Brodersen, P., Laursen, P. F., & m.fl. (2015). *Effektiv undervisning* . København : Hans Reitzels Forlag .
- Laursen, P. F., & Kristensen, H. J. (2017). *Didaktikhåndbogen* . København : Hans Reitzels Forlag .

Titel på øvelsen: "Jeg kan ikke sove"	
Tid	Øvelsen tager mellem 20 og 40 min. - alt efter hvor mange afbrydelser 'værten' vil lave, og hvor grundigt der arbejdes med digtene. Dog vurderer vi at 40 min. er max, da det ellers kunne gå ud over kvaliteten af digtene og motivationen for at deltage.
Rekvisitter og rammer	Øvelsen er lavet online, men kan sagtens laves fysisk i alle skolens rum. Online har eleverne brug for en computer eller tablet til at kunne lave øvelsen. Fysisk ville det være nok med tilstedeværelse, papir og blyant.
Antal deltagere	Øvelsen er gennemført med en skoleklasse på 23 elever. Dog kan antallet af deltagere ud fra vores vurdering spænde helt fra 2-100.
Aldersgruppe for deltagere	Øvelsen kan laves af elever fra 6. klasse og opefter, da det der fra elevernes side kræves en vis forståelse for digte, samt et vis niveau af skriftlighed.
Velegnet i forhold til fag	Øvelsen er velegnet til faget dansk eftersom eleverne skal igennem en digtskrivning process i løbet af øvelsen.
Formål/hensigt	Hensigten er at forstyrre deres fordybelse i digtskrivningen, ved hele tiden at afbryde dem, og bede dem rejse sig fra stolen. Øvelsen skal vække rastløsheden, samt de sansninger og følelser der kommer herom, for at fremkalde kreativiteten. Hensigten er også at lade eleverne genkende følelsen, som de alle med garanti har haft før. Formålet er altså at sætte dem i kontakt med egne følelser, og forsøge at udvikle et æstetisk produkt herigennem.
<p>Beskrivelse</p> <p>Derfor er der opstillet en række afbrydelser, som skal forstyrre elevernes skrivning og fremme følelsen af rastløshed.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eleverne sætter sig til rette på deres stol med computer eller papir og blyant, så de er klar til at skrive. 2. Værten/læreren læser sit eget digt op om rastløshed som inspiration. 3. Eleverne får 5 min. til brainstorming - stilladsering af skriveprocessen. 4. Eleverne går i gang med at skrive deres digt. 5. Læreren afbryder dem efter 3-5 min., de skal rejse sig op, løbe rundt om deres stol og sætte sig igen. 6. Eleverne får 3-5 min til at skrive videre. 7. Læreren afbryder igen. <p>Osv.</p>	
Variation	Øvelsen kan laves fysisk hvor man vælger at lave denne udenfor, her vil eleverne få andre æstetiske indtryk, gennem vejret og lyde i naturen.
Tips og særlige opmærksomheder	Brug gerne naturen som et rum. Dette vil give eleverne et andet æstetisk indtryk at tage med i skriveprocessen. Dermed kan øvelsen have en stor diversitet af resultater.
Videolink	https://youtu.be/ISI_Ffu2Wig

Skriv med liv

Af Jakob Bækgaard Bredtoft, Rasmus Kildahl Sønderby Larsen og Emma Roed

Æstetisk læring står i direkte modsætning til de mere traditionelle tilgange til undervisning, hvor elever anses som nogen, der skal have 'overført' viden fra en lærer (Tonsberg, 2015). Dette begrundes ud fra, at æstetisk læring omhandler læring gennem sanser, følelser og oplevelser, hvilket giver eleven selv mulighed for at være aktivt handlende i sin egen læreproces. (Tonsberg, 2015). Hvordan æstetisk læring kan overføres til en konkret praksis øvelse, vil i det følgende præsenteres.

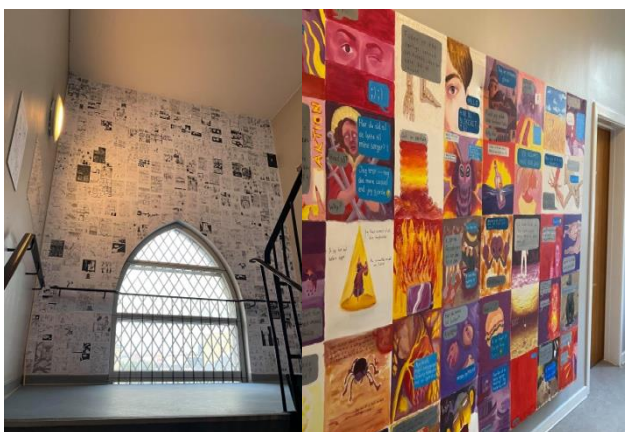
Aarhus billed- og medieskole

I forbindelse med vores arbejde om æstetiske læreprocesser på læreruddannelsen i Aarhus har vi besøgt kulturinstitutionen Aarhus billed- og medieskole. Stedet tilbyder både valgfag og projektforbånd til privat- og folkeskoler, som primært afvikles i institutionens egne lokaler. Derudover kan børn og unge i alderen 6-25 år tilmelde sig stedets fritidstilbud, hvor man kan specialisere og fordybe sig i forskellige kunstneriske udtryksformer som f.eks. tegning, maleri, skulptur, kortfilm, animation, kreativ skrivning. Ifølge stedet selv beskrives formålet med alt undervisning og projekter på stedet således; *“at skabe de bedste muligheder, for at børn og unge kan møde og arbejde med visuelle og litterære udtryksformer i fordybende processer. Udgangspunktet for undervisningen er glæden ved at udtrykke sig, lysten til at eksperimentere og muligheden for refleksion og fordybelse – både inden for den enkelte genre og på tværs af genrer.”* (Aarhus Billed- og Medieskole, u.d.)

På besøg hos Aarhus billed- og medieskole

Da vi ankommer på Valdemarsgade 1 i hjertet af Aarhus, bliver vi mødt af en arkitektonisk smuk ældre bygning, hvor Aarhus billed- og medieskole har deres lokaler. Bygningen har tidligere huset den gamle Brøbjergskole, som var indrettet noget anderledes end de fleste nyere folkeskoler, som vi kender fra i dag. Aarhus billed- og medieskole har valgt at bevare flere af de klassiske detaljer fra den gamle skole, hvilket giver en autentisk stemning. Udover den flotte store hall som møder os, da vi kommer indenfor, så kommer stedets leder Hanne Algot Jeppesen os også i møde. Til at starte med

får vi en rundvisning på stedet, hvor Hanne fortæller os om de førnævnte tilbud, som stedet tilbyder børn og unge. Vi går rundt på gangene og ind i de forskellige værksteder, hvor flere af elevernes kreative produkter er udstillet.

Kreativ skrivning

Rundvisningen afsluttes i et af stedets lokaler, der er indrettet som et klasselokale med en stor grøn kridttavle, et retro kateder samt borde og stole til eleverne i samme stil. Det er i dette lokale vi skal være "en flue på væggen" til workshoppen 'Kreativ skrivning'. Workshoppen strækker sig over 2 dage á 3 timer. Vi er med på workshoppens sidste dag, hvor deltagerne i workshoppen er 8. klasser elever fra en folkeskole i Aarhus. Det er forfatter, Mads Mygind, som er underviser på denne workshop, hvor vi observerer. Mygind starter dagens undervisning ud med at åbne stoffet for eleverne. I stedet for at eleverne som sædvanligt hører en tekst læst op af en lydbogs speaker gennem et smartboard og ud gennem et par højtalere, så

bevæger Mygind sig rundt blandt eleverne i klasselokalet og læser op fra en fysisk bog. Værket som bliver læst op, er en digtsamling af Majse Aymo-Boot. Kendetegnende for værket er, at det udelukkende består af sætninger i spørgsmålsform. Nogle af disse spørgsmål fra værket lyder som følgende; *“Sidder munden lige i smovse højde? Længes vi altid efter katten, selvom det er, hunden der elsker os? Lander 10.000 sommerfugle på min skulder? Kan pigerne lide, at give gode råd? Er ens forældre ens tilskuere?”* Under oplæsningen er der ikke altid undervisningsro, da flere af spørgsmålene sætter tanker i gang hos eleverne, og flere af dem får også eleverne til at grine en smule. Vi oplever dog, at der er læringsro, da elevernes mimik peger på en vis optagethed af værket. Da Mygind stopper oplæsningen, er det elevernes tur til at kreere deres egen tekst med udgangspunkt i det, der er blevet læst op for dem. Opgaven lyder ikke på et bestemt facit. Det eneste krav til opgaven er, at eleverne skriver teksten i ‘spørgsmålsform’. Under skriveprocessen går Mygind rundt i lokalet og remser eksempler på spørgsmål højt for at inspirere og skubbe eleverne i gang. Han gør det ydermere klart, at han har forståelse for, hvis eleverne synes, at det er en svær opgave at løse på tid i et klasselokale fyldt med mennesker, og at dette er helt andre vilkår end forfatteren har haft. Da workshoppen er ved at nå til vejs ende, afsluttes dagen ved, at flere af eleverne læser deres tekster højt. Vi observerer, at eleverne har tænkt i vidt forskellige retninger, og vi nyder dette indblik i elevernes indre liv, hvilket disse tekster giver. Vi noterer os et par af elevernes tekster, som lyder således: *“Er det selvmord hvis man dør fordi man ikke passer på sig selv? Er det homofobi hvis man ikke tør springe ud? Hvorfor skal jeg altid sove når jeg ikke er træt? Er en 12-årig et dumt barn og en 14-årig en dum voksen? Er der kun mad i Føtex food? Hjælper chokolade virkelig på menstruationssmerter? Hvorfor er der noget der hedder fredagslik når vi spiser slik hver dag? Hvorfor er det vores forældre der skal bestemme hvad vi skal hedde? Ser man klogere ud med briller? Har du et cover på din telefon for at passe på den?”*

Inspiration til praktikforløb

Efter vores besøg hos Aarhus billed- og medieskole overvejede vi, hvordan det kunne bruges i praksis. Efter løbende kontakt med Aarhus billed- og medieskole, opstod muligheden for at videreudvikle på deres forfatterkursus. Den oprindelige plan var, at 6.c på unavngivet skole i Aarhus skulle have deltaget i sådan et kursus, men efter samtaler med klassens dansklærer måtte vi desværre genoverveje muligheden på grund af den daværende covid-19 situation. Vi valgte dog at bevare håbet om, at styrke elevernes skriftsprog. Med den viden vi havde fået på Aarhus billed- og medieskole og samtaler med vores praktiklærer planlagde vi, i praktikken, et danskfagligt forløb, som blev navngivet *“Skriv med liv”*. Som sagt udspringer forløbet af nogle af de redskaber, som de underviser i på Aarhus billed- og medieskole.

“Skriv med liv” forløbets primære fokus var, at lave et æstetisk forløb, som havde til formål at gøre eleverne i 6.c’s skriftsprog mere levende. Selve forløbet er inddelt i fem delopgaver. Hver delopgave har til hensigt, at styrke et element i elevernes skriftsprog. Disse fem delopgaver lød således:

(Billedet, som teksterne tager udgangspunkt i, er vedlagt som bilag)

1. Skriv en kort tekst, som forholder sig objektivt ud fra et billede. Hav desuden fokus på dine forfelter, da varierede forfelter skaber et mere levende sprog, samt undgår gentagelser
2. Nu har du beskrevet billedet objektivt. I denne opgave skal du nu skrive en kort fiktionstekst. Du skal agere som den alvidende fortæller. Det er nu helt op til dig selv at bestemme handlingsforløbet. Du kontrollerer tid, tanker, følelser m.m. Husk at vi stadig har fokus på vores forfelter.
3. Du skal løbe en tur ud rundt om dit hus eller bygning. Når du kommer tilbage, skal du forestille dig, at du er hunden. Du er blevet jagtet rundt af katten. Hvordan har du det? Beskriv dine følelser og din fysiske tilstand. Du skal skrive i 1. person ental dvs. jeg fortæller.
4. Du skal nu tillægge hunden og katten 10 tillægsord hver. Brug gerne ord, som er lidt svære, eksempelvis: Hunden er dumdristig. Måske skal du bruge ord-bogen.com
5. I skal bruge show it, don’t tell it-metoden. Show it, don’t tell it er en meget vigtig teknik. Det er med til at gøre din historie virkelig,

sanselig og dyb. Der er mange, der begår den fejl at beskrive og fortælle i stedet for at "vise", hvilket gør historien flad og kedelig.

For at bedst muligt kunne iagttage og følge med i elevernes udvikling, inddelte vi eleverne i 3 feedbackgrupper i tre separate onlinenum. På denne måde kunne vi både yde summativ og formativ feedback til eleverne. Muligheden for at give en mere korrekt og dybdegående feedback var endnu en af de ting, som der bliver lagt meget vægt på hos Aarhus billed- og medieskole.

Efter forløbets afslutning responderede eleverne i 6.c meget positivt. Der var en generel tilfredshed angående den store feedbackmængde. Alt i alt kan vi konkludere, at de redskaber som vi har iagttaget på Aarhus billed- og medieskole havde en positiv effekt i vores tilfælde, da de blev prøvet af i praksis.

Litteraturliste:

- Aarhus Billed- og Medieskole. (u.d.). *Aarhus Billed- og Medieskole*. Hentet 12. 04 2021 fra Om os: <https://aarhusbilledogmedieskole.dk/om-os/>
- Tonsberg, S. (2015). Er æstetik en løftestang for læring? *Asterisk*.

Titel på øvelsen: uChoose!	
Tid	15-20 min.
Rekvisitter og rammer	Mobiltelefon, udendørsareal
Antal deltagere	16-30 personer
Aldersgruppe for deltagere	Mellemtrin og udskoling
Velegnet i forhold til fag	Dansk, novelleskrivning
Formål/hensigt	Fremme kreativitet og motivation forud for novelleskrivning
<p>Beskrivelse Dette er en førskrivningsøvelse, som har til formål at styrke elevernes kreativitet og motivation, inden de skal skrive en novelle.</p> <p>Klassen inddeles i fire lige store grupper. Hver gruppe får tildelt enten <i>anslag</i>, <i>point of no return</i>, <i>klimaks</i> eller <i>afslutning</i>. Hver gruppe har til opgave at gå udenfor, hvor de skal tage ét billede og finde på en overskrift dertil. Klassen har nu fire billeder med fire tilhørende overskrifter, som skal indgå i deres noveller.</p> <p>Hver gruppe uploader billede og med dertilhørende overskrift i et fælles dokument med klassen, så alle kan se og bruge det. Der er nu mulighed for, at eleverne kan skrive novellen individuelt. En anden oplagt mulighed er, at eleverne inddeles i fire nye grupper, så de er sammen med en fra hver gruppe. De skriver da historien i fællesskab.</p>	
Variation	lys, farve, stemning, motiv, personer osv.
Tips og særlige opmærksomheder	Fokus på forklaring af opgaven, så det ikke tager for lang tid. Kvaliteten af billederne
Videolink til demonstration	https://www.youtube.com/watch?v=YQDZzmVma_U

Gammel musikkultur moderniseres og skaber glæde hos folkeskoleelever

Af Anker Kjærsgaard & Nicklas Melgaard Schøtt

Når man i dag spørger en folkeskoleelev, hvilken musik de lytter til, synger og danser til, vil de fleste børn nok ikke svare opera. Denne genre for musik er desværre gået hen og blevet gammeldags i manges øjne. Den Jyske Opera vil gøre op med denne forestilling, da de har erfaret, at mange børn i folkeskolealderen kan blive vildt fascinerede og underholdt af en moderne fortolkning af opera-genren.

Operaen skaber stadig glæde hos børn og unge

Den Jyske Opera tilbyder via ULF Aarhus børn og unge i folkeskolen læring gennem den unikke operagenre. Deres fokusområde er at skabe en æstetisk oplevelse med hjælp af sang, dans og skuespil, så børn får øjnene op for opera som moderne genre. Deres tilgang til de æstetiske læreprocesser er med til at danne og udfordre eleverne, da de udfolder sig i nye situationer, som de ikke oplever til hverdag. Eleverne skal udover at synge opera også klæde sig ud i de fineste klæder, som skaber en magisk stemning i lokalet. Under oplevelsen følger eleverne en rød tråd i en historie, som sidst præsenteres for hinanden som et skuespil, med en kombination af alle de tillærte kunst-elementer undervejs. Især historie-delen skaber en form for spænding og dynamik, da eleverne altid er spændte og nysgerrige på, hvad der kommer til at ske i næste sekvens. Dette gør eleverne motiverede til at fortsætte, og selv de knapt så aktivt deltagende elever er med i den æstetiske oplevelse. Den Jyske Opera forklarer, at de virkelig oplever, at folkeskoleeleverne

ofte kommer ind ad døren til dem med skuldrene nede og ender med at gå derfra med et smil på læben og løber nærmest dansende rundt. Og det er netop den glæde, de mener, at denne form for kunst og musik kan skabe hos børn.

Det inkluderende fællesskab skaber motivation for eleverne

På vores besøg hos Den Jyske Opera ville vi undersøge hvorvidt de mindre aktivt deltagende elever blev motiverede via oplevelsen. Vi ville lægge mærke til, hvordan underviserne gik til disse elever, så oplevelsen blev god for dem. Her kunne vi se en tydelig forandring, fra første gang de skulle danse og synge, til slutningen hvor de skulle opføre deres store scene. Vi observerede i starten, at nogle af eleverne hang med hovederne, afbrød undervisningen og var yderst ukoncentrerede. Det gik dog hurtigt op for disse elever, at de ikke var en del af fællesskabet, da størstedelen af klassen var med i de fælles øvelser. Dette fik dem til at ændre adfærd, idet de selv blev motiverede til at deltage aktivt i fællesskabet med resten af klassen.

Undersøgelse af fokus

Vi observerede deduktivt ved netop at fokusere på de inaktive elever fra starten. Dette gjorde vi på baggrund af, at vi ville opdage æstetikens virkemiddel ift. om den kunne inspirere og motivere netop disse elever. Derudover blev der gjort brug af både den deltagende observatør og den ikke-deltagende observatør. Det var især vigtigt for os at få nogle forskellige reaktioner blandt eleverne, og derfor sørgede vi for at interagere med eleverne så vidt som muligt for at udplukke empiri til artiklen.

Praktikken bar præg af inspiration

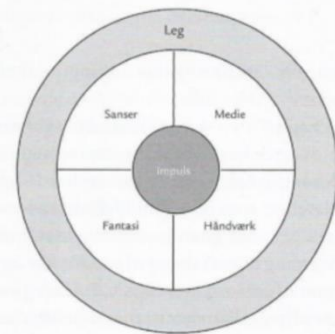
I et af vores praktikforløb, havde vi lavet beats og rapsange i forbindelse med et musikforløb. Her var planen før coronanedlukningen, at eleverne skulle fremføre deres rap med udklædning og koreografi. Dette ville vi gøre for at undersøge, om denne æstetiske oplevelse kunne løfte elevernes interesse, som vi havde oplevet hos Den Jyske Opera. Desværre blev dette ikke en mulighed, da vores forløb blev redaktiseret efter de nye restriktioner og online undervisning.

Legedriften

Bennyé D. Austring og Merete Sørensen beskriver i "Æstetik og læring – Grundbog om æstetiske læreprocesser" Friedrich Schillers teori om, at mennesket er drevet af tre medfødte drifter nemlig stofdriften, formdriften og legedriften. Legedriften i denne sammenhæng forener det medfødt biologiske og kulturen (følelse og forstand). Legedriften er den, som driver os til at lege og udfolde os kreativt gennem æstetiske oplevelser og rammesætninger. Denne legedrift kan vi mennesker bruge til at bringe noget kultur helt tæt på, da man gennem leg kan se sig selv som en brik i denne kulturelle sammenhæng. På

denne måde lærer vi hurtigt og effektivt, da det er naturligt for os at se en mening med vores handlinger. Ud fra denne teori tolker vi, at man kan bruge leg som et virkemiddel, når man skal formidle kulturel faglighed på en positiv måde, da elever i folkeskolen netop finder mening med emnet, når de selv kan føle sig som en del af det. Målet med besøget var for eleverne at danne sig indtryk i den kulturelle kunstform opera. Underviserne på Den Jyske Opera skabte et rum, hvor eleverne fik lov til at udtrykke sig gennem dramatisk leg. Da eleverne fik kostumer på, fik replikker og fik forklaret det stykke, de skulle fremføre, levede de sig ind i rollerne og alle elever var aktivt deltagende i forhold til at danne sig indtryk i denne ukendte kunstgenre.

Model 19.
Malcolm Ross' model
for undervisning i
kunstfagene

Model for undervisningen i kunstfagene.

For at illustrere legens betydning, har vi valgt at inddrage Malcoms Ross' model, som viser hvordan leg er omdrejningspunktet i et hjul af impulser og sanseindtryk. Modellen illustrerer, at udviklingen af kreativitet og tilegnelsen af formsproglige kompetencer foregår i en proces, der tager udgangspunkt i en impuls og finder sit udtryk i en legende atmosfære i det, Ross og Winnicott kalder *det potentielle rum*, med inddragelse af fantasi, sansning, mediering, og håndværkmæssig kompetence.

Rap og musisk øvelse

<i>Tid</i>	Afsæt minimum 30 minutter
<i>Rekvisitter og rammer</i>	Øvelsen kan foregå både inde og ude. Eleverne skal bruge udklædningstøj og instrumenter.
<i>Antal deltagere</i>	Alle der har lyst til at være med.
<i>Velegnet i fag</i>	Øvelsen er rettet mod musikundervisning, men kan også bruges i en danskfaglig sammenhæng.
<i>Formål/hensigt</i>	Fremmer samarbejde, fordybelse og kreativitet.
<i>Beskrivelse</i>	<ol style="list-style-type: none">1. Eleverne skal lave deres egen sang med musik dertil.2. Derefter skal de skrive en tekst til deres musik3. Eleverne skal finde udklædning som passer til musikken4. De skal nu finde på en dans som passer til sangen
<i>Variation</i>	Forskellige udklædninger og danse som er inspireret af deres egen produktion.
<i>Tips</i>	I netop denne øvelse har vi valgt at det skal være rap som genre. Derfor ville en typisk udklædning være kasketter, solbriller, store trøjer.
<i>Video demonstration</i>	https://youtu.be/SRCuqk-frFd8

Litteratur:

Bennyé D. Austring og Merete Sørensen - ”Æstetik og læring – Grundbog om æstetiske læreprocesser”

Deltagelsesmulighed og den "sjove skriftlighed"

Af Maiken Czank Thomsen og Amanda Strange

Vi oplever, at flere elever i folkeskolen efterhånden er godt trætte af skriftlige opgaver, og mange af de udfordrede elever falder fra. I forbindelse med vores LU-lab projekt om æstetiske læreprocesser har vi arbejdet med den "sjove skriftlighed", for at komme denne træthed til livs.

Fra fysik til dansk

Det helt centrale i dette projekt har været at skabe deltagelsesmulighed for så mange elever som muligt, når det gælder det skriftlige arbejde i skolen. Dette blev vi, under vores besøg på Stenomuseet, inspirerede af, i form af undervisningstilbuddet "Ørsteds elektrosalon", hvor eleverne fik indsigt i fysikkens verden, samtidig med at de selv var på spil og fik en "hands-on" oplevelse. Dette var også, hvad vi primært tog med derfra - netop oplevelsen af selv at blive en del af undervisningen og bruge sanserne til at lære noget nyt. Derudover afsluttede de forløbet med at bede eleverne om at skrive Haikudigte ud fra den nye viden, de havde fået i løbet af dagen, samt ord af H. C. Ørsted. Specielt dette har inspireret os til vores egen æstetiske undervisningssekvens.

Deltagelsesmulighed under luppen

For at undersøge hvordan der bedst skabes deltagelsesmulighed blandt elever gennem æstetiske læreprocesser, har vi fokuseret på, hvad der fangede eleverne under forløbet på Stenomuseet. Her var det tydeligt, at eleverne var meget optagede af, når underviseren ikke bare talte, men samtidig viste på bordet, her i form af en kasse med tilhørende magneter, hvad han talte om. Alt blev visualiseret, så eleverne havde en bedre fornemmelse af, hvordan tingene hang sammen. Netop dette gjorde, at langt de fleste havde mulighed for at deltage i de øvelser, der hørte til oplægget. Eleverne deltog med entusiasme, også selvom det var tydeligt, at fysik ikke var det fag, de normalt ville deltage aktivt i. Oplægget havde vækket en nysgerrighed i dem, som umiddelbart ikke ville være at finde, havde det blot været en PowerPoint-præsentation eller lignende. I den

sidste del, hvor eleverne skulle arbejde individuelt om at skabe et Haikudigt ud fra nogle af de ord, som H. C. Ørsted i sin tid havde opfundet, var eleverne også godt med alle sammen, og enkelte fik lavet nogle rigtig fine digte, hvor de i høj grad fik vist, hvad de havde taget med sig fra dagens forløb. Denne del af besøget har vi konverteret til vores eget projekt, da det passede godt ind i idéen om at skabe en "sjov skriftlighed", hvor flest mulige elever har mulighed for deltagelse, enten på baggrund af interesse for emnet, eller blot interesse for at skrive.

Baggrund og inspiration

Den teoretiske inspiration har for os bl.a. været at finde i *Æstetik og læring* af Austring og Sørensen, som omhandler æstetiske læreprocesser, og hvordan disse kan blive en del af undervisningen. Heri har vi primært beskæftiget os med den æstetiske læringsmåde, hvilket betyder, at denne er karakteriseret ved "at den enkelte aktør omsætter sine indtryk af verden til et æstetisk udtryk" (Austring & Sørensen, 2006, s. 90). Altså har vi omsat dette til, at eleverne, gennem forskellige sanseindtryk, har skullet omsætte deres oplevelser til æstetiske produkter, der både har haft et fagligt mål, men også et mål om at skabe deltagelsesmulighed for alle, i og med at de elever, der normalt ikke trives med skriftlige opgaver, har mulighed for at udnytte andre kompetencer. Derudover har vi også beskæftiget os med *Oplevelse, fordybelse og virkelyst* af Peter Brodersen, cand.pæd., hvorfra vi har udvalgt specifikke emner som motivation og interesse. Derudover har vi gjort brug af didaktisk dramaturgi, hvor vi har planlagt vores undervisning efter modellen, der starter med timens anslag, mål,

design, krop og afrunding (Brodersen, 2020, s. 147-148). I forhold til motivation og interesse, taler Brodersen om motivation som et fænomen, der kan iagttages som tegn på: a) opmærksomhed og koncentration, b) vedholdenhed og målrettethed, c) interesse og entusiasme (Brodersen, 2020, s. 131-132). Disse tegn har vi især arbejdet ud fra, for at sikre os, at vi havde elevernes fulde opmærksomhed, men også deres interesse i indholdet. Generelt har vi forsøgt at skabe interesse for indholdet ved at fokusere på at holde øvelsen så fri som muligt, med kun få begrænsninger, for at spore eleverne ind på den rette vej, men også for at eleverne selv kunne danne sig deres egne oplevelser, og deraf starte den æstetiske læreproces på egen hånd. Intentionen med selve øvelsen var netop at gøre det gamle og grå opgaveskrivning til noget spændende, nyt og æstetisk, som eleverne kunne bruge deres gode fantasi til at udforske og udforme.

Æstetik i praksis

I vores egen praktik valgte vi at medbringe fokuspunktet om H. C. Ørsted som opfinder af ord og hans relation til forfatteren H. C. Andersen, da vi var tilknyttet en 4. årgang i faget dansk. Timens anslag startede ud med at sætte scenen i form af en ASMR-video (et billede i stilstand med baggrundslid) af en gade i London fra 1800-tallet. Den spillede på et whiteboard igennem hele vores undervisningssekvens. Herefter læste vi eventyret 'Den lille Pige med Svovlstikkerne' højt for eleverne, da undervisningen foregik lige op til juleferien. Efter eventyret startede vi en dialog med eleverne om, hvem der havde skrevet eventyret, og om de kunne genkende det. Med afsæt i dialogen holdt vi et oplæg for eleverne. Her begyndte den del af sekvensen, der kan kaldes for timens krop. Først fortalte vi om H. C. Ørsted og hans opdagelse af elektromagnetismen, derefter om de 2000 ord, han havde opfundet, og til sidst hans relation til H. C. Andersen som mentor, ven og faderfigur. Efter oplægget fik eleverne at vide, at de først skulle være opfindere og dernæst forfattere. De skulle først 'opfinde' deres egne ord efter tre regler ligesom Ørsted. Opgavens krav bestod af følgende kriterier:

- 1) Ordet skal være et reelt ord, hvor man kan tyde meningen
- 2) Det skal være sammensat af to eller flere ord, I kender i forvejen
- 3) Ordet skal have forbindelse til 1800-tallet, og må derfor ikke indeholde et fremtidsaspekt

Dét ord, de havde opfundet, skulle de udforme ved enten at tegne det, bygge det i LEGO eller udforme det i modellervoks. Efter at have været opfindere, skulle de skifte rolle til forfattere og skrive en julehistorie med udgangspunkt i gamle dage, som havde deres opfindelse som hovedfokus. Til sidst, som timens afrunding, skulle de elever, der havde lyst, læse deres historier højt på klassen. Eleverne var vilde med at få lov til at opfinde deres egne ting. Der var en lige fordeling mellem at tegne og udforme i modellervoks, og eleverne udviste stor begejstring for at kunne udfolde deres kreativitet. At det skulle have forbindelse til gamle dage syntes at være det største benspænd for eleverne at overkomme, hvilket deres historier også bar præg af, da der alligevel havde sneget sig et nutidigt aftryk ind i opgaverne. Men selve dét at skulle skrive opgaven var intet problem. De gik alle i gang med at skrive med det samme, og størstedelen fandt et flow de fulgte uden afbrydelser, til de var færdige. Nedenfor ses et par eksempler på de produkter, som vores elever færdiggjorde.

Elevproduktion af en "gedevogn", 4. klasse.

Videre refleksioner

Undervisningssekvensen viste os, at eleverne stortrives i undervisningssekvenser med æstetiske læreprocesser som hovedfokus. Det har givet os anledning til at tænke æstetik ind i efterfølgende undervisningssekvenser i praktiken, og særligt da undervisningen rykkede online og eleverne havde nemmere ved at falde fra og miste motivationen. Det var en stor succes. Ydermere har selve kombinationen af naturvidenskab og dansk skriftlighed, som vi oplevede under vores besøg på Steno-museet, skabt en øget nysgerrighed på, hvordan man kan kombinere andre fag på tværs af forskellige emner. Dette har vi dog ikke selv gjort i denne praktik. Det har øget vores egen kreativitet i vores virke som lærerstuderende og kommende folkeskolelærere, og givet os blod på tanden til hele tiden at søge efter og finde på nye arbejdsformer og –metoder.

Tegn og digt - en æstetisk øvelse

Vi kunne godt lide idéen om at skabe og opfinde noget. Derfor tager vores øvelse udgangspunkt i netop dette. Vi har skabt genkendelige rammer efter det populære spil 'tegn og gæt' og kaldt vores øvelse 'tegn og digt'. Øvelsen tager højde for både æstetisk læring, bevægelse og faglighed, og fungerer som et sjovt og lærerigt undervisningstiltag. Øvelsen skal gerne fremme samarbejde og deltagelsesmulighed blandt eleverne.

Elevproduktion af en "Ilddelfin", 4. klasse.

Litteraturliste

- Brodersen, P. m.fl. (2020), *Æstetik og virkelyst. Oplevelse, fordybelse og virkelyst*. (2. udg., 1. oplag, s. 123-155). København, Hans Reitzels Forlag
- Austring, B. D., & Sørensen, M. (2006). *Æstetik og læring. Æstetik og læring. Grundbog om æstetiske læreprocesser*. (1. udg., 1. oplag, s. 77-107). København, Hans Reitzels Forlag.

Titel på øvelsen: Tegn og digt	
Tid	1-2 lektioner.
Rekvisitter og rammer	Tavle, papir eller planche. 1 tusch. Redskab til at skrive digt (blyant og papir eller computer).
Antal deltagere	Minimum 2 deltagere.
Aldersgruppe for deltagere	4. klasse og opefter.
Velegnet i forhold til fag	Sproglige fag.
Formål/hensigt	Fremmer kreativitet og samarbejde.
<p>Beskrivelse</p> <p>Eleverne skiftes til at sætte en streg eller lignende på en tavle/planche/papir. Dernæst finder eleverne i fællesskab på et ord for den ting, de netop har tegnet i fællesskab. Ordet skal dernæst være midtpunktet i elevernes individuelle digte.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Læreren sætter tavle/planche/papir klar 2. Eleverne stiller sig klar i en række 3. Læreren giver et emne, eksempelvis 'ting i hjemmet' eller 'dyr' 4. Den forreste elev i rækken får udleveret en tusch 5. Den forreste elev går op til tavlen/planchen og tegner en streg/cirkel/prik 6. Eleven går ned og giver tuschen til den næste i køen, som går op og tegner en streg/cirkel/prik 7. Eleverne skiftes herefter indtil alle eleverne har været igennem minimum 1 gang og dét de har tegnet, ligner noget reelt 8. Efter øvelsen sætter eleverne sig på deres pladser, og i plenum aftales der et navn for opfindelsen. Dette kan evt. gøres ved hjælp af lodtrækning eller lignende 9. Eleverne skriver herefter et digt, med klassens fælles opfindelse som midtpunkt 	
Variation	Eleverne kan opfinde deres egne ting i stedet for at skabe én ting i fællesskab. Desuden kan man variere tiden og det skriftlige produkt.
Tips og særlige opmærksomheder	Læreren kan evt. komme med eksempler på ord først, så eleverne tænker i samme baner.
Videolink til praktisk demonstration	https://youtu.be/nBz2joxTzpQ

Elevernes sanser skal skærpes

Af Emilie Dam, Tobias Thoft og Katrine Bøndergaard

Synsindtryk påvirker pupillerne, lydbølger rammer øregangene, dufte sætter sig i næseborene, artefakter rører hænderne og tungen vurderer smagene. Hvorfor ikke aktivere elevers sanser i klasselokalet og på ekskursioner? I denne artikel vil vi belyse, hvordan æstetiske øvelser i undervisningen kan fungere som en god måde at undervise underholdende, erindrende og sanseligt på.

Vores projekt

I dette projekt arbejder vi med æstetiske læreprocesser med særligt fokus på, hvordan sanseøvelser kan skabe manifesterende oplevelser hos folkeskoleeleverne. I den forbindelse samarbejder vi med Kulturhuset i Randers, hvor vi følger en skoleklasses tur rundt i huset, som byder på rundvisning i udstillingerne hos Museum Østjylland, Randers Kunstmuseum og Randers Bibliotek. Her overværer vi, hvordan eleverne aktivt arbejder med forskellige æstetiske og sanselige øvelser. Det har gjort os nysgerrige på, hvilken betydning sanserne har for elevernes oplevelse og læring.

Figur 2: Kulturhuset i Randers. Wikimedia Commons.

Sanselige oplevelser

I Folkeskolens formålsparagraf står der, at skolen skal skabe rammer for "... oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle" (UVM, 2016). Netop i den forbindelse spiller æstetiske læreprocesser en central rolle.

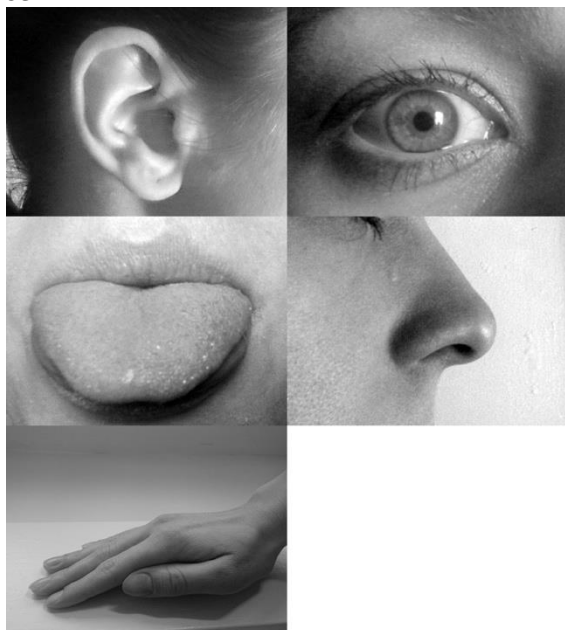
Peter Brodersen nævner, at "... virkelysten kan stimuleres gennem æstetiske aktiviteter i undervisningen, der giver nærværsoplevelser, og hvor den kropslige fornemmelse er i centrum" (2020, s. 136). Dette bekræfter vigtigheden i at benytte sig af æstetiske og sanselige oplevelser rent undervisningsmæssigt. Det giver eleverne en oplevelse, som de vil huske, fordi oplevelsen er anderledes end normalt, da nærværsoplevelsen, og det at have den kropslige fornemmelse i centrum, er en meget forstærkende følelse. Det, at læreren stimulerer elevernes virkelyst gennem en intens situation ved fx at gøre den spændende, mærkelig eller overraskende, forstærker også minderne om oplevelsen og ikke mindst elevernes forståelse (Brodersen, 2020).

Når man arbejder med æstetiske læringsprocesser i undervisningen, er det derfor vigtigt, at man som lærer er opmærksom på, hvordan elevernes sanser kan skærpes. Dette gør sig også gældende, når eleverne er på ekskursion og skal opleve et særligt sted og undervises på baggrund heraf. Netop sansernes vigtighed for en oplevelse beskrives af arkitekturprofessor, Juhani Pallasmaa - og selvom hans teori tager udgangspunkt i arkitekturen, er beskrivelsen af sanserne og deres betydning også relevant i denne sammenhæng. Pallasmaa pointerer, at samtlige sanser kan betragtes som "... udvidelser af følesansen - som specialiseringer af huden" (2014, s. 68), og de fungerer dermed som bindeled mellem subjektet og omgivelserne. Vi husker lige så meget med kroppen som med hjernen, og det er derfor vigtigt at skabe oplevelser til hele kroppen. Ifølge Pallasmaa formidler sanserne ikke bare "... information, som intellektet kan bearbejde; de sætter også fantasien i gang og giver stof til eftertanke" (2014, s. 73). Dermed er sansestimuleringen et

vigtigt led i at udvikle elevernes fantasi, som det beskrives i formålsparagraffen.

Vi skal huske alle sanserne

Ifølge Pallasmaa har vi tendens til at lade synssansen dominere, når vi skal opleve (2014). Men hvis vi vil skabe nærværende og manifesterende oplevelser for eleverne, er det måske en idé at fokusere lidt mere på de øvrige sanser: høre-, føle-, lugte- og smagssansen. Ifølge Pallasmaa er det øjet, der "... overvåger, kontrollerer og undersøger", mens følesansen "kommer tæt på" (2014, s. 74). Hvis vi vil give eleverne nærværende og fantasifulde oplevelser, kan det derfor være en idé at undertrykke synet, så tankerne kan få lov til at vandre. Det er derfor vigtigt at skabe multisensoriske oplevelser, der rækker ud over synssansen.

Figur 3: De fem sanser. Wikimedia Commons.

Når eleverne er ude af huset for at opleve, er det vigtigt, at de er til stede i den situation - og her kan æstetiske og sanseaktiverende øvelser være en hjælp. Man kan tænke over at skabe undervisningsoplevelser, der også omfatter lyde, dufte, berøring og smage. Lydoplevelser kan fx skabe "en fornemmelse af indvendighed (Pallasmaa, 2014, s. 78), som kan være relevant i arbejdet med temaer som lyrik og digtskrivning. Derudover er lugte ofte det, der skaber det "... mest varige minde om et sted" (Pallasmaa, 2014, s. 83). En bestemt duft kan fx minde os om ting, som synet har glemt, og da minder og erfaringer hænger

uløseligt sammen med vores evne til at fantasere, er duften ligeledes et vigtigt element i elevernes oplevelse. Kroppen ved og husker, og derfor skal oplevelser i skolen ikke kun appellere til elevens intellekt - men også til kroppen og sanserne. Den kropslige hukommelse er dermed vigtig, når vi skal huske et sted og en oplevelse.

Erfaringer fra besøget hos Kulturhuset

Sansernes betydning for elevernes oplevelse og læring bliver tydelig for os under vores besøg hos Kulturhuset i Randers, hvor vi følger en folkeskoleklasse.

Metodisk går vi ind til dagen med en meget observerende tilgang for at iagttage, hvordan eleverne reagerer på de forskellige institutioner – henholdsvis Kunstmuseet, Museum Østjylland og Biblioteket. Afslutningsvis interviewer vi eleverne for at få dem til selv at sætte ord på deres egne oplevelser. Først og fremmest er det tydeligt for os, at eleverne hurtigt bliver ukoncentrerede og synker sammen på Kunstmuseet. Dette skyldes en konstant monolog fra rundviseren. Eleverne bliver altså ikke inddraget og får derved ikke lov til at tage del i oplevelsen. På Museum Østjylland observerer vi dog en helt anden reaktion. Her virker eleverne væsentligt mere optagede. Dette skyldes, at de ofte bliver spurgt om, hvad de synes, og de får ydermere lov til selv at deltage fysisk og sanseligt – fx får en elev lov til selv at sætte nogle runer på en sten, og kropssproget og lysten synes at blomstre.

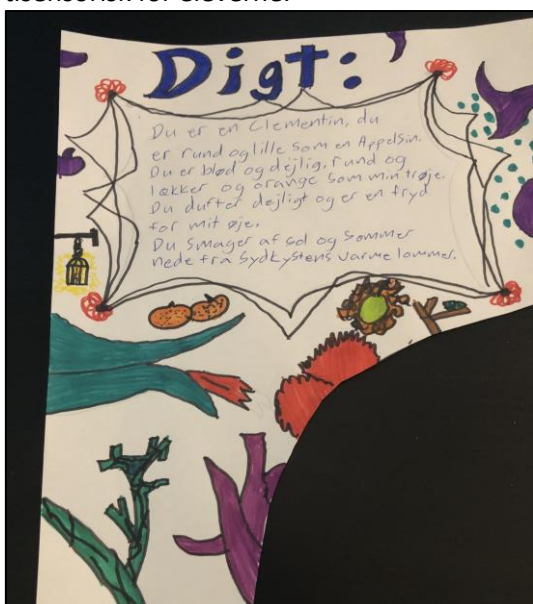
Figur 4: Besøg på Museum Østjylland. Eget fotografi.

På Biblioteket skal de udvælge nogle forskellige bøger med formålet at sende et billede til henholdsvis mor, ven og crush. Her påvirkes sanserne altså også ligesom på Museum Østjylland. Det

bliver også tydeligt for os, gennem elevinterviews, at vores observationer stemmer overens med elevernes syn på dagen. De finder nemlig Kunstmuseet kedeligt, men derimod Museum Østjylland og Biblioteket spændende og underholdende.

Æstetiske afprøvninger i praktiken

Vores erfaringer fra Kulturhuset i Randers har givet os lyst til at arbejde videre med de æstetiske og multisensoriske læringsprocesser i vores praktik. Vi har derfor fokuseret meget på æstetiske og sanselige afprøvninger i skolen. Overordnet har vi, med vores 4. klasse, et forløb omkring lyrik- og digtgenren – et forløb med en varighed på seks uger, hvor vi selv står for undervisningen seks gange. Generelt inddrager vi æstetiske elementer i samtlige af vores øvelser. En af disse drejer sig om beskrivelsen af en selvvalgt frugt. Her skal eleverne skrive et digt, men det æstetiske består i, at de skal lugte, føle, kigge og smage på frugten. Derfor bliver mange af sanserne aktiveret, og hele oplevelsen bliver formentlig multisensorisk for eleverne.

Figur 5: Elevdigt. Eget billede.

Et andet eksempel er digtskrivning med musik i ørerne. Her er det udelukkende høresansen, der

aktiveres, og forhåbentligt skal denne aktivering gerne generere følelser og tanker, der omdanner sig til skriftlige udtryk i digtet. Disse opgaver oplever vi som positivt modtaget, da eleverne virker optagede og motiverede af øvelserne.

Konklusion

Efter vores besøg på og samarbejde med Kulturhuset i Randers oplever vi, at læreren med fordel kan indtænke alle sanserne i undervisningen - både i og uden for skolen. Det kan være med til at styrke elevernes erkendelse, erindring og fantasi, som er en central del af folkeskolens formål. Elevernes sanser skal skærpes!

Idé til en konkret øvelse

Vi er meget optagede af, hvordan vi konkret kan skærpe elevernes sanser i undervisningen - særligt i forbindelse med en ekskursion. Som Pallasmaa beskriver, kan det være en idé at undertrykke synssansen for at give plads til de øvrige sanser. Derfor har vi udviklet en sanseøvelse til arbejdet med lyrik, hvor elevernes syn fjernes. Øvelsen egner sig særligt til en tur ud af huset - fx i Botanisk Have eller lignende - hvor eleverne skal bearbejde indtryk af et nyt og mere ukendt sted.

Litteraturliste

Pallasmaa, Juhani (2014): *Arkitekturen og Sanserne*. Arkitektens Forlag.

Brodersen, Peter (2020): *Æstetik og virkelyst*. Hans Reitzel Forlag.

Undervisningsministeriet (2016).

<https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal> (sidst besøgt: 7/3 – 2021)

Titel på øvelsen: At sanse i blinde

Tid	Første del af øvelsen (oplevelsen) tager 20 minutter. Anden del af øvelsen (digtskrivningen) tager 30 minutter.
Rekvisitter og rammer	Første del af øvelsen skal gerne foregå udenfor i naturen. Anden del af øvelsen foregår i klasselokalet.
Antal deltagere	Eleverne skal være i par, så derfor skal der minimum være 2 elever.
Aldersgruppe for deltagere	Fra 10 år og opefter.
Velegnet i forhold til fag	Den samlede øvelse er særligt relevant for danskfaget. Dog kan den første del - hvor eleverne skal sanse et sted - være velegnet til flere fag, hvor man er ude af huset.
Formål/hensigt	Formålet med øvelsen er at fremme elevernes evne til at sanse og erkende for på den baggrund at kunne bruge deres fantasi til at beskrive oplevelsen og følelserne i et digt.

Beskrivelse

Eleverne skal to og to ud i naturen - fx i Botanisk Have. Her skal den ene elev have bind for øjnene og opleve stedet med sine sanser. Den anden elev skal føre den oplevende elev og skrive indtrykkene ned på papir. Hvis tiden er til det, kan de evt. bytte plads. Når eleverne kommer tilbage til skolen, skal de parvis skrive et digt om deres indtryk fra stedet. Eleverne skal skrive to verslinjer om hvert sanseindtryk.

Instruktion i punkter:

Del 1: I botanisk have

- Find sammen i par, hvor den ene tager bind for øjnene, mens den anden fører
- Den blinde undersøger stedet med én sans af gange (lugte, føle, høre og smage) og siger sine tanker højt til partneren, mens partneren skriver indtrykkene ned

Del 2: I klassen

- Sæt jer sammen i de samme par
- Skriv et digt på baggrund af jeres oplevelse med to verslinjer om hver sanseoplevelse

Variation	Øvelsen behøver ikke at finde sted i en skov eller park. Det kan også være i klasselokale, i skolegården eller på et museum. Hvis det ikke er muligt at tage ud, kan eleverne også selv medbringe artefakter, som kan undersøges med alle sanserne. Del 1 behøver ikke at munde ud i digtskrivning. Man kan fx også bruge øvelsen som grundlag for billedkunstprojekter.
Tips og særlige opmærksomheder	Hvis øvelsen skal foregå udenfor, er det nok bedst, hvis vejret er godt. Øvelsen er god, fordi den kan udføres først på dagen såvel som sidst på dagen. Hvis man vil tage eleverne med til et nyt sted for at give dem en anderledes oplevelse, skal man selvfølgelig være opmærksom på evt. transporttid.
Videolink til praktisk demonstration	https://youtu.be/N7zld7lwuBw

Skuespil i dansk

Af Christoffer Gandrup og Karin Højrup

Brug skuespillet i dansk og få fokus på samarbejde, fordybelse og den gode oplevelse. Eleverne bliver bedt om at videredigte på et eventyr og skal bruge skuespillet til at gøre dette. Giv eleverne god tid til opgaven. Det giver dem en god mulighed for at bruge fantasien, øve sig i at være en karakter, øve replikker og være det gode publikum.

Filuren

Vi har samarbejdet med kulturinstitutionen Filuren, som er et teater for børn og unge, her arbejdede vi sammen med Marlene Hedetoft, som er leder af Filurens Kompetence Center (Filuren, 2018). Herfra fik vi inspiration til selv at lave nogle æstetiske øvelser i vores eget praktikforløb. Det centrale i vores projekt var skuespil og samarbejde.

Oplevelse, fordybelse og virkelyst

Vi er blevet inspireret af et uddrag fra Peter Brodersen, Thomas Illum Hansen og Thomas Ziehes bog, hvor der er givet et eksempel med en historielærer, der læser en historie op, som tager udgangspunkt i 1. verdenskrig, hvorefter eleverne får til opgave at skrive videre på den oplæste historie. I vores forløb gjorde vi brug af færre sanselige virkemidler end det udpenslede eksempel fra bogen, hvor den fiktive underviser gør brug af suggestive nærbilleder og sanselige virkemidler.

Øvelsen har til formål at fremme oplevelse, fordybelse og virkelyst, hvilket er de samme elementer, vi har haft fokus på under vores undervisningsforløb i praktikken (Brodersen, 2020, s.30-33). Det æstetiske projekt tager udgangspunkt i Peter Brodersens teori og udarbejdede model, som kan bruges til at opbygge en eller flere timer i praktikken.

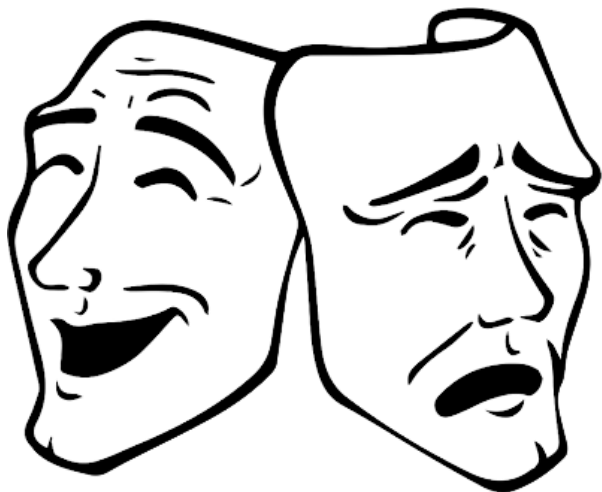
Vores fremgangsmåde under undervisningsforløbet er jf. i figur 1. Forløbet havde en varighed på fire lektioner fordelt over to dage, målet med undervisningen var, at de skulle tilegne sig viden om eventyrgenren og derefter videredigte på eventyret med deres egne slutning. De fik to æstetiske valgmuligheder, den ene var at tegne en videredigtning på eventyret, det andet var skuespil. Alle i klassen undtagen to valgte skuespil, derfor tager artiklen udgangspunkt i skuespillet. Vi blev inspireret til at skabe en oplevelse for eleverne i december måned, ved at skabe en hyggelig stemning i klassen og sætte scenen med at tænde kalenderlyset og trække pakkekalender, sådan at eleverne blev sporet ind på at det nu var juletema på programmet. De sanselige virkemidler kunne sagtens have været skruet mere op for ved eksempel at sætte noget musik på der passede til eventyret, eller vi kunne have klædt os ud som nisserne i eventyret. Eleverne fik tid til fordybelse ved at have god tid til at overveje og snakke om i grupperne, hvad eventyret skulle videre handle om. De havde tid til at øve replikker og grave ned i opgaven. Elevernes lyst blev vækket ved opgaven. De havde god energi og fantasi til at finde på et godt skuespil.

Anslag	Introduktion	Krop	Afslutning
December måned	Struktur og design	Gruppeinddeling	Mødes i klassen og evaluerer
Tænd kalenderlyset	Dagens program på tavlen	Tid til videredigtning efter oplæst eventyr	Vi spørger til, hvad der er gået godt og hvad vi kunne gøre anderledes
Pakkekalender trækkes	Fælles oplæsning, eleverne skiftes til at læse op: Eventyr om nisser: "Nisserne hos skomageren" af Brødrene Grimm, 1821.	Øve skuespillet	
Oplæsning	Opgavebeskrivelse Hvad er et skuespil? Hvad er gode tilskuere?	Fremvis skuespillet Sæt scenen Det gode publikum	
	Mål og indhold		
	Æstetiske læreprocesser, her bruges skuespillet		
	Videredigtning		
	Huske skuespillet		

Figur 1. Undervisningsplanen

Skuespil og samarbejde

Den måde vi undersøgte vores fokuspunkter, som var skuespil og samarbejde, var ved at observere Marlene, som brugte skuespil på flere forskellige folkeskoler i Århus kommune. Marlene er uddannet skuespiller samt Cand.mag. i Dramaturgi og har mange års erfaring med teaterpædagogik. Vi besøgte Filuren, hvor hun forklarede tankerne, ideerne og formålet med de øvelser hun anvender og hvad Filuren er for et sted. Vi var bl.a. ude på en af Filurens samarbejdsskoler, her sad vi en hel dag og iagttog Marlene, hvor hun viste flere samarbejdsøvelser, som eleverne skulle igennem. Hun præsenterede nogle øvelser for eleverne, hvor de fleste øvelser foregik nonverbalt. Eleverne fik bl.a. en opgave, hvor de skulle danne fem grupper uden at tale sammen, og Marlene stillede et krav om, at der eks både skulle være drenge og piger i grupperne. En anden øvelse hun lavede med eleverne, var at de i grupperne skulle danne billeder/figurer med kroppen. Marlene sagde eks, at de skulle finde på noget, der startede med et vilkårligt bogstav, eks A så dannede eleverne i gruppen nogle appelsiner.

Kropssproget

Kropssproget er vigtigt i skuespil. *”Vi er hele tiden i spil i forhold til hinanden, og det, vi siger med ord, er næsten det mindste af alt det, der er på færde imellem os, selvom det oftest er ordene, vi har mest fokus på”* (Hedetoft m.fl., 2017, s. 25). At kunne betone sine ord med kropssproget har en virkning på publikummet, de tilhører der ser med

eller de mennesker vi omgås til dagligt med. Det fik vi en god snak med Marlene om til et informationsmøde, hun inviterede os til. Her fik vi et indblik i, hvad Filuren bruges til. Marlene fortalte, at mange af de samarbejdsskoler var glade for de øvelser, hun viste til skolerne. Her gav det os en forståelse for, hvorfor det kan være godt at anvende eks skuespil i skolen. Det kan eks anvendes til at sætte sig ind i karakter, når et skuespil skal spilles, men det kan også bruges til når en elev skal skrive en opgave, at tænke over hvilke følelser karakteren skal have, hvordan karakteren skal udtrykke sig m.m. Derudover kan skuespillet og samarbejdsøvelserne være med til at give en forståelse for at den kommunikation, der hele tiden foregår i klassefællesskabet.

Sparringsgruppen

Hvis vi havde været fysisk til stede i hele vores praktik og vores sparringsgruppe fra årgangen over os også havde været fysisk til stede, ville vi gerne have besøgt deres praktikskole. Både for at se en anden skole og observere hvordan de griber undervisningen an på og for at se, hvordan vores medstuderende gør det på. Vi ville gerne have fået inspiration fra dem til at se, hvilken æstetisk øvelse de ville afprøve. Sparringsgruppen har fået inspiration fra en teaterskole, Kastali'a. Det interessante ville være at se, om de også ville afprøve skuespillet i undervisningen, eller om de ville bruge det til samarbejdsøvelser.

Det tager vi med videre

Efter at have udført selve skuespils øvelsen fandt vi ud af, at det var et godt afbræk til eleverne fra tavleundervisningen. Eleverne havde tid til at fordybe sig i opgaven og oplevede det sjovt at lave noget anderledes, derfor er det altså en øvelse, vi som kommende lærer godt kan lave igen. Eleverne udtrykte stor begejstring for skuespil og ville gerne op af stole og bevæge sig, og de var gode til at være publikum og fremvise skuespillet.

Det vi tager med videre fra æstetikprojektet, er inspirationen fra Filuren at anvende nogle af de æstetiske greb, som Marlene brugte. De samarbejdsøvelser, som vi blev præsenteret for, kan være gode, når en klasse skal rystes sammen eller vi som kommende lærer skal lære vores nye klasse at kende, at få kendskab til klassens samarbejds-

evner. Derudover har teorien og de oplæg Peter Brodersen holdt, gjort os nysgerrig til at bruge videre på uddannelsen. Når vi skal i praktik igen, kan det være givende at lade eleverne få tid til at fordybe sig i en opgave, eller give dem god tid til at lave gruppearbejde.

Social status øvelse

Brug af skuespil i dansk og til at blive mere klog på sit eget kropssprog i klasselokalet i samarbejde med sine klassekammerater. Eleverne skal arbejde med en æstetisk øvelse, hvor de skal arbejde med social status. De får tildelt eks en høj status og dette skal de så fremvise med kropssproget foran de andre elever, hvor de så skal gætte hvilken status eleven har.

Litteratur

Brodersen, P. (2020) Oplevelse, fordybelse og virkelyst – et æstetisk perspektiv på undervisning. I: Brodersen, P., Hansen, T.I. & Ziehe, T. (2020): *Oplevelse, fordybelse og virkelyst*. (2.udg. s. 25-54). Hans Reitzel.

Filuren. (2018). Teaterhuset Filuren. <https://filuren.dk>

Hedetoft, M., Ørskov, L., Olling, C. & Hjelm, S. (2017). Hovedet ved det godt, men forstår man det med krop og sanser? *Scenekunst ind i den åbne skole*. (1), 23-25.

Titel på øvelsen: Social status øvelse	
Tid	1-2 lektioner
Rekvisitter og rammer	Meget individuelt hvordan man ønsker at gribe opgaven an. Rammerne skal som udgangspunkt være indenfor og kan gøres i klasselokalet
Deltagere	Hele klassen opdelt i 2 store grupper
Aldersgruppe for deltagere	4. klasse og opefter
Velegnet i forhold til fag	Dansk og klassens time. Da eleverne arbejder med samarbejde. Dansk i forhold til at de kan bruge til, når de eks skal skrive en opgave for at give udtryk for, hvordan en karakter skal være med eks høj status.
Formål/hensigt	Samarbejde og fremme elevernes evne til at bruge kropssproget. Forståelse for hvordan ens eget kropssprog virker på andre klassekammerater og hvordan dette evt. kan bruges i opgaveskrivning.
Beskrivelse	
<p>Klassen deles op i 2 store grupper. En i gruppen går uden for døren, trækker en seddel, hvor der står eks at personen har en høj status på en skala fra 1-10 har denne person 10 i høj status. Eleven skal nu overveje hvordan denne person ville gå, agere i rummet og hvordan eleven skal vise dette med kropssproget. Derefter skal resten af gruppen gætte det, hvilken status personen har og hvor på skalaen det ca. er.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Del klassen op - Give opgavebeskrivelsen at nu skal kropssproget bruges - Øve sig i at bruge kropssproget til at vise status med - De andre i gruppen skal gætte hvilken status eleven prøver at vise - Øvelsen er slut når alle har været i gennem 	
Variation	Man kan gå udenfor, hvis vejret er til det. Man kan klæde sig ud, hvis tiden er til det. Man kan variere øvelsen ved først at give eleverne lov til at tale, og derefter kun at bruge kropssproget. Derudover kan man også lade eleverne selv vælge, hvilken status de ønsker og lade dem gå rundt/støde ind i hinanden or derved gætte sig til, hvem der har hvilken status.
Tips og særlige opmærksomheder	Det en god ide at have mere end et rum at bruge, hvis klassen deles op i 2 grupper. Da det ellers er et småt rum, men det kan lade sig gøre i et klasselokale. Derudover vær opmærksom på at give eleverne en lille indflyvning til hvad skuespil er og hvordan ens kropssprog kan bruges.
Video-link til praktisk demonstration	https://www.powtoon.com/s/bGZuDYzicqlo/1/m

Fordybelse i folkeskolen - gennem æstetiske oplevelser

Af *Katrine Liv Helgren, Kathrine Vinther og Kristian Liebe-Lindgreen*

Æstetik i undervisningen er et brud i undervisningen, hvor lærere og elever stopper op. Æstetikken trækker tempoet ud og giver eleverne plads til fordybning og forundring. I folkeskolerne ses et stadigvæk øgende tempo, og der sås tvivl om hvorvidt Folkeskolens Formålsparagraf og de Fælles Mål hindrer denne tid til fordybelse, som bl.a. Peter Brodersen mener er essentiel for barnets udvikling.

Et æstetisk projekt

Vi, tre lærerstuderende fra VIA University College i Aarhus, startede i efteråret 2020 et projekt omhandlende æstetiske oplevelser. Vi fik et samarbejde op at køre med Rudolf Steiner Skolen i Aarhus, og blev inspireret af deres prioritering af fordybelse i undervisningen. Specielt blev vi optaget af deres fag *Plakattegning* hvor eleverne skulle lære om billedopbygning, virkemidler, personlig interesse og vigtigt af alt - fordybelse i projektet. Undervisningen i plakattegning varede i 3-4 måneder hvori eleverne indgik i en længere proces med deres underviser.

Undervejs modtog de vejledning, konstruktiv kritik og hjælp hvis nødvendigt, men hovedpointen var at de selv skulle varetage de gennemgående overvejelser. Det var overvejelser som materialevalg, farvevalg, inspirationskilder, budskab, metodikker og så tog det tid. Tydeligt kunne man mærke på underviseren, efter vores visit i 9A's plakatværksted, hvor vigtigt en rolle tiden spillede for fordybelsesprocessen.

Brodersens æstetiske briller

I Efteråret 2020, inden vi bedrog os ud for at besøge vores institution, havde vi et foredrag med lektor, forfatter og foredragsholder Peter Brodersen. Med fokus på oplevelse, fordybelse og motivation gennemgik han sine egne teorier og modeller omkring æstetik og den æstetiske dimensions betydning i undervisningen. Derudaf bed vi specielt mærke i hans tanker omkring elevens oplevelse af lyst og dermed lyst til læring, som underviseren skal forsøge at skabe et rum til. I det her rum kan fordybelsen

opleves som 'en selvforglemmende flowtilstand', siger Brodersen, og at i denne tilstand udvides elevens kognitive, affektive og æstetiske mening.

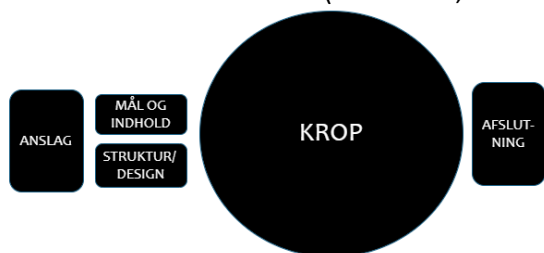
Fokus på fokus

Når Brodersen snakker om disse udvidelser af meninger henviser han bl.a. til en affektiv udvidelse, hvor der opleves større engagement og involvering fra elevens side af. Tydeligt observerede vi denne udvidelse på Rudolf Steiner-skolen i form af, at flere elever arbejdede på deres plakater før-og efter undervisningen. Vi mærkede at eleverne, gennem plakaterne, fik mulighed for at udtrykke deres egne følelser og holdninger. På trods af at læreren stilladserede opgaven, syntes den ikke at være påtaget fra elevernes side af. Stilladseringen af opgaven udførte underviseren mere som et oplæg end en opgavebeskrivelse, der indeholdt virkemidler, som eleverne kunne vælge at bruge. Efter en samtale med underviseren, omkring plakattegning, fik vi udleveret et hæfte med hans oplæg og tidligere elevs færdige værker - og en forhåbning om, at vi kunne bruge hans lektion som inspiration til at sprede æstetiske oplevelser i vores kommende lærergerning.

Uventet fordybelse i praksis

I december 2020 havde vi vores første undervisning i vores praktikklasse på Elsted Skole. 7B var kendt for at stille mange spørgsmål, agere ukoncentrerede og generelt ikke bruge meget tid på fordybende projekter. Vi valgte at lektionen skulle tage udgangspunkt i vores oplevelse på Rudolf Steinerskolen, og derfor ville vi have eleverne i 7B til at lave en planche. Emnet

var Danskhed. Med intention om at skabe en æstetiske oplevelse, anvendte vi Peter Brodersens didaktiske model. (Brodersen, 2021)

Lektionen startede med et *anslag*, hvor vores opgave var at vække elevernes interesse og lyst med en oplevelse, hvis formål var at skabe et afsæt til timens *krop*. I *kroppen* skulle de skabe en æstetisk genstand, i dette tilfælde en planche, fyldt med deres egne holdninger, følelser, tanker og perceptioner om Danmark og danskhed. Her skete et tydeligt skift i klasserummet og dynamikken derinde, og eleverne fordybede sig fuldstændig i deres plancher. Rummet fyldtes med meningsfuld og indholdsrelevante samtaler, der netop viste, at hvad der ellers kunne tolkes som uro og støj, blot var et tegn på læring og engagement hos eleverne. Denne form for læringsuro blev en positiv oplevelse for os. Vi følte, at vi havde lykkedes

Litteraturliste

Brodersen, P. (5. april 2021). Oplevelse, fordybelse og motivation. Aarhus, Danmark (PPT)

med at skabe tid og mulighed for fordybelse, som også særligt blev modtaget positivt hos eleverne.

Hvad så nu?

Overordnet er vi faktisk rigtig glade for at have oplevet hvordan Rudolf Steinerskolen håndterer elevernes møde med æstetiske oplevelser. Selve begrebet *æstetik* har i starten været svært at begribe og håndtere hvorimod vi nu føler og mere beredte på at udforske og undervise indenfor området. Med os tager vi vores nyfundne evner til at bruge æstetikken i undervisningen, inkorporere aktiviteter og læringsopgaver der tilgodeser elevens lyst til læring og interesser samtidig med at overholde fællesmålene.

En æstetisk øvelse med pen og papir

At lave øvelser i undervisningen med et æstetisk præg er ikke altid lige til, men det var øvelsen vi lavede med 7B på Elsted skole heldigvis.

Planche øvelse

<i>Tid</i>	Afsæt minimum 30 minutter
<i>Rekvisitter og rammer</i>	Øvelsen kan foregå både inde og ude. Eleverne skal bruge en stor planche og en masse blyanter/farver.
<i>Antal deltagere</i>	Alle der har lyst til at være med.
<i>Velegnet i fag</i>	Alle fag er relevante.
<i>Formål/hensigt</i>	Fremmer samarbejde, fordybelse, kreativitet og hukommelsen.
<i>Beskrivelse</i>	1. Se en kort film om udlændinges holdninger til den danske kultur. 2. Eleverne skal så tegne og skrive deres egne opfattelser af danskhed på en planche (i fællesskab i gruppen). 3. Sidst skal de fremlægge deres planche overfor klassen, og der snakkes om deres valg.
<i>Variation</i>	Sæt musik på, der kan skabe en stemning i rummet.
<i>Tips</i>	Udfør opgaven i starten af dagen.
<i>Videodemonstration</i>	https://www.powtoon.com/c/eA5pN2wimE2/1/m

Kan der være æstetik i en online skole?

Af Joshua J. Köpnick og Rosa Dahl

Vi er to lærerstuderende på 1. årgang, som var i vores første praktik over julen, hvor pandemien havde overtaget hele verden. Hverdagen var blevet forandret, og alle skulle nytænke deres praksis. Eleverne blev hjemsendt, og undervisningen gik over til at være nødundervisning. Vi ville gerne skabe en undervisning, som eleverne var motiveret for, og hvor de kunne udfolde deres kreativitet. Hvordan skaber man så en kreativ og spændende undervisning, som eleverne er motiveret for i den online skole?

Kulturarv i hjertet af Aarhus

I efteråret 2020 inden samfundet lukkede helt ned, var vi så heldige at komme på besøg i 'Den Gamle By'. Efter besøget blev vi inspireret til at fordybe os mere i æstetiske lærerprocesser, og hvad det gør for en undervisning.

På Viborgvej i Aarhus C kan man ikke undgå at spotte 'Den Gamle By' et centralt museum omringet af botanisk have og bylivet. Det er et levende frilandsmuseum, hvor man træder ind i en tidslomme fra forskellige perioder i den danske historie. Man oplever de skæve brosten, duften fra bageriet og stemningen nede fra ølkælderen, hvor brygmestre brygger øllene på livet løs og gerne uddeler en smagsprøve, som er en fryd for ganen. Museet er delt op efter perioder, dem man kommer helt tæt på, når man besøger de små gader. Bag hvert gadehjørne løber der postdrengene rundt med post til byens borgere. Personalet er nemlig klædt i tøj, der passer i tidsperioden, de taler og agerer i tidens ånd. Om man så kigger ind i smedjen, står der svedende mænd, der er i fuld gang med at producere hestesko over åben ild. Eller om man skal forbi konditoriet *Café Bronnich* i Tårnborghuset og forkæle den søde tand med traditionelt bagværk.

Da vi besøgte 'Den Gamle By' som observerende gæster, havde vi fokus på, hvordan de brugte æstetiske virkemidler til at motivere gæsterne og især børnene. Her blev vi særligt optaget af den levende fortælling og om at leve sig ind i en rolle for at få en forståelse for det borgerlige liv i den pågældende tidsperiode. Tanken om at leve sig ind i et materiale for at få en større forståelse for emnet. Mon dette vil kunne øge motivationen?

'Den Gamle By' rummer kulturarv og æstetiske udtryk fra 1800-tallet frem til 1970'erne, et besøg man ikke vil være foruden.

Motivation i en online skole

"*Motivation udspringer først og fremmest af de forskellige situationer, som elever handler i, og hvor de er intentionelt rettet mod noget*" (Vejleskov, 2009, side 51). Målet er at læreren kan opnå motivation hos eleverne, så de er interesseret i indholdet i timen. For at læreren kan skabe en aktiv deltagelse i undervisningen, skal eleverne være motiveret.

På vores besøg i 'Den Gamle By' oplevede vi, at byen kunne inkludere alle slags gæster, både unge som gamle. Rummet skaber plads til at, alle lige meget hvilken viden de har i forvejen, kan få en oplevelse og lære noget nyt, på en anderledes måde. Her læser man ikke kun om det i en lærebog som i den traditionelle undervisning, men får lov til at opleve det på sin egen krop. Dette kan skabe en oplevelse af interesse.

Paul Pintrich (2003: 672) definerer fem aspekter, der fremmer motivation i undervisningen. Det er oplevelsen af *mestring*, *kontrol*, *interesse*, *værdifuldhed* samt *mål og ansvar*. Eleven oplever *mestring*, når han/hun er i stand til at udføre opgaven. Det skaber engagement at være dygtig til noget. Oplevelsen af *kontrol* kommer i spil, når eleven selv er årsagen til at det lykkes. *Interesse* skaber læring, når eleven er nysgerrig indenfor emnet og der er variation i undervisning. Undervisningen opleves som relevant og brugbart, når den er *værdifuldt* for eleven. Til sidst nævnes *mål og ansvar* der gør, at det er realistisk for eleven at både overskue og gennemføre opgaven (Brodersen, Hansen og Ziehe, 2015, side 123).

En opgave der skal motivere, skal altså indeholde nogle af disse aspekter for at opnå elevens fulde deltagelse.

Scenariebevidsthed og rollespil

Den æstetiske læreproces indeholder mange forskellige veje at gå, men det essentielle er, at man stimulerer sanserne og oplever læring på en anden måde, end den traditionelle undervisning.

Scenariebevidsthed kan være en del af planlægningsfasen, hvor læreren overvejer, hvilken læringsvej der skal bruges for at skabe god og effektiv undervisning. Den læreproces læreren vælger, kan fx være en øvelse, hvor eleverne skal forstille sig, hvordan et scenarie vil udspille sig eller portrættere en anden i dramaarbejdet. Dette vil give en nærværsoplevelse og skabe plads til refleksion over andres situation. I centrum er det kropslige, som kan fremme elevernes virkelyst og være meningsgivende for dem. (Brodersen, Hansen og Ziehe, 2015, side 126).

Under scenariebevidsthed skelner man mellem anticipation og prøvehandlinger. *“Den anticiperende person forholder sig afprøvende til forskellen mellem her og nu og hvad nu hvis, og han tilsætter en kendt situation dramatisk energi ved at fantasere over flere mulige udviklingsforløb, scenarier”* (Brodersen, Hansen og Ziehe, 2015, side 132). Her vil der være plads til at videreudvikle på en kendt situation, og være med til at skabe karakternes udvikling i andre positioner.

Prøvehandlinger lægger tæt op ad anticipation, men er mere fokuseret på det personlige integrerereren, hvordan man beslutter sig for at handle eller ikke at handle i sit eget liv.

Hvilket var nogle elementer, som vi oplevede fra besøget i 'Den Gamle By', dem vil vi gerne tage med videre. Derfor har vi valgt, at eleverne skal leve sig ind i nogle roller. Eleverne skal forstille sig, hvordan karakteren vil klæde sig, snakke og handle, ud fra det de har læst om karaktererne i en givet bog. De skal forstille sig, hvordan scener der ikke er sket, vil komme til at forløbe. Egenskaben til at sætte sig i andres perspektiv og forstå hvad de tænker og føler, vil styrke empatien for andre.

Drama skaber empati

I øvelser med drama, vil man kunne arbejde med at portrættere en anden og en andens problematikker i livet. For at kunne dette, må deltageren først tænke over egne oplevelser og tilføje dem i andres situationer. Det vil kunne skabe en forståelse for en ny figur, hvis livshistorie er genkendelige, men anderledes fra en ens egen. I processen for at udvikle os fra at se dem ude fra og til at kunne forstå dem. Udviklingen vil gå fra:

”vi føler som os” →

”vi føler som dig” →

”vi ved, hvordan du føler og hvorfor, men vi er ikke dig”

Denne udviklingsproces kvalificerer empatien, hvor man fra at være styret af tavs viden bliver i stand til at reflektere emotionelt og adskille sig fra den anden, for at kunne forstå den andens perspektiv (Austring og Sørensen 2006, side 193-194).

Hvis man læser en bog, får man ofte et stort kendskab til bogens hovedpersoner og dem der fylder meget i deres liv. Man kan nogle gange blive følelsesmæssigt fanget i en roman og tænke: ”Nej, nej – hvorfor gør hovedpersonen dette...” Disse tanker kommer i takt med, at forståelsen og empatien øges for personer. Denne forståelse for karakterne vil vi gerne have frem i visuelt format, hvor det bliver udført via et skuespil.

LULAB og æstetiske læreprocesser

Lærerruddannelsen som udviklingslaboratorium for god undervisning og uddannelse (LULAB) handler om, at udvikle de didaktiske greb i undervisningen. LULAB-projektet har givet mulighed og åbnet nye døre til, hvordan man kan nytænke og skabe en anderledes undervisning, der giver plads til de sanselige indtryk. Hvis man indtænker disse aspekter, vil man kunne skabe en æstetisk undervisning. Arbejdsmetoden er noget andet end det klassiske skrivebordsarbejde, det vil give plads til at eleverne vil kunne udfolde sig på andre kompetenceområder. Det har været en spændene udfordring at skulle skabe en æstetisk øvelse, i den online praktik vi havde. Dette benspænd gav mulighed for at nytænke ens praksis og overveje andre didaktiske veje at gå.

Æstetik i den online skole

'Den Gamle By' gav inspiration til at gå videre med scenariebevidsthed, hvor man sætter karakterne i spil for at få en forståelse for deres handlinger.

Vi valgte, at eleverne skulle lave en nyhedsudsendelse, hvor de skulle spille karaktererne fra den roman, som de lige havde læst færdig i klassen. Dog måtte de i stedet også skrive en bagsidetekst. Eleverne fik altså muligheden for, selv at vælge drama til. Dette kan også være en af grundene til, at det lykkes for de elever der påtog sig denne opgave, da de var motiveret for den.

Når det kan lykkes med æstetiske øvelser for nogle af eleverne, i en online praktik, bliver det helt sikkert noget, som vi kommer til at bruge mere i fremtiden, da det ikke er mere omstændigt end hvad man gør det til. Men dertil må man også tilføje, at der også kan være nogle udfordringer. Det kan fx nogle elevgrupper, som man kan komme til at ekskludere, i takt med man vil inkludere alle. Det var nok også derfor, at nogle elever valgte denne opgave fra.

At skulle spille en rolle, kan være grænseoverskridende for nogle elever. Derfor vil man med fordel kunne arbejde med dramaøvelser i klassen, inden man kaster sig ud i at filme sig selv som en rolle. Sådan kan eleverne føle sig mere trygge i et skuespil, inden det er en opgave der skal afleveres. Som skriveøvelser inden der skal skrives afleveringer.

Hvis vi havde været i en fysisk skole...

Først og fremmest synes vi, at det er muligt at skabe en undervisning med elementer fra det æstetiske læreperspektiv i en online skole. Det kræver dog en klar og tydelig kommunikation, både blandt lærer og elev, men også mellem eleverne som arbejder i grupper, for at få det til at lykkes.

Men når det så er sagt, skaber det fysiske rum for at deltage en helt anden form for nærværsoplevelse, som overtrumfer alt andet. Hvis vi havde været i en fysisk praktik, vil man kunne øve dramaøvelser med eleverne. Det kunne fx være improvisationsteater, hvor eleverne agerer på vegne af sin karakter, men ikke har et script. Denne øvelse vil fx ikke kræve så mange lektioner, som vores øvelse kræver, da

eleverne skal bruge tid på at øve, planlægge, filme og til sidst klippe samme til et færdigt produkt.

Hvis eleverne havde været samlet i et fysisk rum, vil de kunne opleve hinanden i spillet. Både dem som agerende skuespillere, men også tilskuerne ville kunne få en anden oplevelse. Eleverne havde måske været i stand til at indleve sig dybere i den rolle, som de spillede, og dermed karakteren bag rollen. De kunne opleve et bedre billede af karaktererne ved småting som en krammer eller en live reaktion i sig selv. Eleverne vil kunne øve samspillet og få en større nævers oplevelse. Derudover vil det sociale aspekt i at kunne øve, filme og hjælpe hinanden videre, være en gevinst for fællesskabet.

Konklusion

Gennem projektet med LULAB og besøget i 'Den Gamle By', og det følgende arbejde med æstetiske læreprocesser kunne vi mærke, at det kunne styrke motivationen hos eleverne. De anderledes arbejdsformer skaber muligheder for, at andre kompetencer kommer i spil fx kreativitet, fantasi og empati. Gennem vores praktik der foregik online, har vi afprøvet nogle af de æstetiske virkemidler. Dette lykkes bl.a. med en nyhedsudsendelse, som eleverne skulle filme, ud fra en bog de havde læst. Dog går nogle af elementer tabt gennem skærmen, da man fx ikke på samme måde kan få en nærværsoplevelse.

Øvelse: Nyhedsudsendelse

Efter vores besøg i 'Den Gamle By' ønskede vi at kunne bruge nogle af deres værktøjer til at skabe en spændene undervisning, som eleverne var motiveret for.

Øvelsen er lavet i forbindelse med afslutning af forløbet 'Ondskab', hvor eleverne havde læst ungdomsromanen '*Dig og mig ved daggrø*'. I romanen begår de to hovedpersoner, som er kærestere, selvmord. Bogen er fortalt med to parallelle historier, hvor hun fortæller om dengang hun var i live, og hvad der så gjorde, at de endte med at begå selvmord. Samtidig er hun til stede i bogen som et slags genfærd, der følger venner og familien efter døden.

Øvelsen var derfor, at eleverne i grupper skulle lave en nyhedsudsendelse om selvmordet. Her

skulle de spille nyhedsværter, politimesteren der efterforsker selvmordet, pårørende eller andre relevante personer. Det skulle filmes og sætte sammen til et indslag.

Litteraturliste

Austring og Sørensen (2006): Æstetik og læring. Hans Reitzels Forlag.

Brodersen, Hansen og Ziehe (2015): Oplevelse, fordybelse og virkelyst, 1.udg. Hans Reitzels Forlag.

Bilag 1. Øvelse

Titel på øvelsen: Nyhedsudsendelse.	
Tid	To-tre lektioner.
Rekvisitter og rammer	<ul style="list-style-type: none">- Kamera der kan filme.- Computer der kan redigere.- Gerne udklædningstøj, til at skabe en mere levende fortælling.
Antal deltagere	Mellem 3-4 deltagere i hver gruppe.
Aldersgruppe for deltagere	Udskolingen.
Velegnet i forhold til fag	Humanistiske fag.
Formål/hensigt	Fremmer kreativitet, empati, fantasi og scenariebevidsthed.
Beskrivelse <p>Der skal filmes et nyhedsindslag, hvor eleverne skal være tv-værter, pårørende, eksperter osv. Indholdet skal forholde sig til fakta og rigtige begivenheder i bogen. Indblikket fra nyhedsudsendelsen skal sendes ud til nogle, der ikke har læst bogen endnu og give en forståelse for handlingerne i bogen.</p> <p>Nyhedsudsendelsen skal indeholde en miljøbeskrivelse, som viser at eleverne har en forståelse for karakterens situation. Derudover skal optagelsen indeholde en tydelig beskrivelse af karakterens udtryk, hvordan ser de ud og hvordan taler de. Der skal være 4 direkte nedslag i bogen, som sætter rammen for, hvad der sker i romanen.</p> <p>Nyhedsudsendelsen skal være informerende, objektiv og holde sig til bogens indhold. Man må gerne digte videre på karakterens ageren, men den skal holde sig til personkarakteristikken.</p>	
Variation	I stedet for at bruge nyhedsudsendelse som genre, kan man vælge at gå andre veje: <ul style="list-style-type: none">- Dokumentar omkring kvinderne under 2.verdenskrigen i historie- Debat om fx Skal Danmark skal være en del af EU i samfundsfag- Udvælge en scene fra bogen og indspille den- Improteater eller andre teaterøvelser
Tips og særlige opmærksomheder	Mest oplagt at gøre i slutningen af et forløb med en bog, som afslutning og opsamling på forløbet.
Videolink til praktisk demonstration	https://drive.google.com/file/d/19232KQAqBhL-YXidyJrt-FuF4ISYZ2uCA/view?usp=sharing

Æstetisk læring i den virtuelle undervisning

Af Selina Metin og Selma Herskind Christensen

Eleverne i folkeskolen har været hjemsendt de seneste 4 måneder. De har været nødsaget til at sidde isoleret og modtage skærmundervisning uden det sociale afbræk de normalt har mellem undervisningen. Vi har erfaret at brugen af æstetiske aktiviteter i den virtuelle undervisning er afgørende for elevernes trivsel, motivation og læring, da eleverne kan komme væk fra skærmen og i stedet bruge deres sanser og kreativitet med det faglige.

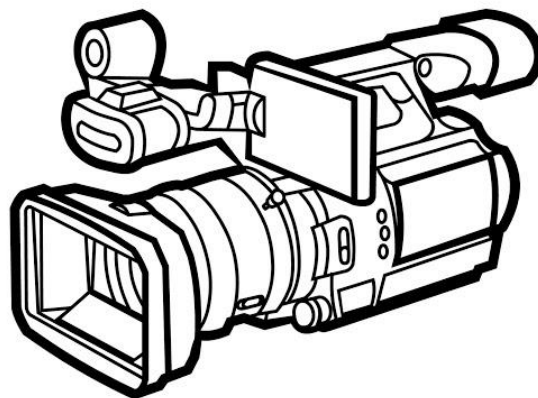
Æstetik som afveksling fra skærmundervisning

Vi har været i online praktik i en 6. klasse på Skovvangskolen i dansk under coronanedlukningen. Eleverne modtog skærmundervisning fra kl. 8-14 hver dag. Vi erfarede derfor at der var behov for afveksling fra den traditionelle undervisning med tavleundervisning som under nedlukningen var erstattet med fælles oplæg på Meet. Vi fandt hurtigt ud af at brugen af æstetiske aktiviteter var afgørende for elevernes motivation i den virtuelle undervisning, da aktiviteterne foregik væk fra skærmen og på den måde fungerede som et afbræk fra det virtuelle. I det almindelige klasserum er eleverne vant til at være i dialog med både lærer og elever, og det er lettere at få deres opmærksomhed. Vi oplevede at eleverne var mere tilbøjelige til at zone ud når undervisningen foregik for meget foran skærmen og de var lettere tilbøjelige til at miste koncentrationen. Vi erfarede at inddragelsen af de æstetiske øvelser gjorde eleverne mere engagerede i det faglige, da det fertiliserede rammerne for et kreativt rum hvor eleverne kunne bruge deres sanser og være selvbestemmende i det faglige.

Kamera og lyd

Tilbage i 2020 blev vi sendt ud på kulturinstitutionen, Aarhus Billed- og Medieskole. Her fik vi lov til at overvåge en time med en 6. klasse fra Samsøgades skole. Timen gik ud på, at de skulle lære at skabe en film på bestemt tid. De havde frie rammer, og blev delt op i grupper. Vi snakkede løbende med deres daværende lærer fra kulturinstitutionen, hvor han forklarede os, hvor vigtigt det var, at give eleverne frie tøjler. På den

måde ville eleverne skabe deres egen læring ved brug af deres omgivelser og sanser. Eleverne fik lov til at mærke kameraet og bruge deres kreativitet. Gennem denne øvelse, blev alle deres sanser aktiveret. De mærkede hvordan kameraet virkede. De kiggede på forskellige locations. De lyttede til en masse forskellige sange og lyde og de satte en masse tanker i gang på hinanden, ved at samarbejde og klippe filmen sammen til sidst. Denne æstetiske øvelse ville komme til at inspirere os meget i vores daværende praktik.

-Billedet stammer fra Google.dk

Deltagelse og motivation

Elevernes faldende deltagelse og motivation var det, man hørte mest om i nyhederne tilbage i 2020, da den virtuelle undervisning startede. Dette oplevede vi også utroligt tydeligt, da vi var i praktik på vores daværende praktikskole. Her kunne vi hurtigt mærke, at en stor del af eleverne i vores 6. klasse manglede motivation til at kunne klare sig igennem dagens time. Teoretiker, Lillian Buus, er ekspert indenfor området, virtuel undervisning. Hun mener, at læring sagtens kan skabes væk fra skærmen, og at den skal skabes med forskellige former for arbejdsmetoder. (Trier 2021). Dette havde vi altid i baghovedet, da vi planlagde vores undervisning. Ud fra vores løbende elevsamtaler med eleverne fandt vi hurtigt ud af, at eleverne mente, at der manglede noget sjovt og anderledes i timen.

"jeg er træt af at sidde foran skærmen og svare på opgaver. Kan vi ikke lave noget andet?"

- Dette udtrykte en elev fra Skovvangsskolen. Eleverne gav, i vores løbende elevsamtaler, udtryk for et ønske om, at lave noget kreativt og noget, som ikke skulle foregå foran skærmen.

Æstetiske læringsprocesser

Æstetik er noget, som ikke kun kan bruges i de kreative fag. Med nedlukningen af Danmark og

starten på den virtuelle undervisning, skulle folkeskolelærerne tænke i helt nye rammer. Æstetiske læringsprocesser kan bruges i forskellige timer og på forskellige måder. Flere undersøgelser har påvist at inddragelsen af æstetiske læringsprocesser kan påvirke elevernes udvikling, når det omhandler deres læring i nuet og i fremtiden. Sine Tonsberg, som har skrevet en artikel om æstetiske læreprocesser (Tonsberg 2015), forklarer, at æstetik og æstetiske læreprocesser både består af indtryk og udtryk.

"Et indtryk er fx, et teaterstykke eller en kunstudstilling. Udtryk er, når vi selv har fingrene i materialerne og bearbejder vores oplevelse ved at skabe noget nyt." – Signe Tonsberg

At give eleverne en oplevelse af et bestemt emne, og herefter at se dem skabe noget nyt ud af dette, var en kæmpe succes for os. Gennem vores daværende praktik arbejdede vi med forløbet billedanalyse. I dette forløb inddrog vi en masse æstetiske øvelser, hvor eleverne fik lov til at bruge deres kreativitet og arbejde ud fra deres egne tanker. Ud af de mange æstetiske øvelser, som vi inddrog i vores undervisning, var der én øvelse, som fungerede utroligt godt. Denne øvelse er inspireret af vores dag hos Aarhus Billed – og Medieskole. Vi fik en masse positiv feedback for øvelsen, både fra eleverne, men også fra vores praktiklærer fra Skovvangs skolen.

"En æstetisk læreproces er en kreativ proces, hvor børnene bearbejder indtryk og skaber æstetiske udtryk for herigennem at udvikle ny forståelse." – Lektor Mere Sørensen.

- Billedet stammer fra Letliv.dk

Øvelsen gik ud på, at eleverne skulle ud og gå en tur. På deres gåtur skulle de vælge et stykke musik nummer, som de kunne lytte til. Herefter skulle de tage et billede af noget, som de kunne forbinde med det valgte musiknummer. Dvs. at de skulle tage et billede af noget, som viste den stemning de kom i, når de lyttede til musikken. På den måde kunne eleverne få lov til at bruge deres krop og kreativitet. Peter Brodersen, som er ekspert indenfor æstetisk læring, siger også at "(...) *æstetik i undervisningen karakteriseret ved situationer, hvor elever skal sanse og fornemme noget(...)*". Eleverne fik hele timen til dette, og herefter skulle de også besvare nogle få spørgsmål til dagens opgave. Da vi afsluttede dagens time, fik vi, som tidligere skrevet, positivt respons fra eleverne. Flere af dem kunne ikke stoppe med, at fortælle os om deres gåtur og vise deres billeder til os. Vi valgte herefter, at trække nogle af eleverne ind til et andet forum og spurgte dem om, hvad der helt nøjagtigt fungerede godt for dem.

"Gåturen var dejlig! Jeg har gået vildt langt da jeg bare ville finde noget der passede til min sang! Kan vi ikke lave samme øvelse i morgen?"

– Dette udtrykte en elev fra skovvangsskolen da vi snakkede individuelt med hende. Derfor mener vi netop også, at denne øvelse, er et godt eksempel på, hvordan eleverne kan arbejde selvstændigt ved brug af æstetiske læreprocesser.

Hvad vi tager med os i egen uddannelse og skolesammenhæng

De erfaringer vi har gjort os med brugen af æstetiske aktiviteter, har ikke kun lært os, hvor nyttigt det er i en virtuel sammenhæng men også, hvor nyttig inddragelse af æstetik er i den fysiske skole. Da forberedelsestiden for lærere i folkeskolen i dag er knap, kan det godt være udfordrende at få tid til at planlægge æstetiske aktiviteter i så høj grad som man vil ønske. Det kan være tidskrævende at skulle finde på kreative aktiviteter sent om aftenen inden næste dag. Vi foreslår derfor at dele afprøvede aktiviteter med hinanden på lærerværelset, så man har dem liggende til inspiration til undervisningen.

Litteraturliste

Kvan. Brodersen, Peter. 2017, *Læring gennem æstetisk virksomhed*.

Tonsberg, Signe. 2015, *Er æstetik en løftestang for læring?*

Trier, Maria B. 2021, *Fjerundervisning: Forskerens fem gode råd*

Titel på øvelsen: Lyt og føl dig frem.

Tid	Øvelsen tager cirka 50 min.
Rekvisitter og rammer	Eleverne skal have adgang til et kamera og høretelefoner. Denne øvelse kræver rolige omgivelser.
Antal deltagere	Øvelsen er individuel.
Aldersgruppe for deltagere	12 år og op.
Velegnet i forhold til fag	Øvelsen er både velegnet til sproglige fag samt de kreative fag.
Formål/hensigt	Øvelsens mål er at eleverne kan arbejde selvstændig samtidig med, at de får skabt et produkt ved brug af deres kreativitet, fantasi og viden.
Beskrivelse	<p>Opgaven går ud på at eleverne skal gå en lang tur, hvor de skal vælge en sang også derefter finde noget, som giver dem en oplevelse og kan forbindes med den sang, som de lytter til. De skal herefter tage et billede af det de har valgt som kan forbindes med sangen.</p> <ul style="list-style-type: none">• 1) Lyt til opgavebeskrivelsen 2) tag tøj på og gå udenfor 3) Find din sang 4) Gå en lang tur og find noget som du forbinder med sangen. 5) Tag et billede af den.
Variation	Skulle øvelsen udføres fysisk, kunne man dele klassen op i grupper så eleverne ville kunne lære, at samarbejde. Herefter skulle grupperne udvælge én sang, som de ville bruge på deres gå tur på skolen. Derefter kunne de tage en masse billeder i stedet for et enkelt, så de til sidst kunne de skabe en planche, hvor de ville udføre en lille fremlæggelse for resten af klasse. Til fremlæggelsen kunne de begrunde, hvordan og hvorledes billederne, sangen og temaet hænger sammen.
Tips og særlige opmærksomheder	Opmærksomhedspunkter der kan hjælpe til gennemførelse af øvelsen. Læreren skal være opmærksom på gruppeopdelingen, da eleverne skal kunne arbejde sammen i denne øvelse.
Videolink til praktisk demonstration.	Link til videodemonstration: https://youtu.be/0OrfZAjctzc

Dilemmabaseret undervisning bag en skærm

Af Patrick Kyed Jespersen, Josefine Krøl Larsen & Emma Svarre

Et besøg i Den Gamle By behøver ikke nødvendigvis at være lig med at se på gamle huse og levn fra en svunden tid. Tværtimod kan det blive en æstetisk oplevelse, hvor dilemmabaseret formidling er i fokus. Dette fik vi lov til at opleve, da vi i december 2020, tog med en 7. klasse i Den Gamle By, hvor vi fik indblik i en æstetisk undervisningssekvens i form af dilemmabaseret rollespil om Slesvig-Holsten.

1920-Genforeningen i Den Gamle By

Da vi besøgte Den Gamle By, observerede vi en 7. klasse, som var på besøg i forbindelse deres tysk-undervisning. Her skulle de opleve en dilemmabaseret undervisning om genforeningen af Slesvig-Holsten i 1920. Eleverne var forud for besøget blevet undervist i Sønderjyllands historie, i national identitet, De Slesvigske Krige og Den Danske Bevægelse, derfor havde eleverne en grundforståelse for emnet. Klassen blev inddelt i fire familier i og omkring datidens Flensborg. Hver gruppes familie havde forskellige socioøkonomiske og kulturelle baggrunde og bevæggrunde, som på den måde at indflydelse på deres valg. Eleverne blev præsenteret for de forskellige overvejelser som familierne gjorde sig. Hver familie var udklædt i form af forskellige hatte, hvilket skulle symbolisere den familie, og den rolle som de skulle påtage sig. Med udgangspunkt i familiehistorierne skulle eleverne beslutte, om deres repræsentative familier skulle stemme dansk eller tysk. Hver familie skulle præsentere en kort brandtale, der inddrog deres synspunkter. Efter afstemningen var der tid til dialog og refleksion.

Dilemmabaseret formidling

I løbet af undervisningssekvensen i Den Gamle By blev det klart for os, at dilemmabaseret undervisning var en helt speciel måde at arbejde på med æstetiske læringsprocesser på. Gennem observationer og samtaler med eleverne, samt underviseren Marianne Bager fandt vi frem til, hvordan det æstetiske aspekt i undervisningen fremhæver engagementet og motivationen, samt hvordan der igennem dilemmabaseret undervisning og

rollespil bliver rum til at arbejde med elevernes oplevelse, fordybelse og virkelyst.

“Det er en sjov måde at gøre det på, da man forstår opgaven og historien på en anden måde - det føles mere ægte” (elev 7. klasse). Det var interessant have dialoger med eleverne i 7.klasse, der flere gange udtrykte stor begejstring for arbejdsformen og den måde som Marianne formidlede opgaven. Det dilemmabaseret forløb ramte med sin grad af elevinvolvering ned i elevernes egne følelser og nationalforståelse, hvilket igangsatte dialog og refleksion hos eleverne. Det satte grobund for eleverne kan reflektere over nationalitets-spørgsmål, identitet, propaganda, landegrænser, historiebevidsthed, relationen mellem fortid, nutid og fremtid og meget mere.

Æstetiske læringsprocesser

Dilemmabaseret formidling bygger på teorier om æstetiske læreprocesser, det vil sige at den proces, der sættes i gang, giver deltagerne en praktisk-æstetisk erfaring. Det at noget opleves gennem sanserne er det essentielle i æstetisk læring. Teorier om æstetiske læreprocesser fremhæver alle det faktum, at en æstetisk oplevelse altid vil påvirke menneskets følelser, tanker og erindringer. Jo flere sanser, der påvirkes, desto større er påvirkningen. I forbindelse med æstetisk undervisning taler man om tilsigtede og utilsigtede oplevelser. Når det handler om æstetiske læringsprocesser i dilemmabaseret formidling og tilsigtede æstetiske oplevelser er det vigtigt at have for øje for at skabe rum til analyse og refleksion for elever. Formidleren eller underviseren skal i den

forbindelse gøre det klart for sig selv, hvad målet er med undervisningen, samt de praktisk-æstetiske oplevelser og aktiviteter, der indgår i undervisningen. Ved at lave dilemmabaseret forløb, der rammer ned i elevernes følelser og etik, kan man danne en god grobund for gode væsentlige samtaler og et flerstemigt klasserum (Den Gamle By, 2017).

Dialogiske redskaber – rollespil

Da vi, som lærerstuderende, selv skulle prøve kræfter med at tilrettelægge et forløb på vores praktikskole, var det med stærk inspiration fra vores besøg i Den Gamle By. Vi var slet ikke i tvivl om, at vi selv ville forsøge at inddrage æstetiske læringsprocesser og dilemmabaseret undervisning i vores praktik. Udfordringen lå i, at vi som alle andre, var nødsaget til at undervise bag en skærm grundet anden bølge af corona-nedlukningen. Så spørgsmålet var hvordan formår man at skabe æstetisk undervisning bag en skærm?

Vores didaktiske hensigt var at skabe et dialogisk og flerstemigt virtuelt klasserum, hvor der var plads til fordybelse og indlevelse igennem forskellige æstetiske opgaver over platformen, Meet. Vi forsøgte at inddrage dialogiske redskaber for at fremme mundtligheden i det virtuelle klasserum jf. Olga Dysthes redskaber såsom *dialogisk refleksion i grupper og rollespil* (Dysthe, 1997). Med inspiration fra Den Gamle By kastede vi os ud i dilemmabaseret formidling og rollespil.

Som observeret i Den Gamle By, kastede vi os ud i dilemmabaseret undervisning. Vi havde et forløb omkring det gode ungdomsliv samt hvilke dilemmaer og pres, der måtte opstå i den sammenhæng. Dette gav anledning til to undervisningssekvenser med inspiration af fra Den Gamle By. Øvelsen blev udført i grupper, som her skulle argumentere for- eller imod karakterer. Klassen blev herefter delt op i to synspunkter, hvorefter at de fik tid til at lave research og kommet på kløgtige argumenter. Efter at eleverne havde fået tid til at forberede sig, skulle de herefter debattere i plenum. Der var frit rum til at afbryde hinanden, der var ikke en formel ramme for debatten. Eleverne skulle derimod bryde ind og på bedste vis argumentere for- og imod andres synspunkt.

Øvelsen skulle jf. *fælles mål* i dansk være med til at forberede eleverne til demokrati samt elevernes empati skulle gerne blive udvidet, i kraft af, at de skulle påtage holdninger som muligvis ikke var tilsvarende deres egne. Dermed kan man sige at det skabte et selvstændigt dannelsesaspekt.

Formålet for øvelsen var at eleverne skulle se emnet fra et andet perspektiv, og dermed bruge den dobbelte dialog, hvorved at de tog deres forkundskaber med sig, og samtidig distancerede de sig for at se denne rolle fra det andet perspektiv. På den måde kunne eleverne være med til at udvikle deres substantielle engagement, og deltage som aktive medaktører i dialogbaseret undervisning i det virtuelle rum. Dilemmabaseret rollespil giver eleverne mulighed for at påtage sig en rolle som sikker, indlevelse, oplevelse og virkelyst.

At skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst

Æstetisk læring handler, som tidligere nævnt i artiklen, om den kundskab man får gennem sanser, følelser og oplevelser. Som lærer kan man didaktisk rammesætte sin undervisning, så der skabes viden gennem sanserne, følelserne og oplevelse, så det giver eleven mulighed for at være aktivt handlende i sin egen læreproces. Eleven *inddrages* som én, der *bidrager* til at skabe betydning. Ifølge Austing og Sørensen handler æstetiske læringsprocesser om hvordan det sanselige udgør en selvstændig dimension af oplevelsesmæssig og erkendelsesmæssig karakter (Austing & Sørensen, 2006). Der er de sidste par år kommet mere fokus på det æstetiske i folkeskolen. I Folkeskolens Formålsparagraf står der *"folkeskolen skal skabe rammer for oplevelse, fordybelse og virkelyst, så eleverne udvikler erkendelse og fantasi og får tillid til egne muligheder, herunder baggrund for at tage stilling og handle"* (Børne- og Undervisningsministeriet, 2020). Æstetiske erfaringer kan kaste et andet lys på indholdet end de empiriske, teoretiske og moralske erfaringer. De kan efterlade spor af enten parring, skønhed eller fremmedhed hos eleven (Brodersen, 2017). Vi ser det derfor som vores pligt, som kommende lærere, at inddrage æstetiske læringsprocesser, kulturinstitutioner og eksterne læringsrum.

Æstetisk respons på den sociale distance

I denne corona-tid er det måske ekstra vigtigt at have fokus på sanseligheden og nærværet. Det er relevant for at kigge på, hvordan æstetisk respons på den sociale distance kan skabe nye didaktiske muligheder for undervisningen og organiseringen af skolen – som den ser ud lige nu. Skolen har mange muligheder for at inddrage og arbejde med æstetisk respons på den social distance gennem brug af eksterne læringsmiljøer og æstetiske læreprocesser. Vi skal bruge naturen, kulturen og de eksterne læringsmiljøer som en mulighed for nye forståelser af sammenhænge på tværs. Her vil inddragelse af museerne og kulturinstitutionerne være en oplagt mulighed for at give eleverne sanselige oplevelser, der netop kompenserer for den manglende fysisk kontakt under nedlukningen, og samtidig rejse etiske og essentielle spørgsmål og dilemma (Knudsen, 2020).

Vigtigheden af æstetiske læringsprocesser og eksterne læringsrum

Takket være LULAB-projektet har vi fået øjnene op for vigtigheden af æstetik som et begreb i og som tilgang til undervisningen. Vi har, under LULAB-projektet, fået kendskab til en masse konkrete æstetiske øvelser, didaktiske planlægningsmodeller og kendskab til en masse forskellige eksterne læringsrum rundt i hele Østjylland. Vores fokus har været på dilemmabaseret formidling, hvor vi igennem vores besøg i Den Gamle By og med vores snak med Marianne Bager fået en masse redskaber til selv at kunne bruge det i praksis. Det har

været et spændende og lærerigt forløb, og vi har opbygget et bagkatalog, som vi kan tage med videre i vores lærerliv.

Dilemmabaseret argumentationsøvelse i praksis

Vores konkrete øvelse er direkte taget fra vores praktik, og den er allerede kort blevet beskrevet i tidligere i artiklen. Øvelsen bygger på tanker om dilemmabaseret formidling, herunder rollespil, og Olga Dysthes tanker om det flerstemmige klasserum. Kort sagt går opgaven ud på at eleverne skal arbejde i samarbejde i grupper om et dilemma, hvor efter de skal argumentere for et tildelt synspunkt i en debat. Inden eleverne får præsenteret opgaven, vil de opleve et anslag, der skal pirre elevernes lyst til opgaven. Anslaget har til opgave at bygge bro til øvelsens indhold. Et dilemmabaseret rollespil handler om at eleverne skal kunne identificeres med dilemmaet. Dilemmaet bliver ofte skabt for at sætte fokus på en bestemt tendens eller situation i samfundet. I denne sammenhæng handler det om "generation præsentation" og det at være ung i det senmoderne samfund. Den dilemmabaseret øvelse skaber grobund for yderligere refleksion og dialog omkring "Debatten om det gode ungdomsliv" og identitetsspørgsmål. Øvelsen kan være en indledende eller afsluttende øvelse på et forløb omkring "Debat om det gode ungdomsliv". Øvelsen og tankerne bag den vil blive udformet i "*design for øvelse*", hvor der også vil være et link til en præsentation af øvelsen.

Bibliografi

- Austring, B. D., & Sørensen, M. (2006). *Æstetik og læring - grundbog om æstetiske læreprocesser*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Brodersen, P. (2017). *At lære igennem æstetisk virksomhed* (Årg. 107). KvaN. Børne&Undervisningsministeret. (2020). *Folkeskolens formål*. Hentet 12. april 2021 fra uvm.dk: <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal>
- Den Gamle By, A. (2017). *Metodekatalog - Historie fortalt igennem dilemmabaseret formidling*. Hentet 13. april 2020 fra dengambleby.dk: https://www.dengambleby.dk/fileadmin/Planlaeg/Undervisning/Dilemma/Metodekatalog_Dilemma_Historier_om_Danmark_DK_opslag_2018_final.pdf
- Dysthe, O. (1997). *Det Flerstemmige Klasserum*. Klim.
- Knudsen, D. E. (30. april 2020). *Æstetisk respons på den sociale distance*. Hentet 13. april 2021 fra Folkeskolen.dk: <https://www.folkeskolen.dk/1841839/aestetisk-respons-paa-den-sociale-distance>

Del B – design for øvelsen

Titel på øvelsen: <i>Dilemmabaseret argumentation</i>	
Tid	Øvelsen tager ca. 90-120 minutter
Rekvisitter og rammer	Øvelsen kan foregå i et klasselokale. Eller et andet rum, der kan forvandles til et debat-lignende lokale.
Antal deltagere	Øvelsen kan udformes i grupper af 4-5 elever, så en hel klasse kan deltage. Halvdelen af klassen argumenter for et synspunkt og den anden del for et andet.
Aldersgruppe for deltagere	Øvelsen egner sig for elever i udskolingen, idet de begynder at modtage karakter i skolen.
Velegnet i forhold til fag	Øvelsen er velegnet til dansk, samfundsfag og evt. historie.
Formål/hensigt	Fx fremmer kreativitet, logisk tænkning, samarbejde, mundtlighed, udvider elevernes empati og argumentation.
Beskrivelse Et dilemmabaseret rollespil handler om at eleverne skal kunne identificeres med dilemmaet. Dilemmaet bliver ofte skabt for at sætte fokus på en bestemt tendens eller situation i samfundet. I denne sammenhæng handler det om "generation præsentation" og det at være ung i det sensamfund. Dette kan være en indledende eller afsluttende øvelse på et forløb omkring "Debat om det gode ungdomsliv". Eleverne skal se et pirrende anslag, der bygger bro til indholdet for øvelsen. Derefter deles klassen op i grupper af 4-5 personer, hvorefter hver gruppe får uddelt et synspunkt som de skal arbejde med (50 % for og 50 % imod). Efterfølgende kommer de tilbage til det fælles klasserum (fysisk eller virtuelt), hvor debatten starter. Afslutningsvis samler man op på øvelsen og tydeliggør hvilke tanker der lå bag øvelsen.	
Variation	Øvelsen kan variere ved at lave konkrete roller fx en forælder til en elev, der er presset i skolen, en elevrådsformand, en minister, en skoleleder mm. Dette kræver rekvisitter fx paryk, en habit mm., så indlevelsen er i fokus. Man kunne også give en ekstra twist ved at udkåre en vinder af debatten.
Tips og særlige opmærksomheder	Opmærksomhedspunkter der kan hjælpe til gennemførelse af øvelsen. Egner sig fx bedst først på dagen, sidst på dagen, i godt vejr, i et stille lokale på skolen, hvis man har adgang til en idrætssal el.a.
Videolink til praktisk demonstration	https://youtu.be/uBHvYmNjNgg

At lære indhold gennem form

Af Mette Elsgaard & Frederik Petersen

Når æstetik skal spille en rolle i folkeskolen, er det oplagt, at det skal ske i overensstemmelse med Deweys kendte slogan: "learning by doing". Denne artikel vil derfor have for øje, hvordan man som underviser kan understøtte at lære gennem æstetik, fremfor hvordan man lærer om æstetik.

Rollebaseret undervisning i Den Gamle By

I vores arbejde med æstetisk undervisning har vi haft fokus dels på rollebegrebet, hvordan indhold kan læres gennem form, og på at viden skal erfares. I denne proces har vi arbejdet sammen med kulturinstitutionen Den Gamle By i Århus. I Den Gamle By kan skoleklasser komme på besøg og blandt andet opleve en skoledag i 1864. Vi observerede en sådan undervisningssekvens, og blev inspireret og optaget af den påvirkning, det havde på eleverne, at de fik tildelt roller. Eleverne formåede at indleve sig deres roller, og på den måde blev undervisningsindholdet sekundært for eleverne samtidig med, at det blev relevant for dem, fordi det var relevant for deres rolle, for eksempel at vide, at deres far var i krig i Sønderjylland.

Vi havde en åben, hermeneutisk og induktiv tilgang til vores samarbejde med Den Gamle By. Det vil sige, vi ikke havde gjort os faste tanker om vores interesseområde forud for vores observation, men at vi i observationen blev optaget af den rollebaserede undervisningsform, som netop havde klart fokus på formen for undervisningen, men derigennem faktisk kom til at gøre indholdet aktuelt og relevant for eleverne. Hvilket vi oplevede som noget der motiverede mange af eleverne til at være deltagende og nysgerrige, både på form og indhold.

Erfaringspædagogik og de syv intelligensformer

John Dewey, er en af de pædagogiske tænkere, som man kan koble til erfaringspædagogikken. Erfaringspædagogikken appellerer til, at elever skal lære ved at erfare viden deraf sloganet: "learning by doing" (Brodersen, Laursen, Agergaard, & Gissel, 2020). Et vigtigt og nogle gange overset aspekt af denne tilgang handler om den efterfølgende refleksion over det "gjorte/erfaredede". Det er de samme centrale kategorier, der er vigtige i den æstetiske undervisning. Den æstetiske undervisning rummer et potentiale for at gøre undervisningen i folkeskolen mere aktuell og relevant for eleverne. Peter Brodersen lægger i et oplæg om æstetisk undervisning vægt på, at æstetikken skal være med til at begrebsliggøre undervisningsindholdet på en vedkommende måde. Æstetisk undervisning må altså ses som en måde at appellere til elevers forskellige intelligenser. Begrebsliggørelsen af undervisningsindholdet har til formål at gøre undervisningsindholdet tilgængeligt for eleverne ved at give det multimodal form (Brodersen, Oplevelse, fordybelse og motivation, 2020).

Den menneskelige intelligens kan ifølge Howard Gardner inddeles i syv forskellige kategorier; sproglig intelligens, logisk-matematisk intelligens, visuel-rumlig intelligens, kropslig-kinæstetisk intelligens, musikalsk intelligens, interpersonel intelligens og intrapersonel-intelligens (Bager, 2020). Den traditionelle skole- og undervisningsform appellerer i høj grad til de samme få intelligens-kategorier. Det

er i sig selv problematisk i dét, at mennesker er forskellige, og ikke alle lærer bedst gennem påvirkning af den logisk-matematiske intelligens for eksempel. Æstetisk undervisning giver i højere grad plads til, at undervisningens indhold kan formidles gennem en form, der appellerer til flere intelligensformer.

Tanker om æstetisk undervisning og corona-komplikationer

Ovenpå vores observationer fra Den Gamle By og vores forstående praktik havde vi mange spændende idéer og intentioner som desværre ikke kunne aktualiseres, da praktikken blev påvirket af corona-nedlukning i Danmark, og derfor kom til at foregå over GoogleMeet i stedet for fysisk på skolen. Dette betød af rollebaseret undervisning, som havde været en stor optagethed for os, ikke blev noget vi lykkedes med at afprøve i praksis. Vores æstetiske undervisning blev i stedet præget af at give undervisningsindhold multimodal form i det kropslige, billedlige og begrebslige (Broder-sen, Oplevelse, fordybelse og motivation, 2020). Vi vil dog kort opridse nogle af de idéer og tanker, vi havde omkring æstetisk undervisning baseret på vores oplevelser i Den Gamle By.

Noget af det vi blev opmærksomme på i relation til rollebaseret undervisning i Den Gamle By, var betydningen af kulissen for rollen; både den fysiske kulisse og den abstrakte. Dette viste sig blandt andet i form af, at Den Gamle By netop er et museum, der i sig selv er en kulisse. Ydermere havde eleverne i den observerede undervisningssekvens fået at vide, de skulle klæde sig på til rollen, og de havde i den forbindelse fået en beskrivelse af hvordan skoleelever så ud i 1864. Derfor havde vi lavet et udkast til en æstetisk undervisningssekvens, som netop skulle være rollebaseret. I en fjerdeklasse ville vi forvandle klassen til et reklamebureau. Dette skulle være formen, som skulle danne ramme om

undervisningsindholdet: Reklamer. De indledende tanker vi havde omkring dette projekt, var, at eleverne skulle tildeles stillinger, der er på faktiske reklamebureauer. Klassen skulle ende med i fællesskab at skabe deres egen reklame fra idé til færdigt produkt. Dette ville være en form, der skabte mulighed for at indholdet: de forskellige elementer af reklameforståelse og -analyse, kunne ligge gemt i formen. I kraft af, at eleverne rent faktisk skulle være aktive og producerende i deres arbejde med indholdet, ville dette også få en akut relevans for dem, og derved ville motivationen til forståelsen af indholdet kunne opstå i det behov, de havde for at bruge det.

Vores æstetiske undervisning i praktikken blev i stedet for den rollebaserede tilgang til reklame-emnet en multimodal tilgang til et digtforløb. Vi arbejdede med digte i fjerdeklasse i vores praktik, og som et led i dette forløb skulle eleverne skrive deres egne digte. Eleverne havde forinden denne undervisningssekvens arbejdet med digtgenren, stiftet bekendtskab med genretræk og forskellige digttypen. I undervisningssekvensen skulle eleverne finde inspiration i deres omgivelser, helt konkret skulle de finde forskellige ting, de kunne sanse. Da eleverne havde haft tid til at finde sanselige elementer, mødtes vi igen i det virtuelle klasserum. Da vi havde snakket om hvad, de havde fundet, fik de til opgave at skrive et digt, som skulle indeholde nogle af de sanselementer, de netop havde fundet. På den måde blev opgaven kropsliggjort for eleverne, og den muligvis meget abstrakte opgave blev i højere grad tilgængelig for eleverne. Man kan sige, at rollebegrebet også fik en lille plads i vores øvelse, i dét, at eleverne skulle være digtere, men rollen var ikke i fokus, det var multimodaliteten.

Afsluttende om æstetikens potentiale i folkeskolen

Udover vores konkrete øvelse blev æstetisk undervisning en generel opmærksomhed for os under praktikken. Vi forsøgte at give de fleste undervisningssekvenser et æstetisk udtryk, som kunne befordre, at eleverne kunne tilegne sig viden gennem erfaring, at indholdet blev lettere tilgængeligt for dem, og at vi pirrede deres opmærksomhed. Vi var desuden opmærksomme på i størst muligt omfang at appellere til de syv forskellige intelligenser.

Det er vores opfattelse, at den æstetiske undervisning har et kæmpe potentiale i folkeskolen både for lærere og elever. Æstetikken skal ses som et naturligt aspekt af undervisningen, og som en form der gør indholdet af undervisningen lettere tilgængeligt for eleverne. Det kan umiddelbart virke paradoksalt at fokusere så meget energi på undervisningens form, når du indholdet er det der skal tilegnes. Grunden til, at vi alligevel oplever, at det giver mening at have fokus på undervisningsformen er, at

hvad end man er bevidst om det eller ej, fylder formen for undervisning enormt meget for eleverne (Brodersen, Laursen, Agergaard, & Gissel, 2020). I folkeskolen er der gennem århundreder etableret en "skole"-form, som lærere og elever indgår i. Hvis man åbner op for at gentænke formen og være mere bevidst omkring de formmæssige valg, åbner man også for muligheden for at ændre noget, der ikke fungerer.

Et oplagt sted at se æstetikken i spil i folkeskolen er i "Den åbne skole", som er et tiltag, der er kommet i kraft af folkeskolereformen (Den åbne skole, 2021). "Den åbne skole" lægger op til, at skolen skal integreres i lokalsamfundet, og at undervisning i højere grad skal foregå andre steder end klasselokalet. Dette er en oplagt mulighed for at få større sanselighed og æstetik ind i undervisningen for eksempel gennem stedbaseret læsning, eller ved at involvere elever i at producere produkter, som indgår i en kontekst, der ikke kun kobler sig til skolen.

Titel på øvelsen: Digtskrivning	
Tid	Der er afsat to danskmoduler, der tilsammen ville tage halvanden time.
Rekvisitter og rammer	Grundet Corona foregår undervisningen online. Øvelsen ville også kunne bruges, i et rigtigt klasserum. De forskellige genstande eleverne skal bruge i undervisningen, kan findes rundt omkring i huset og haven.
Antal deltagere	Alle klassens elever kan deltager i øvelsen. Der er intet max eller min antal elever øvelsen kræver.
Aldersgruppe for deltagere	Fx fra 10 år og opefter Denne øvelse kræver en mindre viden, indenfor digte. Derfor kan alder have betydning, hvis eleven ikke endnu har haft om digte.
Velegnet i forhold til fag	Fx alle, men det kan også være specifikke fag Denne øvelse er velegnet til faget, Dansk, da øvelsen underviser i digtskrivning.
Formål/hensigt	Fx fremmer kreativitet, logisk tænkning, samarbejde, empati osv. Formålet med øvelsen, er at eleven skal kunne lade sig inspirere af genstande og ting elevens sanser opfanger. Derefter er øvelsens mål at eleven skal kunne, skrive sine sanser og oplevelser ned i et digt.
Beskrivelse:	
<ul style="list-style-type: none"> • Eleverne bliver præsenteret for billederne vi har delt på skærmen. • De skal derefter ud at finde inspiration, og til at skrive deres eget digt. • Krav til øvelsen: Eleverne skal finde: En ting de kan dufte til En ting de kan smage på En ting de kan se på En ting de kan høre En ting de kan føle. • Eleverne skal nu selv skrive et digt hver. De skal desuden når de har skrevet digtet skrive hvilke digt-tricks de har brugt, hvilken digt-type de synes deres digt er, og hvilken udtryksform de har brugt. (Digt-tricks, digt typer og udtryksform har denne klasse lært om, to dage før øvelsen) 	
Variation	Man kunne som lærer, selv vælge de forskellige sanseindtryk eleverne skal gå ud fra. Man kunne også bruge denne øvelse til at kunne skrive andre tekster, end digte. Eks. Eventyr.
Tips og særlige opmærksomheder	Denne øvelse egner sig til alle tidspunkter der er i en skoledag, øvelsen tillader nemlig elever til at kunne ud og sanse, dette kunne være en fordel hvis eleverne var trætte sidst på dagen. Luft og sanseindtryk tillader eleverne til at komme væk fra computeren i onlineundervisningen.
Videolink til praktisk demonstration	https://www.youtube.com/watch?v=ITRITKSWw9k

Bibliografi

Bager, M. (November 2020). At mærke historien.

Brodersen, P. (November 2020). Oplevelse, fordybelse og motivation.

Brodersen, P., Laursen, P. F., Agergaard, K., & Gissel, S. T. (2020). God og effektiv undervisning. Hans Reitzels Forlag.

Den åbne skole. (8. Januar 2021). Hentet fra Børne- og undervisningsministeriet : <https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/den-aabne-skole>

Hvordan bruger vi verden omkring os?

Af Katinka Wind Seyer-Hansen, Mohammad Sina Asgari og Laura Kaysen

Når man ser på den æstetiske læring, kommer den oftest til at stå som diametral modsætning til den undervisning, eleverne i skolen oplever til hverdag. De vil som oftest kun møde det æstetiske ved ekskursioner, men hvordan får man inkorporeret det æstetiske i skolen til hverdag?

I skal alle dø

”Nu siger jeg noget kontroversielt: I skal alle dø.” Sådan indleder en formidler på Moesgaard Museum en rundvisning, da vi en dag i november møder op. Ingen af os er rigtig klar over, hvad der skal ske, andet end at vi skal observere en rundvisning i en udstilling om døden. Vi tænkte alle, formentlig også eleverne, at det har vi jo prøvet 100 gange før - og det havde vi til dels også. Hvad der var særligt ved denne udstilling var, at det eneste emne afdelingerne havde tilfælles var, at de alle handlede om måden man i forskellige kulturer mindes de døde. Hvor der i de danske hjem var særligt fokus på genstande, der havde tilhørt de døde til at mindes, var der fest og farver i de mexicanske hjem på Día de los Muertos, og fortællinger fra pårørende til døde under borgerkrigen i Uganda.

Udstillingen var fremstillet som en række rum, hvor eleverne kunne se og føle på genstande og lytte til historier om døden. Der er ingen tvivl om, at der var blevet tænkt over æstetikken for at få eleverne til at reflektere, og med formidleren som leder, blev eleverne taget i hånden igennem et af livets helt store ubekendte.

Roman møder museum

En af de helt store spørgsmål blev for os: Hvordan får vi vores erfaringer fra museumsbesøget forenet med et skoleforløb om en roman? Og svaret blev for os i tingene. Når man læser

en roman, kan det for mange børn og unge være en udfordring at leve sig ind i den verden, man bliver præsenteret for. Det kræver en god forståelse for sammenhænge og forestillingsevner. Når man som barn skal lære noget nyt, er det i følge teoretikeren John Dewey ikke hensigtsmæssigt med det, han kalder passiv læring. (Brinkmann, 2007) Her menes en læring, hvor eleverne sidder og lytter mens en lærer fortæller. Børn er i langt højere grad aktive væsener og har brug for at få tingene mellem hænderne, og dette kan bl.a. gøres ved æstetisk læring. Ved at give eleverne tingene mellem hænderne fremmer man deres indlæring, og der er større sandsynlighed for, at de husker, hvad der er blevet dem lært. På Moesgaard Museum blev eleverne inddraget aktivt ved i et af udstillingsrummene, ved at de skulle finde ud af hvem der var død, hvem der mindedes dem, og hvad de brugte til dette. Eleverne fik her lov til at røre ved tingene i udstillingen og lege detektiver.

Ved at gøre eleverne til aktive lyttere fik formidleren inddraget eleverne til bidragsydere, og de ville i teorien derfor lære mere af rundvisningen. Vi blev i vores arbejde med det æstetiske inspireret af måden formidleren efterfølgende italesatte det, eleverne havde oplevet, og hvordan han igennem åbne spørgsmål fik igangsat elevernes egen tankevirksomhed - hvordan han gik fra elevernes sanseoplevelser til konkret læring.

Tingene i æstetikken

Efter at have defineret begrebet æstetik inden for læring er det blevet åbenbart, at æstetikken angår i det at føle og fornemme. Æstetikken i undervisningen handler om at opleve eleverne i at erfare dem at sanse, føle og fornemme en bestemt egenskab i undervisningen. Ifølge Lektorens "Peter Brodersen" teori, er æstetiske aktiviteter i undervisningen nødvendigt i forhold til elevens smag, for deres senere rolle i samfundet. Æstetiske læreprocesser har den effekt på eleverne, der medfører til at oplyse deres helt egne talenter, inden for fremtidige uddannelser eller helt konkrete jobmuligheder, som de muligvis kan og vil søge ind på (Brodersen, 2020. S. 317). Det didaktiske formål ved at igangsætte æstetisk undervisning, er at forme eleverne ud deres rigtige punkter. Underviseren kan teste den teori igennem kreative undervisningsmetoder, så som rollespil, tegne opgaver eller udendørs undervisning. Disse læringsprocesser er med til at åbne elevernes sind i retningen af deres talenter og give dem disciplin til at gøre hvad der skal til for at opnå det. Når eleverne først vælger at jage et bestemt mål, danner de disciplin i deres skolegang og arbejder hårdt for at opnå det de drømmer om. Æstetisk undervisning kan være en oplevelse af realiteten i sig selv, når eleverne får lov til at opleve kreative undervisninger. På den måde kan de sanse og fornemme de enkelte begreber der bliver brugt i undervisningen mere virkelige som de er (Brodersen, 2020. S. 318). Æstetikkenes rolle primært er at kaste lys over det virkelige bag undervisningens princip. Ergo, at æstetikken både er psykiske og fysiske formsproglige aktiviteter blandt eleverne (Brodersen, 2020. S. 318). F.eks., hvis biologiunderviseren besluttede sig for at tage eleverne med ud og vandre

igennem naturen, for at danne et større og mere åbent overblik inden for fagets emne, kunne det muligvis skabe mere disciplin blandt eleverne i faget. Eller hvis man arrangerer klasseseture til udlandet, for at styrke eleverne sprogligt. Dog er det stadig nødvendigt for eleverne at modtage generelle sproglige tavle undervisninger, men den centrale forudsætning i at aktivere elevernes smag, er uden tvivl den praktiske æstetiske undervisning, der sandsynligvis kan bane vejen for elevernes forvirringer og frem imod realistiske mål og succes.

Æstetikken rykker online

Den 7. december falder beskeden: "(...) skoleelever fra 5. klasse og opefter, (...) bliver sendt hjem og skal herfra undervises digitalt." (Frederiksen, 2020) Det betød, at vores længeventede praktik rykkede online på et medie, vi kun havde oplevet elevsiden af. Det blev derfor interessant for os, som så mange andre, at udfordre den ramme, skærmene havde dannet. Vi havde som forberedelse til praktikken lavet en mappe fyldt med æstetiske øvelser, som vi glædede os til at prøve af. Fokuset i de æstetiske øvelser var både at få en god relation til eleverne og gøre den klassiske undervisning mere spændende. Mappen udarbejdede vi med flere medstuderende for at få flere forskellige inputs og ideer til øvelserne. I forberedelsen blev vi inspireret af at børn elsker at lege, så derfor valgte vi at undersøge, hvordan leg og undervisning hænger sammen. Ifølge filosofen Friederich Schiller er mennesket født med tre drifter: stofdriften, formdriften og legedriften. Stofdriften er behovet for at bruge den materielle verden til at opfylde de basale behov - den dyriske eller følelsesmæssige drift. Formdriften er behovet for at forme noget ud fra en etisk tilgang, Schiller kalder også denne drift for forstanden. Legedriften er det, som driver os til at lege og

udtrykke os æstetisk. Schiller mener, at legedriften sætter mennesket frit og giver mennesket muligheder for at udfolde og virkeliggøre sig selv - med andre ord er leg, ifølge Schiller, det som gør os til hele og fulde mennesker. Han mener, det æstetiske er selve kernen i at være menneske. (Austring og Sørensen, 2006. S. 130-131). Folkeskolen skal ikke kun udanne eleverne men også danne dem. Schiller mener, at legedriften gør individet til et fuldt menneske, så det er altså vigtigt at dette udnyttes i folkeskolen. Gennem æstetiske øvelser kan eleverne få lov til at udfolde sig kreativt, de udvikler deres fantasi og tankevirksomhed.

For at give eleverne lov til at udtrykke sig selvom vi i vores praktik havde et romanforløb, lavede vi en alternativ boganmeldelse kaldet en Bogbento. Her skulle eleverne rundt i deres hjem og finde ting, som de synes symboliserede noget fra bogen og herefter lave et billede med tingene. Eleverne fik lov til en form for leg frem for at skrive den klassiske anmeldelse. Responsen på denne type opgave var meget positiv. Eleverne udtrykte, at de både følte de lærte noget, samme tid med at det var sjov læring. Ved at gøre brug af æstetiske øvelser i undervisning, kan man lave noget kedeligt til en leg, som eleverne nyder.

Hvad har vi så lært?

Der er mange måder at arbejde æstetisk og det må siges at være blevet bevist under denne anden nedlukning. At rammerne for undervisningen blev firkantede og ensformige gjorde, at man som lærer måtte tænke ud af boksen for ikke at miste eleverne fuldstændig. Det har været grobund for en række kreative alternativer som både lærere og elever må siges at have haft gavn af, og det har bidraget til en hel ny måde at tænke skole på. Det er gennem det online blevet tydeligt, at ingen i længden får gavn af den passive læring. Man kan derfor i sit videre virke som lærer drage stor fordel i stadig at inddrage de aktive og æstetiske læringsformer. Man kunne forestille sig, hvor fede projekter eleverne kunne lave, hvis de fik lov.

Litteraturliste:

Austring og Sørensen (2006). *Æstetik og læring: grundbog om æstetiske læreprocesser* (1. udgave, 1. oplag). København, Danmark: Forfatterne og Hans Reitzels Forlag.

Peter Brodersen (2020) Didaktisk opslagsbog (s.317-318)

Titel på øvelsen: Bogbento - en alternativ boganmeldelse.	
Tid	Øvelsen kan vare mellem 45 min – 1,5 time, men har gavn af, at eleverne har god tid.
Rekvisitter og rammer	Øvelsen kan foregå både hjemme og på skolen. Hvis den ikke skal foregå i hjemmet, skal eleverne have som forberedelse at finde 5-7 ting, der kan repræsentere et element fra romanen. De skal også have romanen i fysisk form, eller kunne udprinte et billede af forsiden.
Antal deltagere	Øvelsen kan foregå både i grupper og individuelt. Vi oplevede at eleverne havde stor gavn af at kunne sparre med hinanden undervejs i øvelsen, men stadig skulle udforme eget produkt.
Aldersgruppe for deltagere	Øvelsen egner sig bedst for elever i alderen 10 og opefter.
Velegnet i forhold til fag	Da øvelsen er en alternativ boganmeldelse, kræver det et fag med skønlitterær læsning fx dansk, engelsk eller andre sprogfag.
Formål/hensigt	Formålet med øvelsen er at fremme elevernes kreativitet og refleksioner over de væsentligste detaljer i en roman. Da de kun skal udvælge enkelte elementer, kræver det evne til at udpege væsentlige detaljer.
<p>Beskrivelse</p> <p>Opgaven vi har udformet består i en alternativ boganmeldelse ved endt romanforløb kaldet en bogbento. Her skal eleverne udvælge 5-7 ting, der repræsenterer et element i romanen, placere tingene rundt om romanen og lave en passende og stemningsskabende baggrund. De skal herefter tage et billede af det, de har fundet på, så det kan ses af de resterende fra klassen.</p> <p>Udførelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Præsentation af opgaven (enten som lektier eller i undervisningen) • Eleverne får tid (40-60 minutter) i grupper eller individuelt til at opsætte deres bogbento og tage et billede heraf • Bogbentoeerne opsamles fælles på klassen, hvor nogle elever kort kan få lov at præsentere deres tanker og refleksioner bag. Billederne kan evt. hænges op i klassen. 	
Variation	Øvelsen kan som sagt både foregå online, hvor eleverne er i egne hjem eller på skolen, hvor de skal medbringe ting til øvelsen. Man kunne også overveje at eleverne må tegne dele af elementerne til opgaven, eller om man kunne lave en bogbento af en kortere tekst fx et eventyr, hvis opgaven skulle bruges til en lavere aldersgruppe. Man kunne bruge øvelsen som en form for "hurtig"-skrivning på de store klassesettrin inden en skriftlig anmeldelse, for at skærpe elevernes fokus.
Tips og særlige opmærksomheder	Man skal ved øvelsen have særligt fokus på efterrefleksionerne. Det er vigtigt, at eleverne får lov at reflektere over, hvorfor de har valgt som de har, så de får blik for opgavens formål - ellers kommer den for eleverne nemt til at virke som en ubrugelig legeøvelse.
Videolink til praktisk demonstration	https://www.youtube.com/watch?v=PjRbiFboVAo For mere inspiration: https://padlet.com/kadutaenkdig/aestetikformidling

Onlineskole i naturen

Af Karoline Bondrup, Laura Karoline Vagtborg & Maja Benfeldt Carlsen

I forbindelse med vores besøg på Gammel Estrup blev vi optaget af ideen om at få elever væk fra deres vante omgivelser i forbindelse med deres undervisning, samt hvordan dette kan påvirke elevers motivation for læring. Særligt ideen om at få eleverne ud i naturen og bruge deres sanser og fantasi og blive inspireret af deres omgivelser i undervisningen, skabte en interesse i os om at undersøge dette nærmere. Dette fokuspunkt bliver især interessant og aktuelt, når den almene undervisning overgår til nødundervisning i form af online skole.

Gammel Estrup, Danmarks Herregårdsmuseum.

Gammel Estrup

Gammel Estrup er et af Danmarks herregårdsmuseer, som ligger i Auning. Museet har eksisteret siden 1930, og arbejder med både bevaring og udvikling af herregården Gammel Estrup samt forskning og formidling af den danske herregårds historie. Herregården tilbyder undervisningsforløb, som henvender sig til alle klassetrin i folkeskolen, elever på ungdomsuddannelser samt børn i dagtilbud. Museet har en permanent udstilling, som viser, hvordan livet blandt herskab og tjenestefolk gennem 400 år har været. Ved vores første besøg på herregården

observerede vi en specialklasse, hvor eleverne fik tildelt deres egen have. Her skulle de være med til at fremstille insekthuse, plante blomsterløg og undersøge naturens dyr i området ved brug af inspiration og ting fra ældre tid.

På vores andet besøg observerede vi et juleforløb, hvor eleverne vi observerede, fik et indblik i, hvordan det har været at bo eller arbejde på herregården før i tiden. Dette oplevede de ved brug af sanserne. Eleverne blev trukket ind i den fortællende tid, da underviser var iført kostumer, og sproget lagde sig op ad den tid. Eleverne oplevede de mange flotte lokaler, som herregården består af, da de fik til opgave at undersøge det tidligere personale og daværende familie i juletiden ved at finde ledetråde rundt på herregården.

Opgave fra opgavehæftet "Børnesporet"

Undervisningstime i dansk

I løbet af vores praktikperiode som foregik på en skole i Aarhus Kommune i 5. klasse, har vi ladet os inspirere af de æstetiske undervisningsmetoder på Gammel Estrup. Inden vores besøg på herregården som fandt sted i oktober og december, havde vi ikke et konkret fokusområde, men vi ville derimod lade os blive inspireret af besøget. Her blev vi hurtigt optaget af fokusområdet *undervisning i naturen*, da det var en læringsform, som de benyttede sig meget af på Gammel Estrup. Eleverne fik lov at udfolde sig kreativt og i naturen, her brugte de sanser til at føle sig frem, og fik dermed muligheden for at bruge deres sanser til at *føle sig frem*.

Førnævnte praktikperiode bestod primært af online undervisning, hvor vi oplevede, at det kunne være svært at fastholde elevernes koncentration. Vi forsøgte derfor at give eleverne en oplevelse af selvbestemmelse og ansvar for egen læring ved brug af en mere alternativ undervisning, hvilket bestod af en 45 minutters dansklektion. Undervisningen startede fælles op med godmorgen, navneopråb og derefter en fælles dialog om dagens emne, som var genren *digte*. Da emnet var gennemgået, fik eleverne til opgave at gå en tur på 20 minutter, hvori de skulle finde en genstand, som de fandt inspirerende og bringe med tilbage i fysisk form eller ved et billede. Da eleverne var vendt tilbage, fik de omtrent 15 minutter til at skrive et valgfrit digt, de faste rammer var sat ved tidsbegrænsninger, en gåtur, deres genstand skulle inkluderes og der skulle være minimum 4 vers i digtet. Udover dette havde eleverne frie tøjler. Herefter skulle de læse deres digte højt i grupper bestående af 8. Lektionen blev rundet fælles af på klassen, med en gennemgang af dagens aktivitet og oplæsning fra de elever, som havde lyst.

Motivation

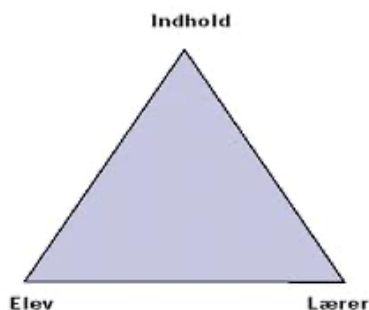
Motivation bliver altså her et væsentligt emne. Forskerne Edward Deci og Richard Ryan har udformet selvbestemmelsesteorien. Teorien omhandler motivation, som siges at være en forudsætning for læring. Ifølge forskerne er der både ydre og indre motivation. Ydre motivation handler om at gøre noget med et henblik på at nå et eksternt mål. Indre motivation omhandler derimod at gøre noget af lyst, fordi handlingen er sjov og interessant i sig selv. For at fremme den indre motivation hos eleverne skal følgende tre psykologiske behov dækkes; selvbestemmelse, kompetence og samhørighed. Eleverne skal føle, at de er en del af undervisningen, at de bliver lyttet til, og at de kan mestre den opgave der bliver stillet. (*Pia Torreck, u.å*)

Dette var i fokus, da vi udførte vores opgave med eleverne fra 5. klasse. De skulle fuldføre opgaven, fordi de havde lyst, og fordi de oplevede den som værende et spændende alternativ til almen undervisning. Dog var der flere komplikationer. Vi forsøgte at motivere eleverne til at komme udenfor og finde inspiration til opgaven, men da eleverne tidligere samme dag havde løst lignende opgave i et tidligere fag, var motivationen hos eleverne lav, og de havde ikke lyst til at skulle udenfor i undervisningen. Da undervisningen foregår online, er det dermed svært at vurdere, hvorvidt opgaven løses til det fulde. Indtrykket var, at størstedelen af eleverne manglede motivationen for at bevæge sig udenfor, men dog havde en ydre motivation for at opnå målet for at tilfredsstille underviseren. Dette kom til udtryk, idet alle elever løste opgaven, men ikke opfyldte alle de forhold, opgaven krævede.

Den Didaktiske Trekant

Johan Friedrich Herbart (1776-1841) præsenterede *Den Didaktiske Trekant* som et undervisningssamspil mellem lærer, elev og

indhold. *Læreren* skal kunne præsentere indholdet for eleverne ud fra ens pædagogisk og teoretiske viden. *Elev* er aktiv og deltagende i undervisningen, og har ud fra *indhold* mulighed for at tolke og danne sig.

Den didaktiske trekant, Johan Friedrich Herbart

Ovenstående case viser, hvordan samspillet mellem de tre faktorer spiller en stor rolle i undervisningen. Klassen startede op i fællesskab ved dialog mellem lærer og elev omkring dagens emne altså indhold, som i dette tilfælde var digte. Der blev fremlagt en klar struktur for dagens forløb, og underviseren sikrede sig, at eleverne kendte til indholdet, inden de blev sendt på gåtur. Her er det lige så vigtigt, at eleven er opsøgende og giver udtryk for at have forstået emnet. Det er her vigtigt med faste rammer og en klar kommunikation, således at begge parter kan føle sig trygge i givne situationer. Derudover er forståelsen af indholdet essentiel for begge parter både for at give og modtage informationer. I casen er det klart, at eleverne forstår indholdet, men er demotiverede overfor opgaven, da flere af eleverne nægter at skulle gå en tur. Dog ved hjælp af motivation og kommunikation får underviseren sendt de fleste elever afsted, og de endte alle med at løse opgaven og med at aflevere et færdigt produkt.

Balancen mellem frihed og kontrol

”Det er fedt, når man må vælge selv. Men det er også dejligt med rammer, så man kan koncentrere sig mere.”

Dette udsagn kommer fra en elev i 5. klasse på vores praktikskole i Aarhus Kommune. Med få ord skitserer eleven det svære spændingsfelt, man som underviser står i, når undervisningen skal planlægges. Balancen mellem kontrol og frihed, struktur og proces og hvordan man får skabt den gode undervisning, er en hårfin grænse. (Løw, O., 2015). På trods af mange indledende didaktiske overvejelser og valg kan der stadig komme et udfald af den planlagte undervisningstime, som man ikke havde forventet. Efter vores besøg på Gammel Estrup fik vi et indtryk af at eleverne værdsatte den frihed, der var i undervisningen, hvor de fik lov til at bevæge sig rundt på museet og opleve det, som det så ud forhen. Vi oplevede kun en positiv effekt af den æstetiske undervisningsmetode, og havde en klar forestilling om, at eleverne udførte opgaverne med meget større motivation, end hvis de havde fået stillet samme opgave i klasselokalet. Det inspirerede os til at tage det med i vores praktik, da vi fik fornemmelsen af, at det ville motivere eleverne især under perioden med onlineundervisning. Det havde dog ikke den ønskede effekt, da eleverne følte sig demotiverede over opgaven, og gav udtryk for at manglede ramme og struktur i opgaven. Mere specifikt oplevede vi, at vores intention om medbestemmelse konfliktede med elevernes egentlige behov for tydelig lærerstyring.

Æstetik i fremadrettet undervisning

I hele forløbet med æstetikprojektet har vi oplevet både elementer i den æstetiske undervisning, som fungerede, men også nogle få elementer som ikke fungerede i egen praksis. Vi blev meget inspireret af vores eget besøg på herregården, og blev inspireret til at få eleverne væk fra skærmen, og hente inspiration til undervisningen fra naturen. Dette forsøgte

vi at inddrage i undervisningen i vores praktikklasse som nævnt i ovenstående case. Vi ville så vidt muligt forsøge at lave en alternativ undervisning, som eleverne i starten virkede begejstrede over. Dette havde dog ikke helt den ønskede virkning, da flere af eleverne protesterede, og nægtede at gå en tur. Her er det vigtigt for underviser at bruge sin pædagogiske viden, til at motivere og dermed lede eleverne i den rette retning. En æstetisk oplevelse i undervisningen, mener vi, giver eleverne mere motivation for læring. Derfor vil vi også fremadrettet inddrage flere æstetiske undervisningsmetoder.

Litteraturliste

Brodersen, P (2020). *Didaktisk opslagsbog*. Hans Reitzel

Gammel Estrup (u.å). *Om museet*.
<https://gammelestrup.dk/om-museet/>

Løw, O. (2015). *Praktikbogen* (2.udg). Akademisk Forlag.

Torreck, P (u.å). *Indre og ydre motivation*
<https://www.uption.dk/wp-content/uploads/2014/05/83motivation.pdf>

Titel på øvelsen: Digtskrivning	
Tid	ca. 60 min.
Rekvisitter og rammer	<ul style="list-style-type: none"> • Udenfor i naturen • Indenfor i eget hjem • Genstand fra naturen • Computer eller blyant og papir • Inspirations digt fra underviser
Antal deltagere	<ul style="list-style-type: none"> • Min. 1 deltagere - max. ca. 30 deltagere
Aldersgruppe for deltagere	<ul style="list-style-type: none"> • Min. 10 år (4. klasse)
Velegnet i forhold til fag	<ul style="list-style-type: none"> • Beregnet til sprogfag, dansk, tysk el. engelsk • Hovedsageligt dansk, da digtgenren går ind under dette
Formål/hensigt	<ul style="list-style-type: none"> • Komme væk fra skærmen og få luft • Vær kreativ - selvstændig • Forbedre digtgenren • Formidling af eget produkt
<p>Beskrivelse</p> <p>Startede timen ud med at gennemgå digtgenren med hjælp fra eleverne. Dernæst blev eleverne sendt ud og gå en tur i 20 min, hvorefter de skulle vende tilbage med en ting eller et billede fra naturen, som kunne inspirere dem til at skrive deres eget digt. Her fik de 20 min. til at skrive et valgfrit digt, som skulle inkludere deres ting fra naturen. De måtte selv bestemme om de ville skrive i hånden eller på computer. Herefter læste de digtet højt i grupper bestående af 8 personer, hvorefter de fik muligheden for at læse højt i klassen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gennemgang af digtgenren • Gå tur på 20 min - find genstand • Skriv valgfrit digtform i 20 min på computer eller papir • Læs højt i grupper bestående af 8 • Læs højt i klassen, hvis det ønskes 	
Variation	<ul style="list-style-type: none"> • Omformuler opgaven sådan så det passer til flere forskellige fag • Udvide/indskrænke tidsramme • Flere begrænsninger for fundne genstand • Lave det til en gruppeopgave
Tips og særlige opmærksomheder	<ul style="list-style-type: none"> • Udføres sidst eller midt på dagen, så eleverne kan komme ud og få noget luft efter mange indendørs timer. • Bedst i nogenlunde godt vejr, da regn og blæst ikke tænkes at fremme lysten hos eleverne, for at skulle udenfor. • Bedst hvis eleverne har mulighed for at komme ud i naturen (skov, sø, strand osv.) og ikke blot villaområder, dette kan dog også fungere.
Videolink til praktisk demonstration	https://youtu.be/HMwi6PEa9jk

Digital dannelse på dagsordenen

Af Anna Hamborg & Emilie Dall

“Folkeskolen skal forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre” (Børne- og Undervisningsministeriet, 2006). Sådan står der i Folkeskolens Formålsparagraf, som enhver folkeskole skal leve op til. Det er slet ikke så lille et ansvar at stå med som lærer, og det kan til tider virke uoverskueligt at jonglere med både læringsmål, elevmedbestemmelse og undervisningsdifferentiering. Hvad gør man, når både det faglige indhold, klassefællesskabet og den personlige udvikling skal tænkes ind i én og samme kontekst?

Livsteater

“Nogle gange føler jeg ikke helt, jeg passer ind, men teatret hjælper mig til at turde at være mig selv”. Sådan lød det fra en 13-årig pige på teaterskolen Kastalía i Randers, da vi spurgte hende, hvordan det at gå til livsteater hjælper hende i hverdagen. Da vi i december 2020 besøgte kulturinstitutionen Kastalía Teaterskole, vidste vi ærligt talt meget lidt om det at lave livsteater. Her mødte vi, foruden dramalærer Lisbeth, et teaterhold bestående af 13-14-årige piger. De var netop i gang med første gennemspilning af deres stykke kaldet ”piger”. Stykket havde eleverne selv skrevet med udgangspunkt i egne erfaringer med det at være pige i puberteten. På meget ærlig vis fremførte de små scener, der berørte temaer som kæresteproblemer, venindegrupper og menstruation. Det var helt tydeligt, at forestillingen tog udgangspunkt i pigernes egen verden, og at de oplevede, at det var relevant og meningsfuldt.

Gennem observationer og samtaler med både underviser og elever blev det klart for os, at her var en helt særlig måde at arbejde med identitetsdannelse. På en naturlig måde gav det æstetiske anledning til nogle vigtige samtaler og opmærksomheder. Det, der særligt vakte vores interesse, var underviseren og elevernes evne til at samarbejde om store og til tider alvorlige problemstillinger på en uhøjtidelig og legende måde. Hvordan der via samtale blev skabt et trygt univers med rum for forskellighed og personlig udvikling.

Æstetik og identitetsskabelse

Som tidligere antydnet har folkeskolen ikke blot til formål at uddanne elever - den skal også danne dem. Netop det at kunne tage del i et forpligtende fællesskab, kan være svært at lære ved at skrive diktat eller regne opgaver, og her er det, at de æstetiske læreprocesser bliver interessante. Når det kommer til identitetsskabelse, kan æstetiske processer hjælpe til at give nye perspektiver på os selv, hinanden og omverdenen.

Æstetiske processer kan vi dele op i tre niveauer: det individuelle, det sociale og det kulturelle niveau (Drotner, 1995, s. 62). På det individuelle niveau er det muligt at eksperimentere med sin egen identitet i et jeg-mig-forhold. Det sociale niveau giver muligheden for at reflektere gensidigt i fælles læreprocesser. Her kan man i et jeg-du-forhold stille spørgsmål til hinandens meninger og få nye perspektiver på sine egne erfaringer. Sidst er der det kulturelle niveau, hvor der er mulighed for at reflektere over hverdagskulturen, de nære omgivelser og omverdenen, i hvad man kunne kalde et jeg-verden-forhold. Den identitetsmæssige søgen og eksperimenteren, som foregår på alle tre niveauer, er en vigtig del af al æstetisk praksis og kan med rette kaldes konkret identitetsarbejde (Drotner, 1995, s. 63).

Identitetsskabelse i skolen

Det interessante i en skolesammenhæng bliver, hvordan vi implementerer æstetiske læreprocesser i en undervisning, der stadig skal leve op til faglige fællesmål. Denne udfordring tog vi på os, da vi skulle planlægge et

seks uger langt danskforløb til en 6. klasse. Med inspiration fra Kastalía tog vi udgangspunkt i noget, der fylder i mange teenagers hverdag: sociale medier. Vores hensigt var at koble noget danskfagligt med noget aktuelt og relaterbart, der forhåbentlig ville motivere eleverne og give dem en fornemmelse af at arbejde med noget meningsfyldt (Brodersen, 2020, s. 133). Samtidig var hensigten at italesætte noget af det, der kan være udfordrende for en teenager, og det er tilsyneladende ikke så lidt. Det at navigere på de sociale medier er blot noget af det, der kan være med til at gøre puberteten til en konfliktfyldt fase. I den forbindelse har den tysk-amerikanske psykoanalytiker, Bloss, en interessant pointe, idet han siger, at "for de fleste mennesker har æstetiske processer størst betydning i pubertetens narcissistiske fase, hvor de tjener til at stabilisere jeget ved at knytte forbindelse mellem fortidens ubevidste driftstliv og nutidens bevidste orientering mod andre" (refereret fra Drotner, 1995, s. 78). Æstetiske processer kan altså fungere som bindeled mellem barndommens umiddelbarhed og pubertetens voksende bevidsthed.

I en tid hvor SoMe, fake news, netetik og skærmafængighed fylder mere og mere i den offentlige debat, fandt vi det relevant at tage disse temaer med ind i en skolesammenhæng. Digital dannelse handler om at kunne begå sig socialt og etisk i den virtuelle virkelighed, og ligesom meget andet er det kompetencer, der skal tillæres. Hvis begrebet almen dannelse skal følge med tiden, bør det også overføres til den virtuelle verden. Som lærere har vi et ansvar for at guide eleverne til at bruge teknologien hensigtsmæssigt og i overensstemmelse med de værdier, vi i fællesskab mener, er vigtige. Eleverne må lære at tage stilling til, hvad de vil med teknologien, og ikke mindst hvad de ikke vil. Dette finder vi desuden opbakning i i Fælles Mål for dansk, hvor der står, at eleverne allerede

efter 4. klasse skal kunne forholde sig bevidst til konsekvenserne af deres færden på internettet (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019).

Digital kommunikation

Et af temaerne, vi valgte at zoome ind på, var elevernes digitale kommunikation. Her så vi en mulighed for at sætte fokus på de potentielle misforståelser, der kan opstå, når vi udtrykker os på skrift. Det kan være svært at gennemskue beskeders intentioner, når man ikke kan afkode afsenders mimik og høre tonefaldet. Ved at tage tekstbeskeder ind i en mundtlig kontekst, ville vi forsøge at fremhæve forskellen mellem det skrevne og det talte sprog. Samtidig havde øvelsen et danskfagligt sigte, idet eleverne kunne arbejde med sproglig analyse på deres egne tekstbeskeder. Formålet var, at eleverne skulle blive bevidste om deres digitale kommunikation og ordvalg. Desuden gav det anledning til en fælles snak om, hvordan klassens kommunikation er. Hvor går min egen grænse, og hvor går de andres? Arbejdet med digital kommunikation var i høj grad inspireret af vores observationer på Kastalía, hvor vi så, hvordan der via æstetiske processer blev arbejdet med relevante problemstillinger.

Gennem den æstetiske øvelse og efterfølgende klassedialog om digitaldannelse fik eleverne mulighed for at arbejde med æstetik på alle tre niveauer (jf. Drotner). På det individuelle plan var der mulighed for, at eleven kunne undersøge og blive klogere på sit eget ståsted i en debat, der efterhånden optræder i mange sammenhænge. På det sociale niveau var der mulighed for, at eleverne kunne udveksle meninger og måske få et mere nuanceret blik på problemstillingen. Desuden arbejdede eleverne på et kulturelt niveau, idet de forholdt sig til det omgivende samfund. Sammen stillede vi skarpt på nogle af

de samfundstendenser, der fylder meget for netop deres generation.

Æstetik som springbræt

Det har vist sig, at æstetiske læreprocesser er særligt hensigtsmæssige, når det kommer til at skulle arbejde med mere abstrakte problemstillinger. De giver mulighed for, at hver elev kan tillægge processen sin egen mening, samtidig med at de ikke lægger op til et endegyldigt facit. Vi erfarede selv, at de æstetiske processer kan vække elevernes interesse på anden vis og være med til at skabe et nærvær, der sommetider kan være svært at nå frem til i en ellers travl skoledag. Den legende tilgang til et fagligt stof kan fremme motivationen hos nogle elever, men kan samtidig være en stopklods for andre, som kan have svært ved at se meningen og den egentlige læring. I praktikken oplevede vi, at nogle elever viste stor begejstring for den æstetiske tilgang og gik til øvelserne med stort gåpåmod. Andre var mere tilbageholdne og udtrykte endda direkte skepsis, idet de savnede fagligt indhold. Disse elever havde altså svært ved at få øje på den egentlige læring i en æstetisk læreproces. Det er svært at sige, hvad denne skepsis skyldtes, men man kunne fx pege på faktorer såsom resultatorientering og effektivisering af undervisningen.

Vores hensigt med det æstetiske arbejde var at give eleverne i 6. klasse muligheden for at reflektere over deres digitale kommunikation. I den forbindelse bad vi eleverne udvælge nogle af deres private tekstbeskeder, som de herefter skulle føre som mundtlig samtale. Øvelsen kan fungere som springbræt til en fælles dialog om kommunikation, potentielle misforståelser, kropssprog, skriftligt udtryk og online etik. Hvilke normer gælder i hhv. den mundtlige og den skriftlige samtale? Øvelsesvejledning følger.

Litteraturliste

Brodersen, P., Ziehe, T., Iluum Hansen, T. (2020). *Oplevelse, fordybelse og virkelyst: Noter til æstetik i undervisningen* (2. udg.). Hans Reitzel.

Børne- og undervisningsministeriet (2019). *Dansk Fælles Mål*. Emu.

Lokaliseret den 8. april 2021 på:

https://emu.dk/sites/default/files/2020-09/GSK_F%C3%A6llesM%C3%A5l_Dansk.pdf

Børne- og Undervisningsministeriet, 2006. *Folkeskolens formål*.

Lokaliseret den 8. april 2021 på:

<https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-maal-love-og-regler/om-folkeskolen-og-folkeskolens-formaal/folkeskolens-formaal>

Drotner, K. (1991). *At skabe sig selv*. Gyldendal.

Titel på øvelsen: Hvordan kommunikerer du?	
Tid	Forberedelse: 20 minutter Gennemførelse + refleksion: 90 minutter (<i>kan varieres</i>)
Rekvisitter og rammer	Øvelsen kan foregå hvor som helst.
Antal deltagere	To elever er aktive ad gangen. Resten lytter aktivt.
Aldersgruppe for deltagere	11 år og opefter. Det er væsentligt, at eleverne har en vis erfaring med brug af sociale medier.
Velegnet i forhold til fag	Dansk, UUV.
Formål/hensigt	At fremme klassetrivslen og sætte fokus på elevernes digitale kommunikation. Undersøge egne og andres grænser, når det kommer til kommunikation og ordvalg.
<p>Beskrivelse Øvelsen tager udgangspunkt i elevernes egne tekstbeskeder. To elever ad gangen læser udvalgte beskeder højt for hinanden, som i en mundtlig samtale. Først læser eleverne højt med ryggen til hinanden, dernæst med øjenkontakt.</p> <p><u>Forberedelse</u> 1. Alle elever finder deres seneste beskedudveksling med en nogenlunde jævnaldrende og udvælger ti beskeder, som sendes til læreren. 2. Læreren udvælger x antal af de tilsendte samtaler, svarende til halvdelen af klassen. De udvalgte samtaler printes og medbringes til næste time.</p> <p><u>Øvelse</u> 1. Læreren parrer eleverne to og to. 2. Et par ad gangen træder op foran klassen og får tildelt en tilfældig samtale (<i>ikke deres egen</i>). Eleverne læser deres samtale højt med ryggen til hinanden. 3. Eleverne vender sig om og læser samtalen højt med øjenkontakt. 4. Eleverne får nu et par minutter til at reflektere over oplevelsen. a. Hvordan følte det at læse op med ryggen til hinanden? b. Hvordan følte det at læse op med øjenkontakt? c. Hvad var forskellen? Hvorfor? 5. Sådan fortsætter øvelsen, indtil alle elever har læst højt foran klassen.</p> <p><u>Refleksion</u> 1. Fælles på klassen: d. Hvad oplevede I? e. Hvilke forskelle er der på fysisk og digital kommunikation? f. Hvilke tanker gjorde I jer før om jeres digitale kommunikation? g. Hvilke tanker gør I jer nu? • Hvad kan vi lære af denne øvelse?</p>	
Variation	Man kunne lade eleverne læse op først helt udtryksløst, dernæst med det tænkte udtryk. Man kunne i stedet for private beskeder tage udgangspunkt i tilfældige kommentartråde fra online debatter.
Tips og særlige opmærksomheder	Idet øvelsen kan være lidt grænseoverskridende, foreslår vi, at den foregår i elevernes vante klasseværelse for at skabe en så tryk ramme som muligt. Øvelsen egner sig bedst til at lave med elever, der kender hinanden godt, fx en stamklasse. Hvis nogle elever ikke ønsker at dele ud af deres private beskeder, skal det naturligvis anerkendes. .
Videolink til demonstration	https://www.youtube.com/watch?v=CHCJtI4Euy4

